

# Struensee

**H.J. Schimmel**

**bron**

H.J. Schimmel, *Struensee*. G.J. Thieme, Arnhem 1868

Zie voor verantwoording: [http://www.dbnl.org/tekst/schi018stru01\\_01/colofon.php](http://www.dbnl.org/tekst/schi018stru01_01/colofon.php)

© 2016 dbnl

**[Woord vooraf]**

Johann Friedrich Struensee werd 5 Aug. 1737 te Halle aan de rivier de Saale geboren, waar zijn vader prediker was. De jonge Struensee, de tweede van zeven kinderen, studeerde in de medicijnen en verkreeg, naauwelijks 19 jaar oud, den dokterstitel. Reeds vroeg van het positief Christendom vervreemd, leî hij zich met ijver op de beoefening der Fransche filozofie toe en las met vrucht Helvetius en Voltaire. Toen zijn vader in 1759 als Pastor primarius naar Altona ging, volgde hij hem en werd hij daar als stadsgeneesheer aangesteld. Als bekwaam arts en door zijn zeer gunstig uiterlijk en beschaafde manieren aanbevolen, kwam hij weldra tot aanzien.

Levenslustig en eerezuchtig, zocht hij onder de aristokratie zijne bekenden, maakte hij schulden en stak hij zich in de avontuurlijkste plannen. Op aanbeveling van den Graaf Rantzau Aschberg, werd hij in 1768 lijfarts van den jongen Koning Christiaan VII van Denemarken, evenwel alleen gedurende de reis, welke die monarch door Duitschland, Frankrijk en Engeland ondernemen ging. Struensee verwierf zich spoedig Christiaans gunst; na diens terugkeer werd hij tot gewoon Lijfarts aangesteld en vestigde hij zich aan het hof te Kopenhagen. Ofschoon hij in den aanvang zich alleen tot zijn beroep bepaalde, beschouwde Karolina Mathilde, de zuster van George III van Engeland, hem nochtans met wantrouwen. Eerst toen hij in 1770 den tweejarigen Kroonprins bij diens inenting met goed geluk behandeld had, schonk de Koningin hem vertrouwen en droeg zij hem de opvoeding haars zoons op. Struensee verzoende haar met haar gemaal en steeg daardoor te meer in gunst. Hij werd tot voorlezer en weldra met den titel van Konferentieraad tot Kabinetssekretaris der Koningin benoemd. Had hij zich wellicht vroeger reeds een grootsche toekomst voorgespiegeld, hij achtte thands eerst den tijd gekomen om handelend op te treden. Denemarken was een

absolute monarchie, in de laatste jaren evenwel getemperd door den overwegenden invloed eener aristocratie, die, meesteres op hare goederen, een eigen rechtspleging en hare onderzaten als lijfeigenen bezat. Struensee begon den invloed dier aristocratie te vernietigen door de opheffing van den Staatsraad, en maakte zich Kabinetsminister met een schier onbegrensde macht. Hij dekreeteerde: afschaffing van het lijfeigenschap, opheffing van de rechtspleging der landheeren, geheele drukpersvrijheid, vernietiging van alle monopolieën, die enkelen bevoorrechtten op kosten van allen. Hij schiep orde in de verwarde financiën, bracht eerlijkheid en zuinigheid in het beheer, uit hetwelk hij de lakeien verwijderde, die de aristocratie als hare creaturen daarin had gebracht. Maar de grootsche hervormingen, die nog tot heden Denemarken ten zegen zijn, werden met zulk een koortsachtige haast en zulk een geringschatting van den volksaard ingevoerd, dat ze den onderdaan als de ergste tyranny toeschenen, en daarvan maakten de overwonnenen gebruik om zich op den hervormer en strengen heerscher te wreken.

Struensee vervulde heel Europa in het laatst der vorige eeuw met bewondering. Hoe groot zijne gebreken ook mogen geweest zijn, de nakomelingschap bevestigt het oordeel van den tijdgenoot en voegt bij de hulde, die het genie toekomt, de vereering, die het slachtoffer van bekrompenheid en intrigue in hooge mate verdient.

Veel raadselachtigs blijft er schuilen in Struensees geschiedenis, vooral wat diens laatste levensjaren betreft. De archiven, die de papieren bevatten, welke op deze periode betrekking hebben, zijn deels vernietigd, deels verstrooid door Struensees opvolgers. Toch is er reeds veel aan het licht gebracht wat in het laatst der vorige eeuw nog in het duister school. De ‘Memoires de Falckenskiöld’ (Parijs 1826) en ‘Die Verschwörung gegen die Königin Carolina Mathilde und die Grafen Struensee und Brand’ van G.F. von Jenssen-Tusch, (Leipzig 1864) zijn tot dus verre de beste bronnen.

**Personen.**

CHRISTIAAN VII, Koning van Denemarken.

KAROLINA MATHILDE, geboren Prinses van Grootbritannienje en Ierland, zijn gemalin.

JULIANE MARIA, zijn stiefmoeder.

Erfprins FREDRIK, haar zoon, stiefbroeder des Konings.

Graaf RANTZAU ASCHBERG.

STRUENSEE.

ADAM STRUENSEE, zijn vader.

KOLLER.

VON EICHSTEDT.

Generaal VON GÄHLER.

Mevr. VON GÄHLER, } Dames der Koningin.

Freule VON EYBEN, } Dames der Koningin.

ENEVOL BRANDT.

THOTT, } Leden van den Staatsraad.

ROZENKRANTZ, } Leden van den Staatsraad.

MOLTKE, } Leden van den Staatsraad.

REVENTLOW, } Leden van den Staatsraad.

BANNER, } Hovelingen.

DANESKIÖLD, } Hovelingen.

OTTKE, } Hovelingen.

JESSUN, } Hovelingen.

SAMSÖE, } Hovelingen.

## VIII

Graaf HOLCK.

De Hofmaarschalk.

Een Kamerheer.

De Burgemeester van Kopenhagen.

Een Kommies van Staat.

Een Officier.

Twee Matrozen.

Een Cipier.

Een Klerk.

De Kroonprins, een kind van drie jaren.

*Twee knapen, een neger en een blanke; de opperstalmeester matrozen, soldaten, mannen en vrouwen, hofbeambten, een muziekcors enz.*

*Tijd der handeling: 1770 tot 1772.*

*Plaats der handeling: de eerste vier bedrijven in de Christiaansburcht te Kopenhagen; het laatste in de Citadel.*

## Eerste bedrijf.

*Antichambre in den vleugel van de Christiansburcht, door Koning Christiaan VII bewoond. De stoffeering is style Louis XV. Op den achtergrond een porte-brisée; ter linker- en rechterzijde deuren, waarvan de eene toegang geeft tot de vertrekken des Konings, de andere tot die der Koningin Karolina Mathilda. Bij het opgaan der gordijn zijn verschillende heeren van 's Konings gevolg, alle in jachtkostuum, in groepen verdeeld en met elkander in gesprek; eenige hebben zich uitgestrekt op de sofaas, andere op stoelen.*

### I.

*Graaf BANNER, Graaf DANESKIÖLD, Ridder OTTKE, Geheimraad JESSUN, Justitie-raad SAMSÖE.*

**BANNER,**

*zich bij een der groepen voegende.*

Mijn Heeren, niet dien toon van heftigheid!  
 Waar 't Staatsbelangen geldt - en 'k twijfel niet  
 Of deze zijn 't, die thands u 't oog doen vonklen -  
 Gun' men het koud verstand den voorrang.

**DANESKIÖLD,**

*lachend.*

Banner,  
 't Geldt meer dan Staatsbelangen; 't geldt

De zacht-blaauwe oogen mijner schoone Laïs:  
 De wondre fee, die ieder harer blikken  
 In goud weet om te scheppen, elken kus  
 Te doen verkeeren in een landgoed.

**BANNER.**

Arme  
 Benijdenswaardige!

**DANESKIÖLD.**

Voor al het eerste;  
 Want sinds den nieuwen dag die voor ons daagde,  
 Dank Struensee, der Alchymisten vorst,  
 Heb 'k huis en hof gestadig weg zien kwijnen:  
 Het is de toring waar geen kruid voor wast.

**OTTKE.**

Bewaak uw Laïs minder, blanke Othello!  
 En wis vindt gij het kruid dat u ontbreekt.

**BANNER.**

Vermeetele, die het waagt dien raad te geven!  
 Vergeet gij, dat de aanbiddelijke Laïs  
 Geschenk is van Zijn Majesteit den Koning?

*(Algemeen gelach.)*

**DANESKIÖLD.**

Dat is gelogen!

**BANNER.**

'k Hoop 't voor u, mijn vriend!  
 Want iedere gunst, die afdaalt van den troon,  
 Aanvaardde ik gaarne - maar toch d e z e niet.

*(Algemeen gelach.)*

**DANESKIÖLD.**

Licht, Heeren, licht! 'k erken: 'k ben zeer misdeeld,

Wie ik aanbid is in Parijs geboren,  
 En dus geen Deensche, wier bekoorlijkheden  
 Men steeds 't voordeeligst bij 't gewicht begroot.  
 Gelukkig gij, die altijd w e g e n moogt!

**BANNER.**

Bravo, bravo! De reize door Europa  
 Deed u verkeeren, u bijkans nog meer  
 Dan onzen Heer en Koning: 't schertsend woord  
 Des vriends ontmoet bij u thands zijn gelijke,  
 Niet als weleer de spitse van het zwaard.  
 Zoo 'k Koning waar' liet ik u allen reizen.

**DANESKIÖLD.**

Maar 'k ried u dan: geef hun een dokter mede  
 Als de onze was - een tweede Struensee.

**OTTKE.**

Toch, Banner! zulk een reis dunkt me overbodig.  
 Wat ge in den vreemde zoekt, gewerd ons hier.  
 Deed Orpheus' lier zelfs de olifanten hupplen,  
 't Recept van onzen dokter wrocht nog meer:  
 't Deed blaauw bespeuren aan een Deenschen hemel,  
 En uil bij uil een wijl ter ruste gaan.  
 E e n nachtuil, en nog wel die 't schrilstste krast,  
 Moet echter nog in slaap.

**BANNER.**

Geen politiek!  
 Heer Jessun, 'k geef van avond u *revanche*,  
 Voor 't minst zoo de Champagne 't niet belet.  
 En dan naar 't bal bij de Gravin van Holstein,  
 Heer Samsøe! Op morgen weêr ter jacht!  
 Telde iedre nacht een dubbel aantal uren!



**DANESKIÖLD.**

Draag Struensee dien wensch slechts voor, Heer Banner!  
De aartsvader Josua gebood de zon  
En Struensee kan zeker meer dan hij.

**JESSUN.**

Toch wenschte ik dat hij nooit verschenen ware,  
De boerenzoon, die ons leert vrolijk zijn,  
En 't hoofd te groot acht voor een narrekap!

**BANNER.**

Misschien is hij de beste nar, die ooit  
Een Koning en zijn Eedlen schaatren deed.  
Ik mag een nar, die nar is zonder bellen!

*(Uit de zijdeur verschijnt Struensee, een man van 32 jaren, schoon van gelaat, bevallig van manieren; zedig, maar net in het zwart gekleed.)*

**II.**

*De vorigen, STRUENSEE.*

**JESSUN.**

Gij laat ons lang, zeer lang zelfs wachten, Dokter!

**STRUENSEE.**

Nu 'k om mij zie, toch zeker niet t e lang.  
Waar 't fijn vernuft elk woord te kruiden weet,  
Bindt zich de Tijd zijn vlugste wieken aan.

**BANNER.**

Wis hebt gij naauw 't studeervertrek verlaten,  
En naamt ge een spreuk, juist opgevangen, meê.  
Och, laat de boeken dicht! Gij droegt tot nu  
Een netten hofrok zonder plus of vlek,  
't Waar jammer zoo een spinweb dien bedierf.

**STRUENSEE.**

't Is waar, Heer Graaf! 't waar jammer, 't meest voor mij,  
Die d a n niet meer zou voegen in uw kring.

**JESSUN.**

T h a n d s voegt ge er w e l : 'k verheug mij dat gij 't weet.

**DANESKIÖLD.**

Kom, Dokter! voel mijn pols en dien van allen.  
Schrijf me een recept, waardoor mijn goede luim,  
Die waarlijk bijna zieltoogt, weêr herleeft.

**STRUENSEE**

*tot Daneskiöld.*

Uw pols klopt waarlijk, Graaf! als die van 't kind,  
Dat aan zijn maag te kwistige offers bood.  
't Recept is dus: een allerstrengst dieet.

*(Men lacht.)*

**DANESKIÖLD.**

Waar schuilt uw geest!

**BANNER.**

Toch is de zet wel aardig,  
Mijn blanke Othello! Dokter, nu m i j n beurt!

**STRUENSEE.**

Neen, niet uw pols; laat me ú in de oogen staren.  
Zij spellen mij uw zwak, dat kwaal kan worden,  
Indien gij 't niet verhoedt. Uw krachtig brein  
Heeft veel behoefte aan werkzaamheid; 'k geloof  
Dat gij juist d i e behoefte schaars vervult.

**BANNER,**

*hoog.*

Schoon ze ongevraagd is dank ik voor de les.

*(De porte-brisée wordt opengeworpen, eenige officieren der lijfwacht posteeren zich in de vestibule, dan komt Graaf Holck, de opperkamerheer, op.)*

**III.**

*De vorigen, Graaf HOLCK, dan MARIA JULIANA.*

**Graaf HOLCK.**

Haar Majesteit de Koninginne-moeder!

*(Allen, behalve Struensee, die op den voorgrond blijft staan, scharen zich in twee rijen van de vleugeldeur naar de zijdeur.)*

**Graaf HOLCK.**

Heer Struensee herinner 'k de etiquette.  
Zijn ambt en stand wijst hem een andre plaats,  
Dan die hij thands, gants argloos zeker, inneemt.

*(Struensee buigt en voegt zich aan het eind van een der achterste rijen. Maria Juliana, gevolgd van drie ministers; zij draagt het grootkruis der Olifants-orde.)*

**MARIA JULIANA.**

'k Bespeur Zijn Majesteit niet onder u!

**BANNER.**

Zijn Majesteit, straks van de jacht gekeerd,  
Behoefde rust.

**MARIA JULIANA.**

't Is waar: hij toog ter jacht.  
Ik vrees altijd, dat van zijn zwakke krachten  
Juist door dat spel te veel gevorderd wordt.

**STRUENSEE,**

*voortredende.*

Integendeel, Mevrouw! 't g e b r u i k der krachten  
Brenge geen verlies, maar immer winst te weeg;  
En de natuur, des menschen beste moeder,  
Verbiedt alleen v e r s p i l l i n g .

**MARIA JULIANA.**

Onze wijsgeer  
Blijft altijd even mild! Hij biedt zijn gaven  
Aan allen aan, nog eer men er om bidt.

*(Tot de anderen.)*

En, Heeren! was het loon den kampstrijd waardig?

**BANNER.**

Zijn Majesteit alleen schoot zeven hazen  
En kwetste een vos; hij vond en volgde 't spoor,  
Zelfs uren ver, eens everzwijns...

**MARIA JULIANA.**

Gij allen  
Bleeft hem toch bij en waaktet op zijn schreden?  
E e n misstap van het paard, e e n scherpe windvlaag  
Waar licht in staat ons alle' in rouw te domplen.

*(Zij gaat naar de deur ter rechterzijde.)*

**STRUENSEE.**

Uw Majesteit...! zij dulde dat de dokter  
Zich tegen welke stoornis ook verzet.

**MARIA JULIANA.**

De Koning zal 't gewis geen stoornis achten  
Als 't rijksbelang een mondgesprek gebiedt.

**STRUENSEE.**

De Koning slaapt en hij behoeft de rust  
Tot opbouw en herstelling. Heden avond  
Verwacht hij al deze Eedlen aan zijn disch.

**MARIA JULIANA.**

Heer Struensee, wij wenschen niet te twisten.  
Schrijf gij recepten voor, dat is uw taak!  
We ontveinzen echter niet hoe 't ons bedroeft,

U steeds te zien in 't zwarte kleed des wijsgeers,  
 Niet in den bonten rok des wonderdokters,  
 Die u, zoo als men wil, zoo aardig kleedt.

*(Tot Holck en de ministers.)*

Gij, volgt mij!

*(Zij verdwijnt door de zijdeur met haar gevolg; alle buigen diep; de hovelingen houden zich van Struensee verwijderd, die alleen staat.)*

**OTTKE.**

Arme dokter, hoe hij beeft!  
 En arm *souper* dat dus wordt voorbereid!  
 Sliep h i j daar ginds wat minder, z i j wat meer.

**BANNER.**

Stil, onvoorzichtige! 'k zag dat Graaf Holck  
 U donker aanzag, en een donkre blik  
 Van hém spelt altijd onheil. - Zeg, Heer Dokter,  
 Die les was ongevraagd en smaakte niet!

**STRUENSEE.**

Die les verdiende ik - ja den bonten rok  
 Verborg ik al te lang; dát 'k dien verborg  
 Geschiedde uit zucht om steeds door kleurenwissling  
 U allen voor eentoonigheid te hoeden.  
 Weg met des wijsgeers zwarten mantel thands!  
 Mijn Heeren, dat alle ernst voor scherts verdwijn!  
 Zoo lang de Koning sliep was gindsche deur  
 Gesloten voor u allen - thands niet meer!  
 Zijn Majesteit is uit zijn slaap gewekt  
 En stelt uw bijzijn nú op hoogen prijs.

*(Zij weifelen.)*

Vreest gij Graaf Holck? Hij doet den Koning gapen -  
Gij weifelt nog? zegt vrij dat ik u dreef.

**BANNER.**

Durft ge allen? dan verlossen wij den Koning!

*(Allen door de zijdeur af.)*

#### IV.

*STRUENSEE alleen.*

**STRUENSEE.**

Niet een van hen, die mij begrijpen zou,  
Zoo 'k tot hem zei: wees gij mijn rechterhand,  
Voer uit wat ik gedacht heb.... Arme dwaas,  
Die 'k ben! 'k vergeet reeds weêr den bonten rok.  
Waarom dien van de schouders niet geworpen?  
Waarom den strijd, dien ik hier strijden moet,  
Ontweken, ja ontvlucht? Waarom niet lang reeds...?  
Waar is de Aäron, die een Mozes volgt  
En volgen moet, wil Mozes schepper zijn?  
Er ware er een...! Zoo mij die vrouw niet haatte...!  
Weg met dat beeld!

#### V.

*De vorige, Majoor KOLLER.*

**KOLLER.**

Alleen?

**STRUENSEE.**

Hoe zoo gejaagd?  
Hebt gij de hulp eens dokters noodig?

**KOLLER.**

Ja.

Versta mij echter wel: van 's K o n i n g s dokter.  
E e n gunst slechts!

**STRUENSEE.**

Gunsten schenkt Haar Majesteit  
De Koninginne-moeder, ik recepten.

**KOLLER.**

Die meenge gunst der Koninginne-moeder  
Ten grave deden gaan! Dus uw recepten  
Kies 'k boven al de gunsten van Juliane.  
Haar gunstling Holck zag in den zesden graad  
Een bloedverwant, die afstak bij zijn neven  
En nog niet leefde van des Konings schatkist.  
Welnu, dien neef diende ook een ambt verschaft,  
En wel het mijn; 'k ben niet van Deenschen adel,  
'k Bezit niet één beschermer, en alzoo  
Ben 'k evenzeer te vreezen als de slak,  
Die zich op 't pad waagt en vertreden wordt.  
O zoo 't eens oorlog werd! Zoo 'k al die jonkers,  
Die in de alkoof hun riddersporen wonnen,  
En in 't *boudoir* den naam en 't loon des helds -  
Zoo 'k al die jonkers voor een batterij  
Geschaard zag en hun moed aldaar mocht proeven!  
Maar neen, het is de gouden eeuw der laauwheid!  
Geen moed, maar slechts geboorte wordt gevergd,  
Of wel de buigzaamheid van 't kruipend dier,  
Dat slang in 't bosch en hoovling heet alhier.

**STRUENSEE.**

Licht is de verw waarmee gij maalt wat bont!  
Majoor, gij denkt dat ik u helpen kan  
En zeker ook dat ik u helpen w i l .

Gesteld ik k a n , maar wat toch doet u denken  
Dat ik ook w i l l e n zal?

**KOLLER.**

Uw schranderheid.  
't Gevaar dat mij bedreigt, bedreigt ook u;  
In mij redt gij u zelve.

**STRUENSEE.**

Stout gesproken,  
En ook oprecht mij wat ge denkt bekend!  
Ge zijt een réalist en hebt verstand,  
Berekenend verstand; ver kunt gij gaan,  
Zeer ver zelfs, zoo Graaf Holck bij d' eersten tred  
U slechts de Achilles peeze niet doorkerft.  
Niet waar, niet slechts de vrees van af te dalen,  
Maar ook de vrees van niet te kunnen stijgen  
Doet u naar bijstand omzien? Gij hebt eerezucht.  
'k Veroordeel niet dien prikkel, die altoos  
Tot arbeid spoort, tot grootschen arbeid vaak  
En nooit verslapt. Paart zich aan de eerezucht moed,  
Dan wordt de kracht vertienvoud en bevreugeld,  
Dan slaagt de man, waar zelfs de Titans faalden,  
Neemt hij den Hemel in. Gij toonde uw eerezucht,  
Weldra misschien toont gij mij ook uw moed.

**KOLLER.**

Gij wilt dus...?

## VI.

*De vorigen, Graaf VAN RANTZAU-ASCHBERG.*

**RANTZAU.**

Struensee, mijn waarde vriend...!



**STRUENSEE.**

Graaf Rantzau!... hier!

*(Tot Koller.)*

Ik ken uw wenschen thands.  
Is de eerezucht 't hoofd, dan zij de moed de hand;  
Wat gene wil, grijp deze!

*(Koller af.)*

**RANTZAU.**

Of ik 't orakel  
Van Delfi hoor! Moderne Pythia,  
Wat spelt gij dien geloovige?

**STRUENSEE.**

Wellicht  
Een toekomst, waaraan gij niet zult gelooven,  
Zoo gij de sceptikus gebleven zijt,  
Dien gij weleer u toondet.

**RANTZAU.**

Steeds nog ziener,  
Apostel van een nieuwen dageraad  
En dweeper met den gulden vrijheidsgeest,  
Die wel den moker voert, maar niet den troffel,  
Wel afbreekt, maar niet opbouwt, zelfs het puin  
Door andren nog laat ruimen?... Te Altona  
Kon ik 't mij denken - aadmend in een sfeer,  
Waar de gelijkheid heerschte en heerschen moest,  
De sfeer van 't echte burgerlijke zijn,  
Waar men nog nooit aan indigestie stierf  
En altijd van verveling! Maar nog h i e r  
Behebt te zijn met zulk een jonglingskwaal!  
Dat nog te zijn na een volbrachte reis  
Door half Euroop... 't gaat mijn begrip te boven.

**STRUENSEE.**

Zoo ik het laatste erkende waar' ik kwetsend.

**RANTZAU.**

Och, wees het liever nog dan filantroop!  
 Doe eer nog twijflen aan uw *savoir vivre*  
 Dan aan uw oordeel! Filantroop, hoe dom!  
 Ten zij de naam 't verguldsel zij der pille  
 Die men zijn naaste duur verkoopen wil.  
 Zou dit bij u zoo zijn? Wat gij hier waart  
 Zou 't bijkans mij doen denken! Struensee,  
 Wis uit filantropie hebt ge aan dit hof  
 De glad gekemde pruik weêr op doen krullen,  
 In 't stramme been de dansmanie gejaagd,  
 't Goud door de mazen van de maagre beurs  
 Doen glijden over 't laken van den speeldisch?  
 Wis uit filantropie deedt gij den Koning, -  
 't Is waar, zijn leed - maar ook zijn kroon vergeten?

**STRUENSEE.**

Heer Graaf!... 'k Verwachtte een andren toon van u!

**RANTZAU.**

Gij hebt gelijk - 'k heb u misschien verwend!  
 Toen 'k u als arts den Koning aanbeval  
 En u...

**STRUENSEE.**

'k Vergat uw diensten niet, Heer Graaf!

**RANTZAU.**

Tot lijfarts deed benoemen, toen had ik  
 Verwacht, dat ge als hervormer op zoudt treden;  
 Hervormer, maar een ander dan ge u toondet.  
 Vergat ge wat wij te Altona bespraken,

Dat Rusland, dat in Kopenhagen heerschte,  
Onttroond moest worden? - en het heerscht er nog!

**STRUENSEE.**

Nog was 't mijn ure niet.

**RANTZAU.**

En daarom liet gij  
In Glucksburg mij in ballingschap verteren?  
E e n woord van u, gefluisterd tot den Koning,  
En 'k waar terug ontboden aan het hof.

**STRUENSEE.**

Nog was 't mijn ure niet; en dan, Heer Graaf!  
Gij zijt terug.

**RANTZAU.**

't Is waar, maar sneller nog  
Dan 'k herwaards kwam keer ik naar Glucksburg weêr,  
Zoodra Juliane of Holck mij hier ontmoet.

**STRUENSEE.**

Hoe nu, Heer Graaf! gij waagdet hier te komen  
Terwijl 't verlof daartoe u nog ontbrak?

**RANTZAU.**

'k Verwacht, vriend-lief! dat gij 't mij zult doen geven,  
Of liever dat gij 't overbodig maakt.  
Gij zwijgt, hoewel gij weet wat ik bedoel? -  
Arts, hebt ge hoop den Koning op te richten?

**STRUENSEE.**

Neen, dat gaat ver de wetenschap te boven.  
Verzachten kan zij... door verstrooiïng slechts.  
Dat wil, dat doe ik. Grijze vóór den tijd,  
Heeft hij zijn kracht niet in des levens strijd

Maar wentlend in des levens slijk verspild,  
Tot de natuur niet meer herstellen kon.

**RANTZAU.**

Men d e e d hem die verspillen, Struensee!

**STRUENSEE.**

Ik weet het - en nog meer! Zijn krachten waren  
Reeds ondermijnd eer hij ze zelf verspilde.

**RANTZAU.**

Men sprak eens van vergif... Gij zwijgt? 'k Begrijp u.  
Gij noemt geen naam, toch zweeft die op uw lippen...

**STRUENSEE.**

Heer Graaf!... Gij spreekt niet slechts, maar denkt voor mij;  
't Is meer dan 'k ooit van iemand durfde vragen.

**RANTZAU.**

Wis mist gij nog 't bewijs? Voorzichtige,  
Die zoo lang zwijgt, die zoo lang zwijgen kan!  
Of zijt gij ook gelijk zoo velen reeds  
Geboeid aan haar triomfkar? Buigt gij ook  
Voor 't outer van Juliane-Afrodité?  
Vriend-lief, niet in d i e n tempel ligt uw toekomst.

**STRUENSEE.**

Kunt gij mij dan een andren wijzen, waar  
Een machtiger godinne troont en heerscht?

**RANTZAU.**

Ten laatste toch heft gij een slip des mantels,  
Waarmeê ge u hier aan 't hof voor elk verbergt,  
Maar mij toch niets verbergen kost. Wie ooit  
Den goochlaar zag herkent den wonderdokter;  
Wie Struensee gekend heeft te Altona,

Zoo schaars omringd van lijdens die hem beidden,  
 Kent ook den lijfarts Zijner Majesteit,  
 Die 't gantsche hof doet knielen voor zijn poeders.  
 Stil, word niet boos om deze erinnering.  
 Ik meen het goed met u; i k bleef dezelfde.  
 Maar waar de zaaier zaait, wil hij ook oogsten,  
 En hij ontwaart op d' akker nog geen kiem.  
 Hij zal het nóg aan wind en weder wijten,  
 Niet aan de korl, die hij heeft neergestrooid,  
 En d' akker dus nóg niet herploegen. Vriend,  
 De machtiger godin, zij is Mathilde...  
 Wijd haar uw dienst: ik ried u dit reeds lang.

**STRUENSEE.**

De Koningin...? zij haat mij!

**RANTZAU.**

En gij haar?  
 Welnu, de politiek leeft niet van liefde.  
 Het kirren van de duif past in het groen,  
 Niet in de raadzaal. Vriend, gij m o e t haar winnen.  
 Zij slechts is 't tegenwicht, dat in de weegschaal  
 De zwaarte van Juliana overwint.  
 De Koning leent zoo willig u het oor;  
 Verzoen hem met zijn jonge schoone vrouw  
 En laat dan mij de zorg voor 't verdere over.  
 Ik zal erkentlijk zijn: in plaats van Holck  
 Wordt ge opperkamerheer, wordt dus 't bestuur  
 Der feesten en vermaken u bevolen.  
 Licht wast er nog een staatsman uit den arts.

**STRUENSEE.**

Maar toch alleen zoo gij hem leiden wilt!

**RANTZAU.**

Thands aan den arbeid! Breng mij naar den Koning.

*(Hij treedt naar de zijdeur; deze wordt geopend; Maria Juliana treedt binnen, gevolgd door Graaf Holck en de drie ministers. Bij den blik op Rantzau en Struensee doet zij haar gevolg vertrekken.)*

## VII.

*De vorigen, MARIA JULIANA.*

**MARIA JULIANA.**

Graaf Rantzau-Aschberg! Toch geen ongeval  
Dreef u uit de eenzaamheid van 't vredig oord,  
Dat u naar 'k hoor zoo lief geworden is?  
Ik weet hoe hoog gij 's dokters kennis stelt,  
En dus...? Gij antwoordt niet? Ik vrees bijna  
Dat u de lucht van Kopenhagen schaadt,  
Ze op uw gestel alreê nadeelig werkt. -  
Ware ik geen onderdane van den Koning,  
Ik riep u 't welkom toe: thands mag ik niet.

**RANTZAU.**

Ik ken mijn schuld - en onderga de boete.  
Hoe zwaar ook zal die mij nog minder drukken  
Dan wel 't besef van 's Konings ongenâ,  
Thands door Uw Majesteit mij weêr herinnerd!  
Wis gunt gij mij één woord tot mijn versooning.  
Heer Struensee ontbood mij, voor het minst  
Ik leidde 't af uit wat mij werd bericht.  
En daar hij zoo nabij Zijn Majesteit...

**MARIA JULIANA.**

In 's Konings slaapvertrek zich meest beweegt,  
 Zoo dacht gij ook, dat wis Heer Struensee  
 Des Konings wil het best u kon vertolken,  
 Vooral nu niet die wil met d' uwen streed.

*(Tot Struensee.)*

Ik had gedacht, dat slechts de wetenschap  
 Uw aandacht waardig werd gekeurd, Heer Dokter!  
 Maar 'k merk dat gij de grens van uw gebied  
 Hebt uitgebreid. Zou ik vernemen mogen  
 Wat u vermoeden deed dat 's Graven komst  
 Zijn Majesteit niet ongevallig ware?

**STRUENSEE.**

Ik ried Graaf Rantzau niet tot dezen tocht,  
 Maar ik begrijp wat hem daartoe bewoog,  
 En dat hij rekende op den steun des Konings.  
 Graaf Rantzaus naam hield steeds een goeden klank  
 In 's Konings oor.

**MARIA JULIANA.**

Wij meenden 't tegendeel;  
 Maar oordeelden onjuist - dat is de zin  
 Van wat ge zegt.

*(Men hoort in het aangrenzend vertrek het aanstooten van glazen en levendige toejuiching.)*

'k Zou onrechtvaardig zijn  
 Zoo 'k langer u terughield uit het rijk,  
 Waar gij verdient te heerschen als gebieders.  
 E e n raad slechts in 't belang zelfs van uw scepter:  
 Blijf immer in het ziekvertrek des Konings

En waag u nooit daar buiten; zoo gij 't deedt,  
 Zijn Majesteit, die gij thands lachen doet,  
 Mocht ge eens doen geeuwen - en dat waar gevaarlijk!

**STRUENSEE.**

'k Begrijp misschien waarop gij doelt, Mevrouw!  
 Ja, heden morgen waagde ik 't om den Koning  
 Te wijzen op den band, waarin de drukpers  
 In Denemarken zucht, en op de schennis  
 Van 't edelst recht door zulk een ketening.  
 'k Ontveins niet wat ik zeide, neen veeleer  
 Herhaal ik 't: hopen in Uw Majesteit  
 Een bondgenoot te erlangen. De censuur!  
 Een boei gelegd om wat onstoflijk is,  
 Om wat de mensch tot mensch maakt! De eene broeder  
 Zal d' adelbrief des andren dus verscheuren!  
 Wie geeft hem 't recht daartoe? Zijn allen niet  
 Gelijken in hun streven naar de waarheid?  
 Hoe zal dan de een tot d' ander kunnen zeggen:  
 'k Wil dat ge denkt als ik of dat ge niet denkt  
 Als gene doet...?

**MARIA JULIANA.**

Bravo, bravo, Heer Dokter!  
 Wis had de Koning slaap, dat hij van morgen  
 Niet eveneens als ik 't heeft toegejuicht.

**STRUENSEE.**

Mevrouw, een scherts gelijkt soms een *coquette*,  
 Die door haar spel 't gezach, dat zij bezit  
 En uit te breiden denkt, voor altijd inboet.

*(Hij buigt en verdwijnt in het zijvertrek waar men weder de glazen hoort rinkinken.)*



**VIII.**

*MARIA JULIANA, RANTZAU.*

**MARIA JULIANA,**

*zacht.*

Hoe onbeschaamd!

**RANTZAU,**

*evenzoo.*

Voor goed zijn zij gescheiden.

*(Luid.)*

Uw Majesteit vergunt dat ik den Koning...?

**MARIA JULIANA.**

Uw arm, Heer Graaf! 'k heb met u raad te plegen.  
Uw vriend doet wondren hier: de kwaal des Konings  
Wijkt schier op zijn gebod.

**RANTZAU.**

Uw Majesteit  
Gelooft hem machtiger dan hij zich zelven,  
En toch... bescheiden is de wijsgeer niet.  
Hij noemde straks den Koning onherstelbaar,  
Niet door de kwaal, geërfd misschien van de ouders,  
Maar door 't vergift dat eens...

**MARIA JULIANA.**

Vergift? Denkt hij  
Zijn Majesteit vergiftigd?

**RANTZAU.**

Ja, Mevrouw!  
En toovenaar, zoo als hij gaarn wil zijn,  
Beweert hij niet de daad slechts, ook den dader  
Herkend te hebben.

**MARIA JULIANA.**

Wien heeft hij genoemd?

**RANTZAU.**

Juist wilde hij 't mij toevertrouwen, toen  
Uw Majesteit hier binnentrad.

**MARIA JULIANA,**

*naar den achtergrond wandelend aan Rantzaus arm.*

Hoe jammer,  
Dat ik juist kwam, want anders wist gij 't reeds!  
Spreekt gij hem weêr dan moet gij 't daadlijk vragen.

**RANTZAU.**

'k Beloof het u.

**MARIA JULIANA.**

'k Hou veel van tooverij.

*(Beiden af.)*

## **IX.**

*CHRISTIAAN VII, STRUENSEE, BANNER.*

*(Uit het zijvertrek treedt Struensee met den Koning onder den arm. Deze is een jongeling van ruim 22 jaren; het gelaat is doodsbleek, de oogen zijn als verglaasd. Hij is beschonken en houdt een gebroken glas in de hand.)*

**CHRISTIAAN.**

Lucht... lucht... benaauwd!

**STRUENSEE.**

Leg hier u neder, Sire!

*(Hij leidt hem naar de sofa, waar Christiaan nederzigt.)*

Arm menschenkind, dat elk genot misbruikt!

Hij sluimert in!

*(Hij voelt hem den pols en blijft hem een oogenblik aanzien.)*

Toch is dat leven kostbaar.

*(Het gejoel en gedruisch vermeedert. Naar de deur ijlend.)*

Stil, Heeren, stil!

**BANNER,**

*onzichtbaar.*

Kom, Struensee, blijf hier!

*(Deze treedt het zijvertrek binnen.)*

## **X.**

*CHRISTIAAN VII, daarna Koningin MATHILDE en STRUENSEE.*

*(Een oogenblik blijft de sluimerende alleen; dan wordt de deur ter linkerzijde geopend. De Koningin ziet behoedzaam in het rond en treedt binnen.)*

**MATHILDE.**

Het kost mij veel om Rantzaus raad te volgen.  
Ik beef... Zoo mij Juliane weêr terugwees!  
Maar neen, niet langer duld ik wat ik duldde,  
De Koningin ben i k !

*(Zij treedt naar de tegenovergestelde zijde. Het gejoel der feestvierenden wordt weder gehoord. Zij deinst terug.)*

**CHRISTIAAN.**

Champagne! ik wil  
Dat mij de blonde schenkt...

*(Mathilde bemerkend.)*

Hier, blonde deerne!  
Vul 't glas... een kus!

**MATHILDE.**

Herkent ge mij niet, Sire?

**CHRISTIAAN.**

Een lieve meid! kom hier!

**MATHILDE.**

Kom tot u zelven!

*(Zij knielt naast hem neder en vat zijn hand.)*

**CHRISTIAAN.**

Zwijg, Dokter! Ik wil vrolijk wezen; 'k wil  
Haar bij mij zien... wat poezle hand! een kus!  
Tien, twintig! Kom hier naast mij zitten - hier!

*(Struensee verschijnt met een glas water op den drempel.)*

Gij wilt niet, feeks?

*(Hij slaat haar in 't aangezicht.)*

**MATHILDE,**

*oprijzend.*

O schande, schande!

**STRUENSEE,**

*hem bij den arm nemend.*

Sire!  
Zie wat gij deedt. - Ik bid u hier te blijven,  
Mevrouw, hij moet erkennen wat hij deed,  
In zijn belang... ook in het uwe. - Sire!  
Gij hebt een vrouw beledigd, en die vrouw  
Is Koningin van Denemarken.

**CHRISTIAAN.**

Wat?  
Wat meent gij?

**STRUENSEE.**

Op de kniën, Christiaan!

**MATHILDE.**

Heer Dokter, om Gods wil...! bedenk, t' is schennis  
Der majesteit.

*(Christiaan poogt van de sofa op te staan.)  
Tot den Koning.*

'k Vergeef u wat ge deedt.  
Mijn kracht tot dulden is geoefend, Sire!  
Zelfs dezen hoon torscht zij als de andere ook.

**CHRISTIAAN.**

Hoe komt gij hier? Vertrek!

*(Tot Struensee.)*

En gij... ga heen!

**STRUENSEE.**

Vraag eerst uw gemalin vergifnis, Sire!

**MATHILDE.**

Ik bid u, ga...

**STRUENSEE.**

Gij z u l t die vragen...

**CHRISTIAAN,**

*stampvoetend.*

Zwijg!  
Mijn moeder had gelijk: ik ben uw Heer!  
Ik jaag u weg!

**STRUENSEE.**

Maar eerst zult gij u buigen.

*(Christiaan krimpt onder den blik des Dokters; hij biedt weérstand, maar de kniën knikken en hij valt voor Mathilde neder.)*

**MATHILDE,**

*hem opheffend.*

'k Heb 't u reeds lang vergeven, Christiaan!  
 Neen, niet uit dwang, maar uit genegenheid  
 Buig zich uw voet en lispel gij me een woord,  
 Zoo zelden nog van u vernomen, toe.  
 Bescherm mij, Christiaan! bescherm mij tegen...  
 Mij-zelve!

**CHRISTIAAN.**

Ja, we zullen morgen saâm  
 Gaan jagen... saâm gaan wandlen... maar dan moet ge  
 Ook trictrac leeren spelen. Struensee,  
 Leer gij haar trictrac spelen!

**MATHILDE,**

*zich afwendende.*

O mijn God!

**STRUENSEE.**

Gij hebt mij weggejaagd - thands ga ik, Sire!

**CHRISTIAAN.**

Neen, neen! Mijn hoofd!

**STRUENSEE.**

De drift is u noodlottig.

**CHRISTIAAN.**

Verlaat mij niet... Mathilde... vraag 't voor mij!

**MATHILDE.**

Heer Struensee pleeg met zich zelve raad...

*(Tot Christiaan.)*

Tot morgen zoo gij 't wilt...

**STRUENSEE.**

Haar Majesteit  
 Vergunt mij dat ik haar geleide?

**MATHILDE,**

*kort en hem terugwijzende.*

Neen!

*(Zij snelt heen.)*

## **XI.**

*CHRISTIAAN, STRUENSEE.*

**STRUENSEE,**

*haar nastarende.*

Wat was dat?

**CHRISTIAAN.**

Gij gaat niet; gij blijft mij bij,  
Mijn beste vriend!

**STRUENSEE.**

Wat zou 't u baten, Sire!  
Zoo 'k bij u bleef? Gij noemt me uw besten vriend?  
Zoo lang gij dat gelooft kan ik 't ook zijn;  
Maar gij zult dat niet lang gelooven, Sire!  
Straks komt tot u een ander en vertelt  
Dat ik uw vijand ben en gij gelooft het.

**CHRISTIAAN.**

'k Geloof het niet.

**STRUENSEE.**

Zoo zeker als ge steeds  
Haar Majesteit, die recht heeft op uw troon,  
Die recht heeft op nog meer, verstooten hebt.  
En, Sire, slechts háar arm geeft d' uwen kracht.

**CHRISTIAAN.**

Welnu, ik zal voortaan...

**STRUENSEE.**

Haar Majesteit

De Koninginne-moeder en Graaf Holck  
Verbieden 't.

**CHRISTIAAN.**

Maar wij willen 't, wij, de Koning

**STRUENSEE.**

Gij zult dat zijn zoodra z i j niet meer heerschen.  
Vaarwel!

**CHRISTIAAN.**

Blijf hier, blijf hier! Wat moet ik doen?

**STRUENSEE.**

Dat, Sire! moet gij weten.

**CHRISTIAAN,**

*verheugd.*

'k Weet het ook.

Gij hebt gelijk... o ja 'k begrijp het goed,  
Heel goed... wat was het ook?

**STRUENSEE,**

*schrijft eenige regels en biedt het papier hem aan.*

Zie hier 't besluit,

Dat Koningin Juliane en ook Graaf Holck  
De vrijheid geeft van 't hof zich te verwijdren.

**CHRISTIAAN.**

Dat meende ik... juist!

*(Hij teekent.)*

Thands blijft ge toch, niet waar?

**STRUENSEE**

*schellend.*

Thands kan ik, Sire!

*(Tot een kamerheer.)*

Is Koller in 't paleis?

*(Deze buigt.)*

Zijn Majesteit ontbiedt hem.

*(De kamerheer af.)*



**CHRISTIAAN,**

*geeuwend.*

Hebt ge morgen  
Wat nieuws?

**STRUENSEE.**

Ja, Sire!

**CHRISTIAAN.**

Maar toch geen souper!

## **XII.**

*De vorigen, KOLLER.*

**STRUENSEE,**

*hem 't papier gevend.*

Volvoer dien last, Heer Koller - zonder ophef.  
Graaf Holck laat gij de grenzen overvoeren,  
Haar Majesteit de Koninginne-moeder  
Verzoekt gij u naar Vredenburg te volgen.  
Beleid en moed! Tot weêrziens, K o l o n e l !

## **Tweede bedrijf.**

### **I.**

*Een zaal op Christiansburg; aan den wand hangen beeltenissen van Noorsche krijgers en Koningen; laken portières bedekken de deuren aan weërszijden; een tafel met een groen kleed bedekt, op welks slippen het koninklijk wapen is gestikt; daarom heen eenige stoelen en een leuningstoel op een verhevenheid met het groote rijkswapen en een vergulde kroon; papier, pennen en inktkokers; de deur op den achtergrond staat open en doet een vestibule zien, waar een wacht van soldaten der garde post heeft gevat. Bij het opgaan der gordijn verschijnt BRANDT, gevolgd door EEN KAMERHEER. De wacht slaat voor Brandt aan.*

**BRANDT,**

*opkomend.*

Den Konferentie-raad wenschte ik te spreken.

**DE KAMERHEER.**

Heer Struensee werkt in zijn kabinet  
En heeft ons streng verboden hem te storen.  
Die arbeid duurt reeds dagen achtereen.

**BRANDT.**

Welnu?

**DE KAMERHEER.**

'k Verzweeg aan Zijn Genade niet mijn vrees,

Dat dit bij langen duur het sterkste brein,  
Dus ook het zijn zou kunnen schaden.

**BRANDT.**

Zoo.

**DE KAMERHEER.**

En niemand meer dan ik wenscht Zijn Genade  
't Behoud der kracht, waarvan zij blijk geeft, toe.

**BRANDT.**

Heer Struensee stelt dit gewis op prijs.

**DE KAMERHEER.**

Mag ik dit woord gelooven?

**BRANDT.**

Ik lieg nooit.

**DE KAMERHEER.**

'k Vraag duizendmaal verschooning, maar uw goedheid  
Kon mij misschien gelukkig willen maken  
Door mij de gunst, die 'k eens genieten zal,  
Me als werkelijk reeds geschonken voor te stellen.

**BRANDT.**

Genoeg! klop aan die deur en meld mij aan.

**DE KAMERHEER.**

Ik bid u, Heer! breng mij niet in gevaar!  
Den hofmaarschalk, Graaf Ottke, dus mijn meedre,  
Bekwam het slecht.

**BRANDT.**

Den man, die zijn kwartieren  
Niet meer te tellen weet? Den trotschen gek?  
Wat overkwam hem dan?

**DE KAMERHEER.**

Gij weet het niet?

Uw Edelheid wijdt zich zóo zeer den Koning  
Dat zij het hof schier afsterft.

**BRANDT.**

Nu, Graaf Ottke...?

**DE KAMERHEER.**

Trad straks 't vertrek van Zijn Genade binnen,  
Hoewel hij niet was opontboôn; 't was stout.  
't Bekwam hem slecht; veel sneller dan hij kwam,  
Sloop hij terug, de doodskleur op 't gelaat.

**BRANDT.**

En gister nog was hij uw vriend, niet waar?  
'k Begrijp hoe gij geniet!

**DE KAMERHEER.**

Heer Brandt, niet zoo!  
Het deed mij werkelijk leed, dat juist Graaf Ottke...  
Maar 't Staatsbelang gaat boven alles toch.

**BRANDT.**

Wat noemt gij wel een Staatsbelang?

**DE KAMERHEER.**

't Belang...  
't Belang van Zijn Genade... van den Koning...  
En wat de Koning wil dat wil de Staat.  
Drie maanden is 't geleên, dat Zijn Genade  
Zich afsloot zoo als thands, en plotsling klonk 't:  
De drukpers zij van alle banden vrij!  
't Is 't schoonst geschenk ooit aan een volk geboden.  
De drukpers vrij! geen boei meer voor het brein!

**BRANDT.**

'k Begrijp uw vreugd - die boei moest ú vaak knellen.

*(De zijdeur wordt geopend.)*

**DE KAMERHEER,**

*luid.*

Een nieuwe dag verrijst voor Denemarken!

## **II.**

*De vorigen, STRUENSEE.*

**STRUENSEE,**

*nog onzichtbaar.*

Wie is daar?

**BRANDT.**

Ik, Heer Konferentie-raad!

**STRUENSEE,**

*optredend.*

Gij. Brandt! Waarom kwaamt gij niet daadlijk binnen?

*(Tot den Kamerheer.)*

Of hebt gij soms Zijn Edelheid weêrhouden?  
Dat heette ik u toch niet.

**DE KAMERHEER.**

Maar Uw Genade  
Beval dat niemant...

**STRUENSEE,**

*hem heenwenkend.*

Het is wel.

## **III.**

*STRUENSEE, BRANDT.*

**STRUENSEE.**

Wat iemant  
Of niemant is leert nooit zoo'n kamerjonker,

Die 't ambt misschien reeds erfde van zijn vaders,  
En, toch nog fier, op 't aadlijk wapenbord  
Het tal kwartieren toont. Mij dunkt: dat ambt  
Verdraagt zich slecht met den modernen tijd.  
Misschien dat de edelman, die hofknecht werd,

Toen 't vuistrecht in Euroop den scepter zwaaide,  
 't Fluweel nog soms deed schuilgaan in den kolder;  
 Thands blijft het goud-borduursel ongekreukt,  
 En heeft de hand niet meer naar 't zwaard te grijpen,  
 Maar slechts naar 't glas of 't ledig bord des meesters.

**BRANDT.**

Licht is de kloof, die 't n u en 't g i s t e r scheidt,  
 Zoo wijd niet als ge denkt. Erken ik ook  
 Uw scherpen geest, toch dunkt me dat uw oog  
 Zijn blikken in 't verschiet wat verre heenstiert  
 En, daar 't het matelooze poogt te meten,  
 Van 't meetbare al te vaak de blikken wendt.

**STRUENSEE.**

Ik dank u. Elk van ons vervul de plaats,  
 Die 't Noodlot hem bereiken deed. Wie de Elbe  
 Of welke stroom ook langs stiert, speure de oevers,  
 Den horizon, die zijn gezicht bepaalt.  
 Maar wie de golven snijdt van d' Oceaen,  
 Bespeurt geen grens; hij ziet den horizon  
 Steeds deinzen, deinzen altijd even snel,  
 Als hij zich selv' beweegt op 't vlak der waatren.

**BRANDT.**

Toch voegt dien man een dubbele waakzaamheid,  
 Want meenge zandbank dreigt, maar in 't verborgne.

**STRUENSEE.**

De Wetenschap beheerscht het roer...

**BRANDT.**

Te trotsch  
 Om 't peillood uit te werpen, strandt ze vaak.

De klip verrijst, al heeft de Wetenschap  
Haar nog in haar registers niet geboekt.

**STRUENSEE.**

Dan strande zij; haar schipbreuk leere een ander.  
Het peillood komt alleen der kustvaart toe,  
Der onkunde en der kinderlijke vreeze!

**BRANDT.**

*(Heftig.)*

Der vreeze...?

*(Na een pauze, week.)*

Neen, o neen, geen kampstrijd meer,  
Die spelend aanvangt en vaak ernstig eindigt!  
'k Vertrouw mij zelven niet neem ik een lans,  
Zij ook de vlijmspits afgeknot, ter hand.  
En dan een strijd met u! Het zoude een strijd  
Des jongren broeders tegen d' oudren zijn,  
Een strijd, waarop geen zegepraal kan volgen,  
Maar slechts verlies voor hem die overwint.

**STRUENSEE.**

Heb dank, mijn vriend! voor zulk een lieflijk woord.  
'k Gevoel het, geen vijandelijke God  
Kan onze ideën ooit ten strijd doen gaan.  
Zijt gij niet mijn, door onverbreekbrer band  
Aan mij gehecht, dan 't kind aan hem die 't voortbracht?  
O Brandt, 'k herdenk zoo vaak de heerlijke uren,  
Doormijmerd aan uw zijde te Altona.  
Hoe 'k in den edelman, die in dien naam  
Eerst slechts het voorrecht prees, om als zoo velen  
Van zijn gelijken woekerplant te zijn,  
Weldra een kiem van eigen leven waarnam,



Een vruchtbre kiem, die 'k wasdom geven mocht.  
 Herinnert ge u het wielend molenrad,  
 Waarbij gij stondt, waarop gij peinzend staardet,  
 Toen 'k u voor 't eerst ontmoette? 't Wentelde om  
 En om en stond niet stil, totdat de kracht,  
 Die 't voortdreef, zich verplaatste of rusten ging.  
 Dat is een beeld der menschheid! riep ik uit,  
 Het is verraad gepleegd aan heel de schepping,  
 De kracht die in ons leeft met ondank loonen,  
 Als wij niet werken, elk der raadren vatten,  
 Dat op ons ingrijpt... O wat schoone tijd!  
 Het schijnt mij toe, als waren wij veel jonger,  
 Veel frisscher, veel meer hopend...?

**BRANDT.**

Dan...? Dan nu...?  
 Ge zijt een dweeper, een van de ergste soort.  
 Ik haat het gantsch geslacht... behalven u.  
 Geloofde ik aan der Hindoes zielsverhuizing,  
 'k Zou denken, dat gij eens een gems geweest waart,  
 Die klauterde op de spits der hoogste bergen,  
 En ik een mol, die op de vlakte kroop  
 En 't wonderwel met de aard te vinden wist.

**STRUENSEE.**

Neen, 't is geen beeld uit nevelen gebootst,  
 Wat wij daar ginds bepeinsden treedt in 't leven.

**BRANDT.**

Ik hoop het, vriend! en dat de kracht van Atlas  
 Moog wonen in uw schoudren, want als hij  
 Moet gij alleen een gantsche waereld torsen...

**STRUENSEE.**

Neen, niet alleen... Staat gij mij niet ter zij?

**BRANDT.**

Ik deed het - maar niet langer is 't mij mogelijk,  
Voortaan juiche ik v a n v e r r e uw zege toe.

**STRUENSEE.**

Hoe, mij verlaten...? G i j zoudt mij verlaten?  
Wat demon legt dat denkbeeld u in 't brein?  
Kwetste ik? Deed ik wat kwaad was in uw oogen?

**BRANDT.**

Ik gaf uw wensch gehoor, toen gij Graaf Holck  
Verdreven hadt; 'k aanvaardde wat gij me aanboodt;  
Vertrouwde van den Koning werd mijn ambt.  
Vertrouwde? Noem het liever slaaf! Het walgt mij!  
Hij wandelt en hij eischt mijn schaduw, slaapt  
En vergt dat ik zal droomen zoo als hij.

**STRUENSEE.**

Dus de arme is nog niet arm genoeg, hij moet  
Nog armer zijn. Hij is aan u gehecht,  
Als 't kind aan zijn verpleger - en gij gaat!

**BRANDT.**

Dat is niet waar! Had hij de kracht tot haten,  
Hij zou mij haten!

**STRUENSEE.**

Neen; hoe ook verslapt,  
Voelt toch de kranke in zich een eigen wil,  
Maar ook, dat de arbeid hem te zwaar zou zijn,  
Als eens die wil zich uitte in meer dan woorden.  
Hij voelt een kracht, maar voelt een grootre zwakte:  
Dat schept een wrok die zich aan 't naaste koelt.

**BRANDT.**

Hij koele dien voor 't minst niet meer aan mij.

**STRUENSEE.**

Ook als 't hem troost, ook als 't hem laafnis ware?

**BRANDT.**

Nog gistren, toen op 't uur door u bepaald,  
De schermles aan zou vangen, riep hij plotsling  
Zijn lijfknecht toe, hem wijzend op mijn degen:  
'Zie of de spits wel stevig is omwoeld,  
Hij is mijn vijand... pas dus op!' En straks,  
Juist dat Graaf Rantzau hem verliet, riep hij  
Toen 'k binnen trad, mij tegen: 'Mijn cipier!'  
'k Gevoel dat hij gelijk heeft: 'k ben zijn vijand  
En zijn cipier!

**STRUENSEE.**

Heeft Rantzau hem bezocht?...  
Brandt, luister wel: de idee, die mij bezielt,  
Waardeert ge, en haar in 't leven te doen treden  
Acht gij een zegen?

**BRANDT.**

Zij is immers de uwe?  
Wat u behoort eer ik als goed en groot...

**STRUENSEE.**

Ik geef haar prijs - ik moet het - als gij deinst.

**BRANDT.**

Hoe nu?

**STRUENSEE.**

Het zwaartepunt van heel mijn stelsel  
Ligt in 't vertrek dat gij met hem bewoont.  
Zoo 't wordt verplaatst dan stort wat 'k opbouwde in.  
Uw waakzaamheid alleen kan dat verhoeden.

**BRANDT.**

Dus dat vertrek dient streng bewaakt te worden:  
 Zelfs voor het leger waar de kranke op rust  
 Dient wel een wacht geplaatst...! Ik moet dat zijn.  
 Kunt gij geen ander voor dat handwerk kiezen?  
 Er zijn er, die het goud belooning achten  
 Voor e l k e daad; die in den vuilsten draf  
 Het muntstuk zoeken, dat er ligt verborgen  
 En 't loon zal zijn des delvers. Maar i k heb  
 Een afschuw van de vuilnis; mij is 't goud  
 Alleen metaal, tot dat de stempel der verdienste  
 Den muntslag er aan geeft. Licht is 't bekrompen,  
 Maar 'k hecht nog aan den naam van eerlijk man.

**STRUENSEE.**

Brandt, hoe gij kwetst! Poogde ik u om te koopen?  
 Vroeg ik iets anders dan de zelfverloochening  
 Voor 't heil van anderen, voor dat eens volks?  
 Brandt, hoe gij kwetst! Ga, gij zijt vrij te gaan.

**BRANDT.**

Ben ik zelfzuchtig...? Kwetste ik...? O vergeef mij!  
 Gij werkt voor andren, ik slechts voor mij zelf?  
 En toch kunt gij geen ander vinden...?

**STRUENSEE.**

Vriend,  
 Uw taak is eervol! Gij, de gids des Konings,  
 Zijn trooster en zijn goede genius!

**BRANDT.**

Neen, niet alzo! 'k Ben werkelijk zijn cipier!  
 Maar 't is om uwentwil dat ik het ben.

k Behoud mijn boei - verzwaar die, is het noodig;  
Ik tors haar tot gij zegt: het is genoeg!

**STRUENSEE.**

Ik wist het wel dat 'k u niet zou verliezen!  
Thands gaan wij naar den Koning! Heden, Brandt,  
Waag ik een slag, die veel beslissen moet!

#### IV.

*De vorigen, EEN KAMERHEER, dan KOLLER.*

**DE KAMERHEER.**

Heer Koller vraagt...

**STRUENSEE.**

Nu niet!... Hij kome morgen.

**KOLLER,**

*binnentrédende en zich diep buigende.*

‘Doe haastlijk wat ge doen wilt,’ 't was de spreuk  
Mijns vaders, en 'k geloof ook die van u,  
Heer Konferentie-raad! Ik volg de les.

**STRUENSEE,**

*tot Brandt die vertrekken wil.*

Wacht even, Brandt!

**BRANDT,**

*ruw.*

De Kolonel heeft zeker  
U veel gewichtigs meê te deelen; anders  
Had hij de les, waarvan hij straks gewaagde,  
Thands niet zoo treffijk in praktijk gebracht.

**STRUENSEE.**

Kom morgen zoo ge kunt, Heer Kolonel!

**KOLLER.**

Geef 't oogenblik dat 'k van u wensch mij heden.  
'k Vorm mij naar u, Heer Konferentie-raad!

Ik weet, dat naar uw meening steeds de spoed  
In overleg en daad den uitslag schier verzekert.

**STRUENSEE,**

*glimlachend tot Brandt, die hem onderzoekend aanstaart.*

De krijgsman laat zijn degen duchtig klettren.  
Zij 't ook in vredestijd een ijdel spel,  
Toch zien wij 't aan, omdat het krijg kan worden.

**BRANDT,**

*zich haastig afwendend.*

Tot straks...

**STRUENSEE.**

Ga dan als gij het wilt...! Tot straks!

## V.

*STRUENSEE, KOLLER, dan DE KAMERHEER.*

**STRUENSEE.**

Welnu, wat is uw wensch, Heer Kolonel?

**KOLLER.**

'k Zag gaarne bij de Garde mij geplaatst...

**STRUENSEE.**

Den Deenschen adel slechts wordt dat vergund.

**KOLLER.**

Gelijkheid naar de wet hebt gij gepredikt,  
En 'k heb u toegejuicht van ganscher hart.  
Gij huldigt slechts verdienste...! derf ik d i e ,  
Dan - maar ook dan alléén - buig ik het hoofd.

**STRUENSEE.**

Wacht nog!

**KOLLER.**

Stelt gij op prijs wat 'k voor u deed,

Dan hoop ik dat ge mij niet zult doen wachten.  
Mijn toekomst... mijn geluk...

**STRUENSEE.**

'k Begrijp... 'k begrijp...  
Cupido heeft den trotschen Mars gewond.  
De schoone woont aan 't hof...? eene eeredame  
Der Koningin...? ik meende iets op te merken,  
Toen ik den Kroonprins in zijn ziekte bijstond.  
Een goede keus... van hoogen huize... en rijk!  
'k Heb 't u voorspeld: gij brengt het ver, mijn vriend!

**KOLLER.**

Dus ben ik Kolonel der Garde! Ik dank u.

**STRUENSEE.**

Zoo haastig niet!... Er is geen open plaats.

**KOLLER.**

Er is er geen, 't is juist: toch zal ze er zijn  
Zoo gij 't slechts wilt. Stel Eickstädt op pensioen.

**STRUENSEE.**

Een man in 's levens kracht.

**KOLLER.**

Ik ben het ook.

**STRUENSEE.**

Hij diende trouw.

**KOLLER.**

Ik trouwer nog naar 'k meen.

**STRUENSEE.**

Hij is alom geacht.

**KOLLER.**

En is uw vijand.  
Ik ben uw vriend en vraag niet naar 't waarom,

Als gij mij zegt: doe dit of laat dat na.  
 'k Bewees dat reeds en kan 't nog meer bewijzen.  
 Geloof me, een goede kling kan noodig zijn,  
 Want nog is iedre vijand niet verwonnen.

**STRUENSEE,**

*scherp.*

Een krank beheer, dat afhangt van een degen!

**KOLLER.**

Dat zij zoo; maar het geldt 't geluk eens vriends,  
 En 't fnuiken van eens vijands macht.

*(Het slaat drie uur.)*

**DE KAMERHEER.**

De Staatsraad!

**STRUENSEE,**

*tot Koller:*

'k Vergeet u niet; van avond spreek ik u.

*(Hij gaat snel heen.)*

**KOLLER.**

Hij weifelt; hij is alles mij verplicht  
 En weifelt toch! Maar neen, hij durft niet w e i g e r e n .  
 Hij is de koopman, die de waar op prijs houdt,  
 Maar toch bij 't scheiden van de markt verkoopt.

## VI.

*Geroffel van trommen in de verte; de wacht presenteert het geweer; de Graven THOTT, ROSENKRANTZ, MOLTKE, REVENTLOW en RANTZAU, alle met de olifants-orde, binnengeleid door den kamerheer. Bij hun verschijnen treedt Koller diep buigend achterwaards en vertrekt; later EEN KLERK.*

**ROSENKRANTZ.**

Ontbie den Konferentie-raad!



**DE KAMERHEER.**

'k Geloof  
Dat Zijn Genade bij den Koning zich bevindt.

**ROSENKRANTZ.**

't Is wel.

*(De Kamerheer af.)*

**MOLTKE.**

Het jongste lid laat de oudste wachten.

**RANTZAU.**

Mijn waarde Heer, die daad bevreemde u niet!  
Wij leven in een tijd, waarin de groene knop  
De ontloken bloem haar ouderdom verwijt,  
De bloesems veel meer gelden dan de vrucht.

*(Half luid tot Rosenkrantz.)*

Zijt ge ook in kort op Vredenburg geweest?

**ROSENKRANTZ,**

*zich snel afwendend.*

Ik kom daar nooit.

**RANTZAU.**

't Wil zeggen: nooit bij dag,  
Wel in de scheemring, in dat heerlijk uur  
Als alles grijs is, zelfs de rok eens Staatsraads.

*(Hem een snuiffen biedend.)*

Een *prise*, Graaf?

*(Rosenkrantz buigt en weigert.)*

**REVENTLOW.**

De Koninginne-moeder  
Leeft eenzaam op 't slot Vredenburg.

**RANTZAU.**

Gelukkig,  
Dat zij onkundig is van wat wij weten;

Dat zij niet ziet wat wij geschieden zien,  
En somtijds nog den groet eens vriends ontvangt.

**THOTT,**

*zacht tot Moltke.*

Ook hij is een van de onzen, merkt ge, Moltke?

**EEN KLERK**

*tot Graaf Rosenkrantz.*

Heer Struensee beval me Uwe Excellentie  
Die stukken aan te bieden. Zijn Genade  
Kan niet dan laat verschijnen in den Raad.

*(Hij legt op een ontvangen wenk twee groote stapels papieren op de tafel neder en vertrekt.)*

**ROSENKRANTZ.**

Mag 'k u verzoeken plaats te nemen, Heeren?

*(Alle behalve hij en Rantzau gaan zitten.)*

**RANTZAU,**

*Rosenkrantz even ter zijde leidend.*

Bezoekt gij weêr de Koninginne-moeder,  
Doe 't in den nacht, niet in den avond meer.  
En fluister dan Haar Majesteit in 't oor,  
Dat zij zich van doofstommen doe omringen.  
Begrijpt ge...?

**ROSENKRANTZ.**

Ik dank u, vriend!

**RANTZAU.**

Een *prise*?

**ROSENKRANTZ.**

Gaarne!

*(Beiden nemen bij de anderen plaats.)*

**ROSENKRANTZ,**

*de papieren openend.*

Tot honderd duizend kroonen klom 't te-kort.

*(Tot Reventlow.)*

Wij kenden 't erger nog. Dat voorstel hoort bij u.

*(De lezing voortzettend.)*

‘Dekreet tot stichting van een vondlingshuis.’  
Dat 's goed, niet waar, Mijnheeren?

**RANTZAU.**  
Zelfs van twee.

**ROSENKRANTZ.**  
‘Opheffing van de straf op de ontucht!’

**THOTT.**  
Dat ondermijnt de zedelijkheid, Mijnheeren!

**RANTZAU.**  
't Is consequent, het een past bij het ander:  
Hef op de straf en sticht een vondlingshuis.

**REVENTLOW.**  
De Geestlijkheid zal morren...

**RANTZAU.**  
Nu, zij morre,  
Mids luid, zóo luid dat ieder vrome 't hoort.

**ROSENKRANTZ.**  
‘Afschaffing van het lage en 't hooge recht  
Des Adels; slechts de vierschaar van den Koning  
Spreek voortaan recht in 't Rijk.’ - Dat is verkrachting  
Van herkomst en gebruik! Dat is verminking  
Van wat ons toebehoort, vernietiging  
Van onze kracht! - Hetgeen men zaait dat oogst men.  
Wij zwegen, toen de drukpers vrij verklaard  
En elks gelijkheid afgekondigd werd.  
Wij lieten stil den boozen geest bezweren,  
Thands sluipt hij om ons heen en grijpt ons aan,  
Tot hij ons vastgrijpt en ten afgrond meêvoert.

**RANTZAU.**  
Bedaar, Heer President! Leer u bedwingen,

Zoo dat gij 't kunt, als gij, naar huis gekeerd,  
 Uw boeren tegenkomt die u als broeder groeten.  
 Pas op dat gij de zweep niet meer hanteert,  
 Maar wijk beleefd als ze al te dicht u nadren:  
 Hun hand is fors en kreukelt licht uw rok.

**REVENTLOW,**

*op de tafel slaande.*

Den dokter-nar moet paal en perk gesteld.

**MOLTKE.**

'k Stel voor, hem aan te klagen bij den Koning.

**ROSENKRANTZ.**

Nog hoordet ge alles niet. De schaamtelooze!

*(Lezende.)*

De heerendienst zij afgeschafft; het strijdt  
 Met de eerste wet, die de Natuur ons stelt,  
 Dat de eene mensch behooren zou aan d' ander,  
 De boer een heer zou kennen, wien hij 't zweet  
 En ook de vrucht zijns arbeids offren moet.' -  
 Dus willen wij voortaan den boer doen werken,  
 Den boer, die ons behoort en dien wij erfden  
 Zoo goed als weide en bosch, dan moeten wij  
 Voor 't eelt betalen in den groven knuist.

**RANTZAU.**

Gelukkig! 'k heb mijn boeren juist verpand.  
 Men schoot per hoofd me er honderd kroonen op:  
 Ik raad u aan dat evenzeer te doen.

**ROSENKRANTZ.**

Nog meer. Een nieuw dekreet! Een heerlijk middel  
 Tot dekking van 't te-kort! Trots onze rechten,  
 Door de eeuwen heen gewaarborgd en geheiligd,  
 Wil hij ons goed, steeds vrij van schot en lot,

Belasten en van ieder morgen gronds  
Ten bate van het rijk een thaler heffen.

**RANTZAU.**

't Is konsequent, Mijnheeren! de gelijkheid  
Wordt op die wijs het krachtigst voorgestaan.  
In weinig tijds zijn we allen even arm,  
En bouwt de boer van de afbraak onzer huizen  
Een schoorsteen in zijn hut.

**ROSENKRANTZ.**

Ik zal 't bestrijden  
Zoo lang de tong mij dient. 't Is meer dan tijd  
Dat wij 't beheer doen enden van den nar!

**THOTT.**

Dit eischt 't belang des rijks!

**ROSENKRANTZ.**

Ik stel u voor:  
Graaf Rantzau te verzoeken onze wenschen  
Den Koning voor te dragen, hem te smeken  
Het koninkrijk te hoeden voor verderf.

*(Allen buigen.)*

**RANTZAU.**

'k Ben innig u verplicht voor zulk vertrouwen;  
Maar 't algemeen belang eischt grooter kracht  
Dan ik bezit... Wat me ook verweten worde,  
Gewis geen zucht mij zelv' te hoog te schatten...  
Ik weet niet veel, maar dit toch: dat ik niets weet.  
Wilt gij me een jachtpartij of bal doen reeglen,  
'k Geloof dat mij daartoe geen takt ontbreekt;  
Maar om het distelveld der politiek  
Te omploegen, gaat mijn krachten ver te boven.

Maar gunt die taak veeleer aan Rosenkrantz.  
 Zijn gaven zijn bekend - altijd welsprekend,  
 Zal hij het thands als nooit te voren zijn.  
 Heer Rosenkrantz bezit de meeste boeren  
 En dus het vuur der krachtigste overtuiging  
 Zal tintlen in zijn taal.

**ROSENKRANTZ.**

Hoe needrig ook,  
 Erken toch, Rantzau, dat ge altijd verrast,  
 Door s t e e d s , zelfs in de raadzaal, te doen denken  
 Aan jachtpartij of bal.

*(Tot de anderen.)*

Keurt gij het goed,  
 Dan vang 'k den strijd met den hervormer aan,  
 Die met zijn ruwe hand het heiligste aangrijpt  
 En zeker zelf niet weet wat hij vernielt.

**RANTZAU.**

Vermetelheid is meest de weg ter zege;  
 De Dokter weet het en vertrouwt daarop.  
 't Waar jammer voor zoo menig fijn bedrog,  
 Als steeds 't profetenkleed, waarin 't zich hult,  
 Doordringbaar waar voor regen en voor wind.

**ROSENKRANTZ.**

Gij wordt wijsgeerig!

**RANTZAU.**

'k Wilde het toch niet zijn:  
 Niet graag ben ik vervelend! Is 't mijn schuld  
 Dat 'k ernstig word, nu 'k aan de worstling denk  
 Waartoe ge u voorbereidt...?

*(Glimlachend.)*

Duid mij 't niet euvel,  
'k Geloof niet, vriend! aan úw... vermetelheid.

**THOTT.**  
Heer Graaf!

**ROSENKRANTZ.**  
Laat hem begaan - hij denkt zich geestig  
En op een bal...

**RANTZAU.**  
Of op een jachtpartij,

*(Struensee bemerkend.)*

Juist op het oogenblik, dat uit het bosch  
Het ever opduikt en de jager... v l u c h t .

## VII.

*De vorigen, STRUENSEE, later EEN KOMMIES VAN STAAT.*

**STRUENSEE.**  
Ik vraag verschooning voor mijn laat verschijnen;  
Maar 'k zorgde toch, dat de arbeid niet ontbrak.

**RANTZAU.**  
Gewis niet; 't heeft den Staatsraad zelfs verbaasd,  
Dat gij in luttel tijds zoo veel papier  
Beschreven hebt.

**ROSENKRANTZ.**  
Niet dit, Heer Struensee,  
Maar wel, dat gij de teedre penneschacht  
Hebt kunnen doen verkeeren in een stormram,  
Die tempelmuur noch fundament ontziet.  
Wat ge ons hebt voorgesteld tuigt voor uw ijver,  
Ook van uw moed tot slopen, maar wij allen



Wij kiezen boven 't brokklen van het puin  
 Het ankren en het voegen van den muur.

**STRUENSEE.**

*(Hij treedt nader en legt de hand op den rug van den troonstoel.)*

Ook als het fundament niet meer kan dragen,  
 De muur op zijn onvasten grondslag wankt?  
 't Is beter toch den tempel af te breken  
 Eer hij in één stort en de priesterschaar  
 Verplettert onder 't puin. - Maar de ure is daar,  
 Dat 't spelende vernuft de wieken toeklepp'  
 En 't koel verstand alleen zijn stem verheffe.  
 Geen beelden meer, waar de gedachte in schuil gaat  
 Of slechts ten deele zich vertolken kan!  
 Wat in mijn binnenst leefde sedert jaren  
 Ik heb het neergelegd in wat ge laast.  
 Dit rijk gelijkt een lichaam, waar de kanker  
 In woelt en woedt, die de eëlste levenssappen  
 Vergiftigt of verteert. Ik heb besloten,  
 't Skalpel ter hand te nemen en het kwaad  
 Te ontwortelen, hoe diep de wonde ook gape.  
 Dit rijk, hoe klein het zij, heeft krachts genoeg  
 Tot z[e]lfbewust, dus tot zelfstandig leven;  
 Heeft krachts genoeg den vijand tot ontzach,  
 Den vriend tot liefde en achting, d' onderdaan  
 Te stemmen tot vertrouwen op zijn Vorst,  
 Tot trotschheid op den volksnaam dien het draagt.  
 En thands...! Dit rijk, het is een spel des vreemden,  
 Een prooi van d' adel die 't verdeelt als buit!  
 Dit volk, het is een ruwe en bandelooze hoop,

Wiens kracht en geest men zoekt te dooven  
 In stroomen brandewijns! een schaamle hoop,  
 Wien men de kennis van zijn plicht onthoudt,  
 Maar ook die van zijn rechten! Ik vang aan  
 Met d' adel, maar ik neem mij voor te dalen  
 Van trap tot trap, tot ik den laagsten man  
 In 't koninkrijk heb aangeraakt. Ik wil  
 Vervormen en hervormen; ik wil rechten  
 Handhaven, maar de voorrechten [b]jesnoeien.  
 Ik wil de vrijheid: 'k zal dus boeien breken.  
 Ik wil de kennis: dus der domheid krijg!  
 Ik wil ontwikkeling: dus wat die belemmert,  
 Verdwijne, opdat de kracht van elk zich uite,  
 Zoo als de Genius der menschheid 't eischt.  
 Thands weet ge wat ik wil. Wilt ge mij volgen?

*(Een pauze; allen blijven hem verbaasd aanstaren.)*

**ROSENKRANTZ.**

Ge riept het koel verstand tot bondgenoot,  
 Maar ik geloof: het weigerde te komen.

**THOTT.**

Veel groots schuilt in uw opzet! 't is veeleischend,  
 Te veel naar 'k vrees. Gij zijt nog jong, Heer Raad!  
 Hoor naar een man, wien reeds het hoofdhaar griesde  
 En de ondervinding leerde - vraag op eens  
 Zoo veel niet.

**RANTZAU,**

*sarkastiesch.*

Hef een thaler van het morgen,  
 Maar laat de heerendiensten!

**REVENTLOW.**

Wat gij wilt

Begrijpt dit volk nog niet. Wacht andre tijden!  
Uw plan zij schoon, maar 't is onrijp...

**ROSENKRANTZ.**

't Is meer;  
Het draagt in zich de kiem reeds der ontbinding.  
Uw plan, het kwetst, het doodt. Geen halfheid spreke  
Van plooiën meer! Ik sta uw dwaasheid tegen,  
Wij allen doen 't en spreken 't veto uit

*(Allen buigen behalve Rantzau.)*

**STRUENSEE.**

Steeds is de hartstocht een onveilige gids.  
Velt dus geen vonnis in dit oogenblik!  
Maar wikt, wanneer de Rede niet beheerscht  
En onderdrukt wordt door vijandige' invloed.  
't Is in 't belang des Rijks, 't is in het uwe  
Dat ik dien raad geef.

**ROSENKRANTZ.**

Niemand onzer twijfelt  
Aan uw talent als Dokter, maar de ziekte,  
Waarvan ge spreekt, bestaat wellicht alleen  
Bij hem die haar zoo duidelijk beschrijft.  
Uw teedre zorg ontrust' zich niet te zeer!  
Wij spreken en wij handlen zonder hartstocht,  
En daarom scheiden wij wat gij vereenigt:  
Het Rijksbelang en 't onze. 't Eerste slechts  
Neemt zitting in dit hoogste Staatscollegie.  
Wij spreken en wij handlen zonder hartstocht,  
En daarom stemmen wij uw voorstel af.

**STRUENSEE.**

Beraadt u wel, beraadt u allen wel!

Het geldt geen spel, Mijnheeren van den Staatsraad!

**ROSENKRANTZ.**

Gij dreigt ons? Zie, dit is ons aller antwoord!

*(Hij neemt de papieren van de tafel en verscheurt die; een oogenblik pauze.)*

**STRUENSEE,**

*bewogen.*

Gij hebt het zoo gewild; de teerling viel!

*(Hij schelt; een Kommies van Staat dragende een brief met 's Konings zegel op een fluweelen kussen.)*

**DE KOMMIES.**

Een boodschap van Zijn Majesteit den Koning!

*(Allen rijzen op.)*

**ROSENKRANTZ,**

*lezende.*

‘Wij, Christiaan de Zevende, salut  
Aan allen die dit lezen... Wij besloten  
De monarchie, gedwaald van haar beginsel,  
Te doen herstellen in haar vroegren staat,  
En haar te ontdoen van wat haar macht beperkt.  
We ontbinden dus den Staatsraad... Onze wil  
Zij uitgevoerd door onzen trouwen dienaar,  
Den Konferentie-raad, Heer Struensee!’

**THOTT,**

*zacht tot Rosenkrantz.*

Waarom zoo ver gegaan?

*(Luid.)*

Heer Struensee...!

**ROSENKRANTZ,**

*Thott weêrhoudend; zacht.*

Wij kunnen niet terug, wij mogen 't niet.

*(Luid tot Struensee.)*

De last dien gij ontvingt is licht uitvoerbaar.

Niet een van ons, die wederstand zal bieden,  
 Al ziet hij ook den drang van 's vreemden hand,  
 Die 't waagde 's Konings veder te besturen...  
 De krisis is verhaast, Heer Dokter! wees  
 Er voor gedankt!

*(Hij gaat, gevolgd van allen, die Struensee, immer nog op den troonstoel geleund, voorbijgaan.  
 Rantzau is de laatste, die vertrekt; hij keert op den drempel.)*

## VIII.

*STRUENSEE, RANTZAU.*

**RANTZAU.**

Wat treflijke komedie!  
 Gij hebt gespeeld als *jeune premier fort*;  
 Maar ik deed ook mijn best, waar 't ook alleen  
 Als *père noble*! Hadt gij 't straks gehoord  
 Hoe 'k alles deed om hen tot drift te prikkelen.  
 Het viel mij moeilijk; de rhinoceros  
 Is kwetsbaar, vergeleken bij de huid  
 Eens Deenschen Staatsraads. Struensee,  
 Mijn vriend, gij overtreft mijn stoutsten wensch!

**STRUENSEE.**

Ik kon op zulk een bondgenoot niet hopen.  
 Dus gij, Graaf Rantzau Aschberg, gij gelooft  
 Aan iets, zij 't slechts aan mijn komediespel?

**RANTZAU.**

Noem 't, zoo gij 't wilt, verheevner: noem het Staatkunst.

**STRUENSEE.**

De zin schijnt u van beide woorden één.

**RANTZAU.**

U zeker niet, voor 't minst gij geeft het voor.  
 'k Weet, dat ge als arts, den lust van 't vrolijk hof,  
 Slechts mijmrend in het stil studeervertrek  
 Waar ge evenwel u zelden op liet sluiten,  
 Als Konferentie-raad, der Deensche Kerk  
 Haar ernst, al is 't ook niet haar leer ontleent,  
 Het voorhoofd plooit als dat eens boetgezants,  
 En 't kleed draagt, of op ieder plooi en slip  
 De bijbeltext des schriftgeleerden prijkte.  
 'k Weet, dat gij uren ronddooft in gepeins -  
 Gewis alleen ten nutte van den Staat -  
 Dat ge in den slottuin bloem noch waterwerk  
 Uw aandacht schenkt, maar meestal naar de vensters  
 Van 't koninklijk verblijf - wis in verstrooïing  
 En in den waan het luchtruim te bespieden -  
 De blikken richt... meest naar denzelfden vleugel...

**STRUENSEE.**

Wat geeft u 't recht mijn gangen te bespieden...?

**RANTZAU.**

Hoe ge u verraadt! waar blijft uw kalmte thands?

**STRUENSEE.**

Graaf Rantzau-Aschberg, het is meer dan tijd  
 Dat wij elkaâr begrijpen leeren, dat we elkaâr  
 De plaats herinren waar wij beiden staan!

**RANTZAU.**

'k Geloof dat ik de m i j n e en de u w e ken.  
 Mijn jonge vriend, al droomde ik vroeger niet,  
 Dat gij zoudt k u n n e n wat gij deedt, aan 't w i l l e n

Heb 'k nooit getwijfeld. Maar wat drift op eens!  
 Ik doelde alleen op iets wat elk vermoedt:  
 Uw hulde aan een der schoonen van dit hof.  
 'k Zeg: een der schoonen - ze is de schoonste niet,  
 Voor 't minst niet naar mijn meening.

**STRUENSEE.**

En die geldt,  
 Die geldt zeer veel waar 't vrouwenschoon betreft...

**RANTZAU.**

Mevrouw von Gähler is uw hulde waardig,  
 Al evenaart ze ook niet de Koningin.

**STRUENSEE.**

Dus wil 't gerucht...? Ik dank u voor de tijding.  
 Maar dringende arbeid wacht mij -

**RANTZAU.**

Gij meent - o n s .

**STRUENSEE.**

Gij wilt...?

**RANTZAU.**

U volgen, mids van tijd tot tijd  
 Uw stormmarsch wat getemperd worde, en daarvoor  
 Hoop ik te zorgen... onder één beding:  
 Gij stuit de vordering des onbeschaamden,  
 Een woekraar, die een edelman beschimpt  
 En me om een handvol kroonen voor 't gerecht  
 Heeft durven dagen - die gelijkheid toch  
 Is al te dwaas!

**STRUENSEE.**

Zijt gij die kroonen schuldig,

Niets billijker dan dat gij ze ook betaalt,  
Of dat men, doet gij 't niet, u daartoe dwingt.

**RANTZAU.**

Gij weigert?... 'k Wil niet spreken van mijn rechten,  
Of roerend u herinren aan uw plicht.  
De dankbaarheid is toch den hond gelijk,  
Die, uitgevast, ons hand en voeten lekt,  
En naauw verzadigd ons de tanden toont.  
Maar, jonksken! ik beroep me op uw verstand.  
Zie toch eens om u heen; zoo ik niet volg,  
Wie volgt u dan...? Gepeupel zonder naam,  
Dat gij nog eerst een rok en hoed moet koopen  
Om 't dienst te laten doen als uw lakei.  
Een schoon gevolg voor een hervormer, die,  
Vergeet dit niet, een v r e e m d e is! Rantzau-Aschberg  
Klinkt altijd beter hier dan Struensee,  
Al huppelen ook de drukpers en de boeren  
Bij 't noemen van des laatsten naam van vreugd.

**STRUENSEE.**

Misschien, dat 'k liever reis met dat gepeupel  
Dan met een edelman, die op het bergpad  
Nu voor, dan achter mij een wals begon  
En mij den weg versperde door een dansmaat.  
'k Herhaal 't: 't wordt tijd dat wij elkander kennen.  
Ik voed nog medelijden voor de onnoozle,  
Die 't stuksken hout meê aandraagt, om den ketter  
Te doen verbranden voor de glorie Gods;  
Maar dát voed ik zelfs niet voor den beschaafde,  
Die voortschrijdt in het leven zonder ernst,  
Die elke idee, de heiligste en de eerwaardste



In de armen van den spot te worgen poogt,  
 Die, warm noch koud, voor elke daad een lach heeft,  
 En gants de menschheid in 't pierrot-pak steekt.  
 Vaarwel!

*(Hij vertrekt.)*

## IX.

*RANTZAU alleen.*

**RANTZAU,**

*hem nastarend.*

Het ga u wel, mijn dartel kieken!  
 Waarachtig, 'k dacht een ganzen-ei te broeden  
 En ziet: een krokodil kroop uit de schaal.  
 Pas op! Zoo 'k eens de premie wou verdienen  
 Die op 't vernielen van elk ondie staat...!

## X.

*Vertrekken der Koningin, gemeubeld style Louis XV. Rechts aan den wand een levensgroot portret van Koning Christiaan; links een deur die tot de slaapkamer der Koningin leidt. Op den achtergrond vleugeldeuren. Op de tafel, links op den voorgrond, een bouquet, boeken en eenig handwerk.*

*Mevr. V. GÄHLER en Freule VON EYBEN, door de vleugel deur op den achtergrond opkomende.*

**MEVR. V. GÄHLER.**

Spreek niet in raadsels meer; wat hebt ge, Freule?

**V. EYBEN.**

Een wenk, een raad!

**MEVR. V. GÄHLER.**

Welnu?

**V. EYBEN.**

De schranderste  
Kan handlen soms...

**MEVR. V. GÄHLER.**

Als eene die het niet is?

**V. EYBEN.**

Gij vat mij gaauw.

**MEVR. V. GÄHLER.**

Niet waar, ik ben de schrandre?  
Maar wie is zij die ge overstelt aan mij?  
't Valt moeilijk dat te gissen, ja onmogelijk,  
Zoo lang men voor het minst beleefd wil zijn.

**V. EYBEN.**

Betoovrend met de tong, soms ook met de oogen!

**MEVR. V. GÄHLER.**

Hoe nu? Ge wilt me een wenk, een raad zelfs geven,  
En spilt uw tijd met zulk een vleierij!

**V. EYBEN.**

Zij houdt wellicht mijn wenk en raad reeds in...  
Niet één biedt uw verstand een dieper hulde  
Dan ik, uw geestkracht om steeds kalm te zijn,  
Voor 't minst te schijnen, als Minerva schier  
Te midden van de dwaasheid rond te wandelen,  
Die, naar uw oordeel wis, hier allen kenmerkt!  
En toch... Minerva hoede zich en legde  
Haar schild niet uit de hand, zoo als ze éens deed  
Om zeeuren Paris in het oog te staren...  
Vriendin! als ge aan den speeldisch weder neêrzit,  
Vergeet dan niet uw spel voor een der blikken  
Van zeeuren zeer galanten jonkman... Zult ge?

**MEVR. V. GÄHLER.**

Is dat uw wenk, uw raad? 'k Wil nu niet schrander zijn  
En zoeken naar den grond van zulk een vriendschap!

**V. EYBEN,**

*heftig.*

Mevrouw!

**MEVR. V. GÄHLER.**

Ik wil niet zoeken, zeide ik immers;  
Waarom maakt gij mij 't vinden nu zoo licht?

**V. EYBEN.**

Mevrouw! Ik dwaze, die uw dank dacht te oogsten,  
Maar inzie dat het beter waar geweest,  
Dat uw gemaal den wenk gaf dien ik waagde.

**MEVR. V. GÄHLER.**

'k Geloof dat gij me kwetsen wilt, Freule Eyben!  
Maar ik wil u niet volgen op dien weg;  
Juist niet, omdat ik mij onkwetsbaar weet  
In 't goud geschubde harnas van Minerva,  
Maar wel wijl 'k weet dat gij dat harnas mist.

**V. EYBEN.**

Vergist ge u niet en is Minervaas harnas,  
Waarmeê ge u denkt omgord, alleen haar helm  
Waarvan gij meest 't vizier houdt neêrgelaten?  
Een krachtig bondgenoot, nog krachtiger  
Dan 't zijden masker, dat den gloed van 't oog  
Bij 't schijnbaar koel en schuldloos woord verbergt!  
Ja, zulk een helm mis ik en kan ik missen.

**MEVR. V. GÄHLER.**

Ik weet niet of ge u selv' geen onrecht doet,  
't Een voorrecht noemt wat een gebrek kan zijn;  
Gebrek aan *savoir-vivre*.

**V. EYBEN.**

Dát zal 't zijn.  
 't Is *savoir-vivre* als men op 't lustig bal  
 Den geurenden *bouquet* eens jongen Dokters,  
 Met koelen blik en met den top des vingers,  
 Als waar 't met weêrzin, aanneemt - den gemaal,  
 Die stromplend nadert, met gejuich ontmoet,  
 Maar in de corridor, in 't kunstprieel  
 Verscholen, den galanten schenker  
 Voor zijn cadeau bedankt en schaadloos stelt.

**MEVR. V. GÄHLER.**

Freule Eyben, dat wordt hoon voor mijn gemaal!  
 Mij treft de pijl niet, die de jalouzy  
 Durft leggen aan den sterk gespannen boog.  
 Maar waag het niet te doelen op z i j n hoofd,  
 Of 'k breek het wapen dat ge slecht hanteert.  
 Heer Struensee, de vriend van mijn gemaal,  
 Is ook de mijne, en ik erken dit gaarne.  
 Te midden van de plompheid van dit hof  
 Doet hij vernuft en geest te meer waardeeren.  
 De schranderste van 't Deensche jonkerdom  
 Jaagt van de lippen u een geeuw, de vlugste  
 Een schaterlach en de galantste een blos  
 Op 't aanschijn, dat voor 't minst nog blozen kan.  
 Misschien dat gij niet in die meening deelt,  
 Dat gij gespijzigt wordt waar ik gebrek lijd.  
 Gij waart bereid me een wenk, een raad te geven;  
 Ik wil niet minder doen. Heer Struensee  
 Kan zeer gevaarlijk zijn: voor wie in hem  
 I e t s a n d e r s dan vernuft en geest waardeert.

Adieu! mijn schuld is, hoop ik, thands vereffend.

*(Diep buigend af.)*

## XI.

V. EYBEN

*alleen.*

Geveinsde!... Nog die les van haar te ontvangen!  
Plaats niet u op mijn weg, gij valsche vrouw!

*(Een bloem uit den bouquet nemend en die ontbladerend.)*

Plaats niet u op mijn weg of ik vertreed u!

*(Zij werpt de ontbladerde bloem neêr en vertrapt die.)*

## XII.

*De vorige, STRUENSEE.*

STRUENSEE

*in de deur, Fr. von Eyben ziende.*

Ah!... Freule...!

*(Hij blijft op den achtergrond staan.)*

V. EYBEN,

*zich in den leuningstoel werpend.*

Nader toch, Heer Struensee!  
Ten minste indien ge u van uw schrik hersteld hebt!

STRUENSEE.  
De Freule meent...?

V. EYBEN.

Dat gij niet mij verwachtet,  
Maar wel een andre; die ging juist van hier.  
Is zij op 't *rendez-vous* te vroeg verschenen

Of gij te laat? Maar 't laatste zou wat lomp zijn,  
En Struensee was altijd zeer galant.

**STRUENSEE.**  
Freule Eyben!

*(Hij vat haar hand en buigt zich tot haar over.)*

Gun me een blik van 't schittrend oog.  
E e n blik slechts! Wees niet wreed, niet onrechtvaardig!

*(Om zich heen ziende, fluisterend.)*

Ik zou u zien en niet aanbidden!... Clara!

**V. EYBEN.**

Niet meer dien toon! Ik duld geen huichlarij!  
Ik ken de neiging, in het diepst uws harten  
Gevoedsterd sedert lang, maar steeds verholen.  
Ik was uw dupe, ik zal 't niet langer zijn.

**STRUENSEE.**

Mijn dupe? Mijn Godinne! 't ideaal  
Van vrouwlijk schoon en van bevalligheid;  
Het ideaal van vrouwelijke fierheid  
Door teêrheid en aanminnigheid getemperd.

**V. EYBEN.**

Gij zegt het ook tot haar die hier u wachtte.

**STRUENSEE.**

Ik wachtte niemand. Laat ons thands dit oogenblik,  
Dit oogenblik van zaligheid genieten;  
Laat me, in de erinring van zoo menig uur  
Van reeds genoten weelde, mij verblijden  
In menig uur van nog te smaken heil!  
Laat me in uw aanblik zalig zijn - uw blik  
Is poëzy, uw ademtocht muziek.

*(Zij laat haar zakdoek vallen; hy buigt de knie en biedt haar den doek aan; zij heft hem op; hare hand kussend.)*

Zijt gij voldaan?

**V. EYBEN.**

Moet ik het wel niet zijn?  
 En toch - in 't diepst mijns harten klinkt een stem,  
 Die luide roept: hij, dien ge lief hebt,  
 Bedriegt u - Fredrik, als dat eens zoo ware,  
 Dan hoede u God!

*(Na eene pauze.)*

Voor meer dan duizend jaren,  
 Was Jarl Bergthor de dapperste der Noren,  
 Zijn dochter Thora de allerschoonste, en, vreemd!  
 Brunette in 't midden van de goud gelokten.  
 Einar, de boogbedwinger, vroeg haar liefde.  
 In schoonheid Braga! Trotsche krijger, stoute viking,  
 Beheerschte hij de landen en de waatren,  
 En bracht hij Thora 't goud der hoogste bergen,  
 Den geur van 't dal, de paerel van de zee.  
 Zij nam zijn cijnsen aan, en 't donker oog  
 Doorgloeide een vonk- een lichtstraal als der zon.  
 Zij was gelukkig; in zijn krachtige' arm  
 Was 't ijsveld haar een mollig moschtepet,  
 En de aâm van 't Noord, die langs de rotsen gierde,  
 Ze huihren deed op de eeuwen-oude grondvest,  
 Een zoele zefier, die de schoonste bloemen  
 Ontluiken deed in 't maagdelijke hart. -  
 Daar fluisterde, allengs luider, haar een stem:  
 'Blondlokkige Inger is als gij gelukkig  
 Door d' eigen handdruk, in denzelfden arm!  
 Ga naar den wolfsprong in het nachtljik uur  
 Als de Eunjers gaan ten dans aan Lokies hand.'  
 Zij ging. De gier had daar zijn nest gebouwd,



De wolf zijn prooi geborgen; 't enge pad  
 Werd als bewaakt door d' immer gapende' afgrond.  
 Zij ging; zij vond er beiden. Niemand weet  
 Wat daar geschied is, maar zij keerde a l l e e n ,  
 En geen die Inger of die Einar weêrzag!  
 Slechts eens nog plooide een lach om Thoraas lippen;  
 't Was toen zij 't gierental vertienvoud zag,  
 In enger kring steeds zwierend om den wolfsprong  
 En krassend nederschietend in den afgrond. -  
 Jarl Bergthor was de vader mijns geslachts  
 En Thora was brunette zoo als ik.

**STRUENSEE,**

*flaauw glimlachend.*

Heb dank voor die legende, en nog veel meer  
 Voor d' overschoonen vorm dien gij haar gaaft.  
 't Is meer dan duizend jaar geleên; in al dien tijd  
 Kan 't hart ook der brunetten zijn verzacht.

**V. EYBEN,**

*streng.*

Gij hebt geen andre lief en wachttet hier  
 Geen andere? Ik kan minnen, maar ook haten,  
 Zoo als geen andre kan.

**STRUENSEE.**

Ik w a c h t t e niemand;  
 'k D a c h t wel een andre hier te vinden.

**V. EYBEN.**

Wie?  
 Misschien von Gähler?

**STRUENSEE.**

Juist.

**V. EYBEN.**

Ge erkent het nu!  
 Meineedige!

**STRUENSEE.**

Wij lezen saâm Corneille...

**V. EYBEN.**

'k Verbied het u.

**STRUENSEE.**

Zij heeft niet veel lektuur.

**V. EYBEN.**

Zeer waar.

**STRUENSEE.**

Toch wordt haar schranderheid geroemd.

**V. EYBEN.**

Maar is 't te recht?

**STRUENSEE.**

In 't bijzijn van elk andre  
 Zou 'k durven zeggen: ja... Maar welke star  
 Zou niet verbleeken bij uw schittrend licht?  
 Wel needrig zijt ge, wel bescheiden, Clara!  
 Dat gij zoo weinig aan uw macht gelooft.  
 Ik zal de lezing staken. - Heb ik ook,  
 Bij 't moeilijk werk dat mij is opgeladen,  
 Behoeft aan bondgenoten, ik trotseer  
 Een vijand meer, als gij dat van mij eischt.  
 Maar 't denkbeeld pijnigt mij, dat aller oog  
 Aan 't hof zich thands op u alleen zal vesten;  
 Dat onze liefde, die het duister zoekt  
 En zoeken moet zoo lang mijn tred nog wankelt,  
 Mijn macht nog zwikken kan bij elke windvlaag,  
 Den sluier missen zal, dien 'k voor haar zocht  
 En, naar ik dacht, tot dus ver had gevonden.

**V. EYBEN.**

Begrijpt gij 't zoo?

**STRUENSEE.**

'k Zal voortaan iedre vrouw,  
Die 't koninkrijk in mij wil op doen heffen  
Van uit het diep verval, en met dat doel  
Mij nader treedt, voorbijgaan met een buiging,  
Een koele, maar - 't ligt in mijn aard - toch een beleefde.  
Hou 't laatste mij ten goede. En moet ik falen,  
Wat is de neêrslag mij, wat is de schande,  
Als 'k aan úw borst het zoet gefluister hoore:  
Dat alles droombeeld is behalve uw liefde!

**V. EYBEN.**

Neen, Fredrik! neen! Ik ware uw liefde onwaardig  
Zoo 'k mij niet kon verheffen tot uw hoogte,  
Zoo 'k niet uw doel als waarlijk grootsch waardeerde!  
Elk offer, dat mijn liefde aan ú brengt, wordt geluk.  
Neen, ik vertrouw u... 'k Wil aan mij zelf' niet denken.  
Maar deed ik dat? Heb ik Haar Majesteit  
Niet maanden reeds geleên op u geweest,  
Als op een vriend, dien zij vertrouwen kon?  
Zij haatte u; zelfs verbood ze uw naam te noemen.  
Ik leidde u bij haar in. Zij dankt mij thands  
Voor 't geen ik deed; 't getuigt wis voor uw gaven,  
Maar voor een klein deel voor mijn bijstand ook.

**STRUENSEE.**

O zeker... Dus gedenkt Haar Majesteit  
Mij steeds in vriendschap?

**V. EYBEN.**

Twijfelt gij daaraan?

Nog heden morgen gaf ze een blijk daarvan.  
 Onrustig, schoon de liefsten haar omringden,  
 Zag ze op de klok, en slechts ter naauwernood  
 Gaf ze antwoord op de vragen harer dames.  
 't Was ook het uur dat gij gewoonlijk kwaamt  
 Om naar Zijn Koninklijke Hoogheid...

**STRUENSEE.**

Geef

Een kind, dat naauw den voet gebruiken kan,  
 Toch zulke titels niet..! Haar Majesteit  
 Boog zeker voor de kracht slechts der gewoonte.  
 Zij wachtte mij, den Dokter, die haar kind  
 Herstellen deed.

**V. EYBEN.**

Ook dat, maar meer dan dat!  
 Want toen ik met beteekenis haar aanzag,  
 Toen bloosde zij en fluisterde mij toe:  
 Hij is een vriend, een krachtig bondgenoot  
 In 't streven naar het grootsche en naar 't verheevne.

**STRUENSEE.**

Heb dank voor dat bericht! Den steun dien 'k zocht,  
 Verkreeg ik! Aan mijn aarzling is een einde!  
 Mijn blik zag goed door 't dichte masker heen!  
 Thands grijp ik 't ideaal, dat staåg me omzweefde,  
 Maar in ontastbren vorm!

**V. EYBEN,**

*koud.*

Een schoone zege!  
 De politiek is u een tooverfee  
 Voor wie ge elke aardsche schoonheid ras vergeet.  
 Pas op: ze is óók een vrouw...

**STRUENSEE.**

Maar, dierbre Clara,  
Die zege is schoon, omdat 'k haar dank aan u!

**V. EYBEN.**

Ik hoop 't, niet slechts voor mij, maar ook voor u.

**STRUENSEE.**

Gij zegt het mij zoo koud, zoo vreemd!

**V. EYBEN.**

Genoeg!  
Maar, koude man, begrijpt gij niet te kwetsen?  
Begrijpt gij niet, dat ware, vuurge liefde  
Naijvrig is? dat ik naast mij geen godheid duld,  
Een leven v r a g omdat 'k een leven g e e f?

**STRUENSEE.**

Stil, stil! - Men komt.

### **XIII.**

*De vorigen, Koningin MATHILDE.  
(Beiden buigen diep en blijven in gebogen houding staan.)*

**MATHILDE.**

Hoe nu?... Geen etiquette!  
Niet naar den grond gezien, maar wel naar haar  
Die u waardeert als trouwe bondgenoten.  
Wordt ge ook al ernstig, Clara? Onze Dokter  
Was 't immer, maar gij niet.

**V. EYBEN.**

Altijd zoo goed,  
Té goed voor mij... De vreugd stemt óók tot ernst.  
De Dokter meldde mij 't herstel des Prinsen.

**MATHILDE.**

Goddank! hij is behouden... Lieve Clara!  
Behouden, en naast God door u, mijn vriend!  
Heb dank voor al uw zorg. Hoe kennis macht geeft!

**STRUENSEE.**

Vergunt Uw Majesteit dat 'k den patient...?

**MATHILDE.**

Nog niet; straks gaan wij beiden; maar vooraf  
Moet ik - daartoe verzocht - Freule Eyben melden  
Dat Kopenhagens Kommandant haar wacht.  
Bloos niet!

**V. EYBEN.**

'k Zou eer verbleeken, niet van angst  
Maar wel van toorn! Onnoozele Eickstädt, die  
Wel hoorend doof en ziende blind mag heten.  
Uw Majesteit heeft toch geen hoop gegeven  
Dien dappren in het kleed van arlekijn?

**MATHILDE,**

*levendig.*

O huw hem niet wanneer gij hem veracht.

*(Zich herstellend.)*

Toch is 't een man van rang en van geboorte..

**V. EYBEN.**

Een wandlende *parfum*, die aan den hemel  
De kleuren slechts des regenboogs ontleent,  
Een gek...

**MATHILDE.**

Wat vuur! en ik verwachtte koude.  
Verachting maakt toch koud. Maar 'k onderzoek  
Of dring niet verder. Gij zijt vrij te kiezen,  
Maak van dat voorrecht, lieve! een goed gebruik.

*(v. Eyben af.)*

**XIV.**

*MATHILDE, STRUENSEE.*

**MATHILDE.**  
Heer Struensee!

*(Struensee, die zich op den achtergrond heeft gehouden, treedt nader.)*

Wat 'k u heb meê te deelen  
Geschiedt het best in 't afzijn van een derde.  
De dank klonk licht te koud - de dank der moeder! -  
Als dien een vreemd mede opving van mijn lippen  
Gij hebt mijn kind gered - het kind der vrouw,  
Die u voorheen bejegende met onwil,  
Wellicht uit vrees... ja 't kan wel vrees geweest zijn!  
Gij, edel man, hebt kwaad met goed vergolden!  
Heb dank, heb dank! Gij hebt mijn kind gered;  
En zoo ooit moeder ademde in haar kind,  
Den ouderband een Jakobs ladder heette,  
Waar langs op aarde de engelen nederdalen  
Om rust te brengen aan 't mismoedig hart,  
Dan was het deze hier...!

**STRUENSEE.**  
Mevrouw! Die woorden...!  
Wat neemt Uw Majesteit zich voor? Als afscheid  
Klinkt mij die taal vol weemoed in het oor!

**MATHILDE.**  
't Is ook een afscheid...

**STRUENSEE.**  
Afscheid? Zal Uw Majesteit  
Zich scheiden van dit hof en van den Koning?  
Zoo krachtig heeft zij steeds het juk getorst

Dat haar alhier te dragen werd gegeven..!  
 Vergeef 't den Dokter, waagt hij zich te verre  
 En peilt hij krankten niet van 't lichaam slechts.

**MATHILDE.**

Gij immers hebt die lang gepeild en ook getracht,  
 Wel niet ze te genezen - dat 's onmogelijk! -  
 Maar te verzachten. Als ik mij herinner  
 Wat 'k was voor dat gij hier kwaamt; zoo 'k gedenk  
 Hoe Juliane heerschte en mij vertrad;  
 Mij, kind van vijftien jaren, naauw ontscheurd  
 Aan de armen eener moeder, om te rusten  
 Aan 't hart eens mans, die mij weldra verliet,  
 Omdat die vrouw zich plaatste tusschen ons...!  
 Als 'k indenk hoe 'k alleen stond - nog een kind!  
 Onkundig van 't gemeenste en van het laagste  
 Dat niet van ver, maar van nabij me omringde,  
 Zelfs volgde waar de vrouw zich veilig waant:  
 In 't heiligdom der echtelijke trouw!  
 O schande, die mijn levensvreugd vergiftigt,  
 Die elken bos van vreugd verkeeren doet  
 In een van schaamte! Struensee, zoo 'k indenk  
 Dat gij den zwakken knaap - mijn Heer en Koning! -  
 Tot mij terug bracht, mij de plaats hergaaft  
 Waarop ik recht had, dan heb 'k u te danken  
 Als niemand hier... 't Geluk kost gij niet geven,  
 Maar toch mijn waardigheid hebt gij gered.  
 Dank, eeuwig dank daarvoor!

**STRUENSEE.**

Ik dank veeleer  
 Uw Majesteit... Door haar gewerd mij 't voorrecht



Om aan de Koningskroon van Denemarken  
 Het rijkst kleinood Europaas te zien schittren.  
 In haar is 't mij vergund, de schoonste toekomst  
 Te profeteeren aan 't herboren rijk!  
 En in het oogenblik van zegepraal  
 Zou zij niet grijpen naar de gouden vrucht?  
 Zou zij den schat, dien zij bezit, vergeten,  
 Ter wille van den rijkdom dien zij derft?  
 Verwerpt de Koningin haar aureool  
 Omdat de vrouw haar krans van rozen mist?

**MATHILDE.**

Niet verder! o niet verder! Macht en liefde,  
 't Waar heerlijk! Maar waarheen dwaalt mijn gedachte!  
 De liefde strooit geen bloemen op mijn pad;  
 En macht alleen zij is de keerkingszon,  
 Die 't geurigst kruidtjen blakert en verzengt.  
 Gij hebt mij niet begrepen, Struensee!  
 Niet ik wil scheiden van dit koninkrijk;  
 Ik mag 't niet, schoon ik 't wilde. Neen, ik vraag  
 Dat gij van hier gaat.

**STRUENSEE.**

Ik?... Wat is mijn misdrijf?

**MATHILDE.**

Niet dus, mijn vriend!... In Londen zal mijn broeder  
 Met open armen u ontvangen... Ga...!  
 Gij zijt mijn beste vriend en... felste vijand.

**STRUENSEE.**

Uw felste vijand? Heb ik goed gehoord?  
 De Dokter ware uw vriend, de man van staat  
 Uw vijand; is ook dat uw meening? Neen

Dat kan ze niet zijn; want geheel mijn streven  
 Bedoelt úw glorie. Jeanne d'Arc van Frankrijk  
 Zag voor haar oog de moeder Gods verschijnen  
 Die haar ten strijde riep voor 't vaderland.  
 Zoo rees gestaâg úw beeld voor 't oog mijns geestes,  
 Toen 't opzet, als hervormer op te treden  
 In mij ontwaakte; uw beeltnis, die mij toeriep:  
 'Vrees niet, ga voort... in mij zult ge overwinnen,  
 Gij strijdt voor mij, terwijl gij strijdt voor 't rijk!'

*(Een knie voor haar buigend.)*

Wat ik verkreeg, wat ik nog zal verkrijgen,  
 Ik bied het u als needrig offer aan.  
 'k Moet zónder u in zwakheid nederzigen,  
 Ik zal mét u het talrijkst heir weêrstaan.  
 Wijs mij den bergtop, dien ik moet bestijgen,  
 Wijs mij de Hydra die ik moet verslaan...  
 'k Zal trachten - ik zal slagen - 'k zal verwinnen -  
 Dood mij dus niet - laat mij niet van u gaan!

**MATHILDE.**

U dooden?

*(Hem opheffend geeft zij hem een kus op het voorhoofd. Zich afwendend en het gelaat met hare handen bedekkend.)*

God, wat deed ik? Schandlijk... schandlijk!  
 Dat hart.. waar 't eer gebroken... Ga... van hier!

## **XV.**

*De vorigen, RANTZAU, door den toegang door de schilderij bedekt opkomende, dan CHRISTIAAN met twee knapen, een zwarte en blanke, daarna BRANDT.*

**RANTZAU.**

Hier woont de vreugde, Sire! die ge zoekt.

*(Tot Mathilde.)*

Uw Majesteit kan ons toch wel ontvangen?

*(Struensee ziende.)*

De Dokter, Sire! zullen we ook teruggaan?  
Haar Majesteit is zeker ongesteld.

**CHRISTIAAN,**

*met de zweep klappend.*

Kom, kom! ik weet haar te genezen.

*(Mathilde op de wang tikkend.)*

Koortsig?  
Laat mij je tong eens zien, je pols eens voelen.  
Wees vrolijk, ik ben ook in mijn humeur!

**STRUENSEE.**

De Kroonprins is hersteld.

**CHRISTIAAN.**

Dus was hij ziek?

**MATHILDE.**

Zijt gij de ziekte uws kinds vergeten, Sire?

**CHRISTIAAN.**

Mijn God, wat deftig! Sire! Ik wil 't niet zijn.  
Ik dacht, Caro! u goed geluimd te vinden,  
Zoo jolig als Katrien, die 'k niet meer kus,

*(Op Struensee wijzend.)*

Daar hij 't niet hebben wil. Komt, lacht dan toch!  
'k Heb Brandt daar straks eens duchtig afgeklopt,  
Ik had beweging noodig - ik was koud,  
En ik verveelde mij en had zoo'n pijn.  
Zeg, Struensee, waar komt die pijn van daan?  
Is dat van zwakte? Schrijf mij toch recepten, Fredrik!

Laat mij weêr sterk zijn als voorheen.

**STRUENSEE.**

Wees kalm.

Neem rust wanneer een ieder rust...

**CHRISTIAAN.**

Rust, rust!

Ik wil geen rust, maar dat ge mij vermaakt.

*(Tot Rantzau.)*

Zeg, Holsteinsche os! waarom bracht gij me hier?  
'k Moest Brandt ontvluchten, nu dat deed ik!  
En hém op reis doen gaan. 'k Begrijp 't niet goed.  
Zeg, Struensee, waarom wilt gij op reis gaan?

**RANTZAU.**

Haar Majesteit gaf mij den wensch te kennen,  
Dat Struensee een poze rust mocht nemen.  
Ik droeg 't Uw Majesteit eerbiedig voor,  
Ter wille der gezondheid van haar vriend.

**STRUENSEE.**

Ik dank, Graaf Rantzau! Hoewel ongevraagd,  
Is dat betoon van vriendschap mij zeer lief.

**CHRISTIAAN,**

*met zijn zweep klappend.*

Maar, voor den duivel! laat mij dan eens lachen.

*(Hij slaat met de zweep de porte-bouquet met de bloemen van de tafel.)*

Wie wil eens met me vechten? Niemand, lafaarts?  
Dan zal 'k me zelf' beweging geven.

*(Hij geeft de beide knapen en den Graaf Rantzau een zweeps slag.)*

Daar.

*(Hij nadert Struensee met opgeheven zweep.)*

**STRUENSEE,**

*met verheffing van stem en den Koning strak aanstarend.*

Doe 't als ge durft...

**CHRISTIAAN,**

*dreigt nogmaals, maar laat de zweep vallen.*

Kom, Fredrik, wees niet boos!  
Zie mij niet meer zoo aan.

*(Brandt ziende, die gejaagd opkomt.)*

Ha, daar is Brandt!

*(Hij geeft hem een fikschen slag.)*

Daar, dat's je deel.

**BRANDT,**

*woedend den Koning bij den schouder vattend.*

Gij durft mij nogmaals slaan!

**MATHILDE,**

*schier in onmacht.*

Help, Struensee!

**STRUENSEE,**

*vooruitredende.*

Ik droomde heden nacht,  
Dat wij op Hirschholm aan het jagen waren;  
't Krioelde er van faizanten.

**CHRISTIAAN,**

*opmerkzaam.*

Van faizanten?  
Ha, ha! Faizanten! Dat op Hirschholm!  
Voor veertien jaar schoot ik de laatste neêr.  
Als die er waren, zou 'k mij niet vervelen;  
'k Gaf duizend thaler zoo 'k er een kon schieten.

**STRUENSEE.**

Niets maklijker dan dat.

**CHRISTIAAN,**

*Struensee bij de hand nemende.*

Hoe dan, mijn beste Frits?

**STRUENSEE.**

In Pommren heeft men overvloed. De Koning  
Van Pruisen fokt ze daar bij duizenden.  
Als we een vertrouwd persoon eens derwaards zonden...

**CHRISTIAAN.**

Goed, goed! Maar wie? 't Is toch niet ieders werk  
Faizanten levend over zee te voeren.

**STRUENSEE.**

En de uitvoer is verboden door den Koning.  
Dus zenden wij een handig diplomaat...  
Graaf Rantzau-Aschberg.

**RANTZAU.**

Mij?

**CHRISTIAAN.**

Gij haalt faizanten.

**RANTZAU.**

'k Geloof u beter hier te kunnen dienen.  
Wis schertst Uw Majesteit.

**CHRISTIAAN.**

Gij haalt faizanten.

**RANTZAU.**

Gun de eer aan een lakei.

**CHRISTIAAN,**

*met den voet stampend.*

Gij haalt faizanten.  
En - daadlijk. Brandt gaat meê.

**STRUENSEE.**

Die is hier noodig.

**CHRISTIAAN.**

Maar 'k wil hem niet meer zien.

**STRUENSEE.**

Dat, Sire! meent ge niet.

**CHRISTIAAN.**

Waarachtig...

**STRUENSEE,**

*hem bij de hand nemend.*

Volg Heer Brandt - hij is uw vriend.

*(De Koning gehoorzaamt met eenige aarzeling en gaat met Brandt heen.)*

Graaf Rantzau, heden avond gaat ge op reis!  
Vergis u niet: f a i z a n t e n en geen g a n z e n ...

*(Rantzau-Aschberg af.)*

*(Tot de Koningin.)*

Moet ik vertrekken?

**MATHILDE.**

H e d e n niet...

**STRUENSEE.**

Dus morgen...?

*(Mathilde reikt hem haar hand, die hij kust.)*



## Derde bedrijf.

### I.

*Antichambre van den Minister, Graaf Struensee. Ter linker- en rechterzijde deuren. Rijk ameublement. Laken portières bedekken de toegangen. Twee lakeien, in rood en wit livrij, met een tulbandwring op het hoofd, waarop in een zilveren plaat Struensees wapen - een schip met een kroon daarboven zwevende - gesneden is, staan aan de deur ter rechterzijde, waar 's Ministers kabinet ondersteld wordt te zijn. Twee lakeien, eveneens gekleed, staan aan weêrszijden van de vleugel deur op den achtergrond. Drie kamerheeren in blaauw fluweelen frac, korten broek van dezelfde stof en wit zijden kousen, onderhouden zich met elkaêr op het tweede plan. Gedurende het eerste tooneel wordt de achtergrond gevuld door een dubbele rij van civiele en militaire beambten, waaronder von Eickstädt. Bij het opgaan der gordijn op den voorgrond links: JULIANE MARIA in zwart gekleed, en haar zoon, Erfprins FREDRIK, een jonkman van achttien jaar, bleek, maar met levendige schrandere oogen en een eenigzins gebogen rug.*

**JULIANE.**

Nog geen gehoor!

**FREDRIK.**

Waarom hierheen gekomen

En niet gebleven op ons Vredenburg?  
 Daar kon 't gerucht van 's hofnars zotternijen  
 Onze eenzaamheid nog soms vervrolijken,  
 Maar hier kwetst de aanblik van zijn hoovaardij!

**JULIANE.**

Geduld, mijn kind!

**FREDRIK.**

Geduld, altijd geduld!  
 Van 't oogenblik dat ik begon te denken,  
 Werd mij dat kwetsend woord steeds toegevoegd.  
 'Geduld! gij zijt slechts Erfprins; lijdzaamheid  
 Past aan den jongren zoon - den tweede in 't rijk!'   
 Dat ik de tweede ben en de eerste een simpele!

**JULIANE.**

Gelukkig voor ons beiden dat hij 't is!  
 Bedaar! wie t w e e d e is kan nog e e r s t e worden,  
 Mids hij voor twee verstand en moed bezit.  
 Ik weet dat gij dat hebt. Vertrouw op mij!  
 Al wat ik doe, 't geschiedt om uwentwil.

**FREDRIK.**

Ook deze stap, die u en mij vernedert?

**JULIANE.**

Ook deze stap. Vernaamt gij niet den jubel  
 Die op de reis naar hier ons vergezelde?  
 Dat toont de zin van 't volk - en overal  
 Heerscht éen gevoel: haat tegen Struensee.

**FREDRIK.**

Waarom ons dan niet aan de spits gesteld,  
 En 't rijk verlost van 't spel van d' intrigant,  
 Die zelfs de Koningin aan banden legt,

Ook haar beheerscht als hij 't mijn stiefbroêr doet?

**JULIANE.**

Van waar dat sprookjen? Maar gij hebt gelijk:  
Zij wordt beheerscht, maar toch op andre wijs  
Dan Christiaan.

**FREDRIK.**

Gij glimlacht veelbeteeknend!  
Wat meent ge? Niets toch wat háar schaden kan,  
Haar, die reeds diep genoeg rampzalig is:  
Een lelie in 't moeras!

**JULIANE.**

Uw beeld is juist.  
De blankste lelie heeft toch zwarte spikkels -  
Uw beeld is juist.

**FREDRIK.**

Wat is uw meening, moeder?

**JULIANE.**

Wel, dat ze schoon is; ware zij het minder  
Het zou me leed doen, 't allermeeft om u,  
Die haar zoo lief verdedigt. Zeg, wanneer  
Hebt gij haar 't laatst gezien?

**FREDRIK,**

*verlegen.*

Ik weet het niet...  
Toen gij haar zaagt voor 't laatst. Ik mocht haar wel.

**JULIANE.**

Er zijn er velen die hetzelfde zeggen,  
Licht met meer recht dan gij - en dat is goed.  
En ware 't anders, ik zou werkelijk wenschen  
Dat 't zijn mocht zoo als 't is.

**FREDRIK.**

't Is of ik Guldberg,  
Uw raadsman Guldberg hoor. Waarom niet open  
En vrij met mij gesproken? Ben ik nog een kind?  
Ik hou niet van het donker kronkelpad.  
De rechte heirweg is de beste en kortste.

**JULIANE.**

De kortste zeker.

**FREDRIK.**

Wil het volk als wij,  
Laat dan mijn stem, de stem van d' Erfprins hooren.  
Niet hier in de *antichambre* van den hofnar,  
Maar in het veld en aan de spits van 't leger,  
Verdedig ik de rechten van mijn neef,  
Den troonsopvolger.

**JULIANE.**

Wien bedoelt ge, kind?

**FREDRIK.**

Den Kroonprins - wien toch anders zou 'k bedoelen?

**JULIANE.**

Is dat uw neef? Is dat de troonsopvolger?

**FREDRIK.**

Is hij het niet? Geen halve woorden meer!

**JULIANE.**

't Is waar, die passen bij den heirweg niet,  
Dien gij verkiest; maar voor het oogeblik  
Gaat gij het pad, dat i k bewandlen wil;  
't Is donker, maar 't is veilig.

*(Een Kamerheer naderend, die uit het kabinet des Ministers komt.)*

Heer van... van...?  
 k Heb de eer niet u te kennen.

**DE KAMERHEER.**

Kortweg: Selbich.

**JULIANE.**

Welnu, Heer Selbich! dien mij eindelijk aan.  
 Ik wensch Heer Struensee...

**DE KAMERHEER.**

Zijne Excellentie  
 Graaf Struensee verzoekt Uw Majesteit  
 Een oogenblik geduld. Zijne Excellentie  
 Geeft straks gehoor aan allen die het wenschen.

**FREDRIK,**

*half luid.*

Graaf! Excellentie! Zeg eer: pestilentie!

**JULIANE.**

Mag ik niet voorgaan? Vraag 't Zijn Excellentie!

**FREDRIK,**

*tot zijne moeder.*

Sinds wanneer is de hofnar Deensche Graaf?

**JULIANE.**

Ik weet het niet; hij zal het niet meer zijn  
 Zoodra gij hebt geleerd te zien en zwijgen;  
 Dat is: een man te zijn in plaats van knaap.

**FREDRIK.**

'k Zal zien en zwijgen.

**JULIANE.**

't Is ook tijd; hij komt.

**II.**

*De vorigen, STRUENSEE, in donker groen fluweel gekleed; een schitterend juweel aan den vinger.*

**STRUENSEE,**

*het gelaat naar het vertrek gekeerd dat hij verlaat, terwijl al de aanwezigen op den achtergrond zich diep buigen.*

Breng dat dekreet naar den Finantie-raad  
En 't ander naar den Raad van oorlog - daadlijk  
Beveelt gij 't uit te voeren. 't Pak rekesten  
Om onderstand beandwoordt gij afwijzend.

*(Zich omwendend, met een lichte buiging.)*

Mijn Heeren!

*(Tot een deftig burger in de groep.)*

Burgemeester, hebt gij me iets  
Te vragen?

**DE BURGEMEESTER.**

Excellentie, meer dan twintig  
Beambten zijn ontslagen uit de dienst.  
't Zijn echtgenoten, vaders! Allen dringen  
Op een pensioen of slechts een wachtgeld aan  
't Zijn burgers mijner stad...

**STRUENSEE.**

Alleen door gunst,  
Niet door verdiensten kwamen ze aan hun ambt.  
Lakeien van den adel, bracht hen deze  
In dienst van 't land dat zij niet dienen konden,  
En dat ook niet hun diensten noodig had!  
Het geld van a l l e n mag niet e n k l e n baten.  
De schatkist is de rijkdom van den Staat,  
En is geen armenkas.

**DE BURGEMEESTER.**

Maar slechts een wachtgeld....

**STRUENSEE.**

Niets. Eigen kracht verschaff' hun een bestaan.  
't Beginsel, dat hen doet ontslaan, gebiedt,  
Dat ook den twee fabrieken uwer stad  
De rijkssubsidie worde onttrokken...

**DE BURGEMEESTER.**

Hoe?

Dan vallen zij!

**STRUENSEE.**

Dat woord veroordeelt beiden.  
Wat i n e n d o o r zich zelf niet kan bestaan,  
Verdient ook niet door gunst in stand gehouden...  
Geen broeikasplanten meer, op aller kosten  
Ten nutte slechts van enkelen gekweekt!

**DE BURGEMEESTER.**

Toch, Heer...!

**STRUENSEE,**

*met de hand wenkend.*

't Is wel!... Heer Generaal von Eickstadt!

*(Deze treedt voor; hem wenkend nader bij te treden.)*

Een woord! Het heeft Zijn Majesteit behaagd  
Als Kommandant der hoofdstad u te ontslaan.

**V. EICKSTADT.**

Waarom?

**STRUENSEE,**

*met nadruk.*

Het heeft Zijn Majesteit behaagd!

**V. EICKSTADT.**

Toon mij 't besluit des Konings.

**STRUENSEE.**

't Is niet noodig.  
Zijn Majesteit heeft toch geproclameerd,  
Dat elk besluit, dat ik geteekend heb,  
Erkend moet worden als dekreet des Konings.

**V. EICKSTADT.**

Meld mij voor 't minst de reden van 't ontslag.

**STRUENSEE.**

M i j n g o e d h e i d wil 't u geven. Kracht verlangt men,  
Geen zwakheid bij een oproer...

**V. EICKSTADT,**

*schamper:*

'k Weet: gij doelt  
Op de ontevredenheid die alom smeult...

**STRUENSEE,**

*hoog.*

Geen woord daarbij in uw belang, von Eickstadt!  
Er is een gisting, maar door enklen slechts  
Gevoed, die ik niet de eer bewijs te vreezen,  
Maar die 'k ook niet ontzien wil - dat deedt gij!

**V. EICKSTADT.**

Wie neemt mijn plaats in?

**STRUENSEE.**

Generaal von Gähler.

**V. EICKSTADT,**

*schamper:*

Ik kon 't vermoeden. - Wat wordt mij bevolen?

**STRUENSEE.**

Te blijven aan het hoofd uws regiments,  
Dat zich in Jutland leegre... 't Ga u wel!

*(Tot de overigen.)*

Tot straks, Mijnheeren!

*(Zij verdwijnen.)*



*(Koud beleefd.)*

Mij is meêgedeed,  
Dat mij de Koninginne-moeder wachtte.

**FREDRIK.**

Te recht spreekt gij van w a c h t e n .

**STRUENSEE,**

*veinzend hem thands eerst op te merken.*

De Erfprins ook!  
Hadt gij uw komst aan mij vooraf gemeld,  
Ik had gezorgd terstond u op te wachten,  
Waar de verrassing dan ook minder groot...!

**JULIANE.**

Geen verontschuldiging, want mijn geheugen  
Is niet zoo zwak, dat 't reeds vergeten heeft  
Hoe zaken van den Staat vóór alles gaan.  
Toen mij 't vertrouwen Zijner Majesteit  
Een aandeel gaf aan 't hoog bewind des lands,  
Poogde ik als gij die waarheid na te leven,  
Hoewel met zoo veel roem niet als gij 't doet.

**FREDRIK,**

*half luid.*

Roem! Roem!

**JULIANE.**

Heer Struensee, acht dezen lof  
Zoo vreemd niet uit mijn mond! Bestreed ik u,  
't Was voor 't behoud van wat ik 't kostlijkst achtte.

**STRUENSEE.**

Spraak gij daar straks niet van uw sterk geheugen?

**JULIANE.**

Gij meent daarmee dat 'k nog den strijd me erinner?  
O ja den strijd, maar niet den hartstocht meer,

Waarmeê hij werd gevoerd en ook voleindigd!  
Twee jaren wonens op 't slot Vredenburg  
Stort vrede en kalmte in 't meest verbitterd hart.

**STRUENSEE.**

't Kan zijn - 'k heb steeds gewenscht dat dit zoo ware;  
Maar 't heimelijk bezoek, dat gij ontvingt,  
De naam der vrienden, die u ginds bezochten,  
Dit alles deed mij vreezen, dat de vinger  
Zich eer naar 't zwaard dan naar d' olijftak boog.

**FREDRIK,**

*heftig.*

Omringden ons spionnen...!

**STRUENSEE.**

Denkt Zijn Hoogheid,  
Dat zijn verheevne moeder 't voorrecht had,  
Om vrienden te bezitten, wien de trouw  
Meer gold dan eer of goud? 'k Vergeef 't uw leeftijd,  
Dat nóg het oordeel het verstand niet leidt.

**FREDRIK.**

't Ligt aan den leeftijd niet. Ik ken er wel,  
Die oordeel missen, schoon 't bedaagde hoofd  
Zich met den kap der filozofen tooit.

**JULIANE.**

Zwijg! - Is 't niet meer dan tijd, Graaf Struensee,  
Dat zich de knaap in andren kring bewege  
Dan die van boeren?

**STRUENSEE.**

'k Weet het niet, Mevrouw!  
Licht dat hij hier de schoone deugd verloor  
Der openhartigheid, die thands hem siert.  
Ik schat haar hoog; zij stelt mij toch in staat,

Niet slechts te lezen in dat jong gemoed,  
Maar ook in dat van hen die 't fatsoeneerden.

**JULIANE.**

Niet dus! Ik kan den wildzang niet regeeren!  
'k Beproofde 't bij herhaling, maar vergeefs!  
Dat óók is een der reednen mijner komst,  
Waarvoor 'k alsnog verschooning heb te vragen  
Aan u, die hier in 's Konings naam gebiedt.  
Ik bid u, Graaf! trek u den wildzang aan,  
Wees gij zijn voogd, zijn meester en zijn voorbeeld!

**FREDRIK.**

Ik wil niet, moeder!

**JULIANE,**

*streng.*

Nog hebt gij geen wil!  
En dat is zeer gelukkig voor ons beiden.

**STRUENSEE.**

Een moeilijk werk: te toomen en te temmen  
Wie bandloosheid voor ware vrijheid houdt!

**JULIANE.**

Gij weigert dus die bede? Laat mij hopen,  
Dat zij bij u verhooring vinden kan,  
Als ik de helft der taak op mij wil nemen.  
De wildzang blijve als vroeger met mij wonen;  
Maar laat hem deelen in uw onderricht.

**STRUENSEE.**

't Slot Vredenburg ligt daarvoor wat te ver.

**JULIANE.**

Zend ons alzoo niet naar dat slot terug!  
Laat ons hier wonen, Graaf! O weiger niet!  
Ik weet, dat gij mij hebt gevreesd...

**STRUENSEE.**

Dat niet!

**JULIANE.**

Welnu, gehaat alleen! gij hadt er reden voor.  
 Ik heb met trots en strengheid u bejegend:  
 Ik mat u met den maatstaf van 't gewone,  
 Geen wonder dat 'k verkeerd gemeten heb.  
 Ik zag in u een gunstling, als zoo velen,  
 Van de allerlaagste soort, wier eenig streven  
 Een hofrok is met dubbel zwaar borduursel.  
 Dat ongediert, hoe nietig het ook zij,  
 Kan troonen ondermijnen, knaagt aan 't purper,  
 En dient, hoe eer hoe beter, maar vertrap!  
 Ik heb gedwaald en boette voor die dwaling.  
 Of denkt gij dat de stap, dien ik thands waag,  
 Geen wichtig offer van mijn fierheid eischt?  
 Maar nutteloos acht ik een verdien strijd.  
 Gij hebt verwonnen en ik buig het hoofd!  
 Gij hebt verwonnen en verdiende 't ook.

**STRUENSEE.**

Mevrouw...! Die lof is vleierend! Maar wat waarborg...?

**JULIANE.**

Voor mijn oprechtheid...?

**STRUENSEE.**

Ja Mevrouw!

**JULIANE.**

Heer Graaf,  
 Dien waarborg vindt gij in uw eigen grootheid!  
 Ik kan u niet bestrijden schoon ik 't wilde,  
 Maar 'k wil 't ook niet; 'k leef voor mijn zoon alleen

En heb te zorgen voor diens toekomst. Heersch,  
Herstel en schep - gij hebt de gave er toe!  
Gun mij alleen een plekje' in deze woning  
En gun mijn zoon een werkring onder u!

**STRUENSEE.**

Indien Haar Majesteit de Koningin  
Gestemd is zoo als ik dan stemt ze toe.  
Maar we eischen onderwerping, algeheele.

**JULIANE.**

Een algeheele! Stel mij op de proef!

**STRUENSEE.**

En de Erfprins wil...?

**FREDRIK.**

Mijn moeder wil dat 'k wil.

**STRUENSEE.**

't Is waar, uw leeftijd voegt gehoorzaamheid:  
't Is goed dat ge u - hoe laat ook - dat herinnert.

**FREDRIK,**

*zacht tot zijne moeder.*

Maak 't kort - of ik bedwing mij langer niet.

**JULIANE.**

Dus gij vergunt...?

**STRUENSEE.**

De Koningin te zien.  
Gij beiden onderwerpt u aan haar wil.

**FREDRIK.**

Geheel! Haar wil zal ook de mijne zijn.

**STRUENSEE.**

Een wijs besluit!

*(Hij schelt; tot den Kamerheer.)*

Geleid Haar Majesteit

En d' Erfprins naar 't weleer bewoond verblijf.

*(Tot beiden.)*

De Koningin doet straks haar wil verstaan.

**JULIANE,**

*hem naderend, fluisterend.*

Heer Graaf, wij zijn von Rantzau straks ontmoet!  
Geeft gij dien man verlof om hier te wonen:  
Een intrigant - uw vriend eens - thands uw vijand?

**STRUENSEE.**

Ik vrees hem niet. - Herinner u, Mevrouw,  
Ons vreë-verdrag: de moeder van den Erfprins  
En niet de Koninginne keert terug.

**JULIANE.**

Gij hebt gelijk; ik zwijg; maar 'k wilde u toonen,  
Dat 'k uw belang voortaan het mijne heet.

### III.

*STRUENSEE, vervolgens KOLLER, als Kolonel der garde.*

**STRUENSEE.**

Zij buigt! Een paerel meer aan onze kroon!  
In háar heb ik den adel in mijn macht.

*(Koller verschijnt.)*

*Bonjour, vriend Koller...! Zoo onaangemeld?*  
Blijft de etikette u steeds een vijandin?

**KOLLER.**

Een onverdiend verwijt! Ik stond een uur  
Te wachten op gehoor! 't Is ook bekend:  
De militaire macht is niet in gunst;  
De staatsiedegen voert den boventoon.

**STRUENSEE.**

Bedaar, bedaar! Gij, kind van de Fortuin,

Toont u een telg der grillige godin!  
 Naauw raapt gij door haar gunst een nieuwen schat,  
 Of de ontevredenheid vraagt weêr naar meer.

**KOLLER.**

Dus wat ik heb, is gunst slechts der Fortuin?  
 't Is vleiend, Heer Minister!

**STRUENSEE.**

Maar zie toe,  
 Dat niet uw moeder u den rug toekeert!  
 Des hooflings degen en des krijgsmans zwaard,  
 Zij hebben beide één heer - dat is 't gezach!

**KOLLER.**

Van waar toch die berisping? Kennen wij  
 Elkaâr van gistren slechts?

**STRUENSEE.**

Van vroeger reeds;  
 Ook daarom vraag 'k een andren toon en houding  
 Maar thands ter zake! Wat verklaart uw komst?

**KOLLER.**

De Garde mort... Zij vraagt soldij-verhooging,  
 Verlichting van de dienst en meer rantsoen.  
 Zij is 't bevoorrecht *corps* der monarchie...

**STRUENSEE.**

Dat was zij, maar dat mag zij niet meer zijn.  
 'k Brak alle privilegies - 'k breek ook deze.  
 't Dekreet, waarbij de Garde ontbonden is,  
 Heb 'k straks geteekend!

**KOLLER.**

Wat is dat? Gij waagdet...?

**STRUENSEE.**

Reeds weêr dien toon!

**KOLLER.**

En zonder mij te kennen!...

**STRUENSEE.**

Heb ik 't gewaagd - 't schijnt u vermetel toe.  
 Waart gij het niet, die mij in vroeger tijd  
 Juist op het kwetsend voorrecht weest dier Garde?

**KOLLER.**

Maar 'k werd haar chef.

**STRUENSEE.**

't Is waar, ik maakte u dat!

**KOLLER.**

'k Beloofde aan mijn Majoor alreë mijn plaats.

**STRUENSEE.**

Benoemt gij reeds? Straks gaat gij nog ontslaan.  
 Aan wien ontleent gij toch die macht?

**KOLLER.**

Aan u;  
 En zoo ik meen te recht.

**STRUENSEE.**

Ge ontsloegt u zelve,  
 Maar toch om u voor hooger te benoemen?

**KOLLER.**

Juist. Ik benoemde mij tot Generaal.  
 En dan nog iets! Ik ben van Pommersche' adel,  
 Maar 'k heb mij, met het praedikaat van Graaf,  
 Verheven in den Deenschen adelstand.  
 Ik wil in rang gelijk staan met mijn vrouw.

**STRUENSEE.**

Neemt nu het laffe kluchtspel haast een eind?  
 Hoewel gij niet van Deenschen adel waart,



Heb 'k u benoemd tot chef van 's Konings Garde.  
 't Was gunst genoeg. Wilt gij thands verder schrijden,  
 Dan wordt het tijd dat ge uw verdiensten toont.

**KOLLER.**

*Parbleu!* ik volg, Heer Graaf! uw eigen voorbeeld.  
 Een parvenu kan wel Minister worden,  
 Een Pommersch edelman dus Generaal  
 En Deensche Graaf! **G u n s t e n g e e n v e r d i e n s t e n !**  
 Kom, laten wij die weegschaal niet gebruiken;  
 Gaan wij de wording van uw macht niet na;  
 Want dan zou ik misschien hoogmoedig worden.  
 Ik eisch - verstaat gij, Excellentie! - 'k e i s c h  
 Tot Generaal en Graaf benoemd te worden.

**STRUENSEE.**

Al waart gij 't hoogste militair genie  
 En 't koninkrijk in 't uiterste gevaar,  
 Ik zou een eisch, gelijk gij waagt te doen,  
 Bestrafen met ontslag uit al uw ambten.  
 Begrijpt ge mij? - De Lijfgarde is ontbonden;  
 Dank 't mijn genade dat ge uw rang behoudt,  
 Bij 't regiment der Seelandsche dragonders.

## IV.

*De vorigen, een KAMERHEER.*

**STRUENSEE.**

Welnu?

**DE KAMERHEER.**

Haar Majesteit de Koningin  
 Laat dringend u verzoeken te verschijnen.

**STRUENSEE.**

Ik kom zoodra ik kan. Hebt ge onze gast,  
De moeder van den erfprins, aangediend?

**DE KAMERHEER.**

Haar Majesteit kan heden niet ontvangen.

## V.

*De vorigen zonder DEN KAMERHEER.*

**STRUENSEE,**

*half luid.*

Wat vrouweluum!

*(tot Koller.)*

Vind ik u morgen hier,  
Dan gaat gij in arrest.

*(Af in zijn kabinet.)*

## VI.

*KOLLER alleen, daarna VON RANTZAU.*

**KOLLER.**

Vervloekt, hij durft!  
Altijd zoo laf en thands zoo overmoedig!  
Wat onverwachte hulp gewerd hem dan  
En maakt hem vrij van mij? Ik ben een ezel,  
De stomste langoor, want de stal was goed,  
De last niet zwaar...

**RANTZAU.**

Leert ge een les van buiten,  
Of bidt gij overluid in de eenzaamheid?

**KOLLER.**

Gij waagt u hier? Ik heb bevel ontvangen,  
U te arresteeren.

**RANTZAU.**

'k Maak u 't maklijk dan;  
Hebt gij de boeien klaar?

**KOLLER.**

Vertrek, Heer Graaf!  
En 'k heb u niet gezien; schuil weg tot morgen,  
Dan spaart ge mij de moeite van 't arrest.

**RANTZAU.**

Hoe nu?... Maar 'k w e n s c h gearresteerd te worden.

**KOLLER.**

Ik gun het hem die me opvolgt.

**RANTZAU.**

Gaat gij heen?  
Met hooger graad? 'k Wensch u geluk, mijn vriend!

**KOLLER.**

Maak mij niet dol!

**RANTZAU.**

Dus niet met hooger graad?

**KOLLER.**

Neen! Neen!

**RANTZAU.**

Krijgt ge uw pensioen? 't Zou heerlijk wezen!  
In 's levens kracht ten koste van den staat  
Te kunnen jagen of te visschen - veel geluk!  
Och, huur van mij een huisjen met een vijver,  
Wat eendtjens en een kooi met tortelduifjens!

**KOLLER.**

Ik blijf in dienst.

**RANTZAU.**

Maar toch van hier gezonden?

'k Begrijp...! 't wordt op den duur wat al te lastig  
Een krediteur steeds in 't gelaat te zien.  
Gij zijt dat toch, niet waar? 't Is beter  
Om debiteur van Struensee te zijn.

**KOLLER.**

Waarachtig, ja! Waarom waagt gij u hier?

**RANTZAU.**

Er zijn er meer die deelen in uw lot.  
Ik kom ze troosten met - mijn zwarte kunst.  
Die eedle kunst doet me in de toekomst lezen,  
En in mijn smeltkroes op mijn tooverwoord  
Uit koper goud, uit glas juweelen vormen,  
Soms uit een kolonel... een generaal!

**KOLLER.**

Doet ge aan die kunst? Geef daar me een staaltje van!

**RANTZAU.**

Niet hier aan 't hof... maar ginder in mijn werkplaats.

**KOLLER.**

Wanneer en waar?

**RANTZAU**

*zacht*

In Eichstedts huis van avond.

*(Hem naar den achtergrond wijzend.)*

Ga gij ter rechter - ik volg dan ter linker.

*(Koller af.)*

*(Tegen het kabinet van Struensee gekeerd.)*

Faizanten en geen ganzen...! Excellentie,  
Die gans van u maak ik tot een faizant!

*(Brandt ziende)*

Heer Graaf!

*(Met een diepe buiging af.)*

**VII.**

*BRANDT, later STRUENSEE.*

**BRANDT.**

Die man loopt vrij in 't rond! Hoe dom!

*(Hij klopt driemaal.)*

**STRUENSEE,**

*van binnen.*

Ik kom.

*(Op den drempel.)*

'k Ben niet alleen: dus zeg mij hier  
Wat ik te hooren heb.

**BRANDT.**

Dát is het woord:  
Te h o o r e n - meer is 't niet wanneer ik spreek;  
Gij hoort mij wel, mij volgen doet gij nooit.

**STRUENSEE.**

Dus weêr gezind tot twisten - spaar mij dat!

**BRANDT.**

Gij noemt mij twistziek als 'k van u verschil.  
Uw ijdelheid, die goed noemt wat ge doet,  
Hangt schellen u voor 't oog.

**STRUENSEE.**

Genoeg, mij walgt  
Uw grofheid...

**BRANDT.**

Wel zijt gij gevaarlijk ziek,  
Wanneer de waarheid u een grofheid schijnt.  
'k Ben weêr gewaarschuwtd...

**STRUENSEE.**

Is de brief geteekend?

**BRANDT.**

De schrijver ware een gek had hij 't gedaan.  
 Wel is de drukpers vrij, maar wie het waagt  
 Met woord of in geschrifte u aan te randen,  
 Is juist niet lang op vrijen voet. En toch -  
 Naast al die kracht nog zóo veel flauw- en zwakheid!  
 Een Rantzau-Aschberg sluipt hier vrijlijk rond...

**STRUENSEE.**

Die man zwerft als een vlinder om de kaars  
 En zengt eerlang de vleugels. Maar ter zake!  
 Ge ontvingt op nieuws een brief; gij vreest op nieuws?

**BRANDT.**

'k Heb dan ook meer dan vroeger te verliezen;  
 Adèle smeekt mij steeds van hier te gaan.  
 Zij wil mij volgen.

**STRUENSEE.**

De Gravin van Holsteyn,  
 Zou zij u volgen?

**BRANDT.**

Stel me er toe in staat!  
 Ik diende u goed; verleen mij een pensioen.  
 Ik vraag niet veel.

**STRUENSEE.**

Dus wilt ge mij verlaten?

**BRANDT.**

Spreek mij niet toe op zulk een zachten toon!  
 Gij meent het niet...

**STRUENSEE.**

Dus waarlijk mij verlaten!  
 Die vrouw plaatst zich dan altijd tusschen ons.

**BRANDT.**

Ik heb haar lief - ik wensch voor haar te leven:  
Kan 't zijn - wat vrolijker dan als cipier.

**STRUENSEE.**

Reeds weêr dat woord! Ik maakte u Graaf als mij!  
'k Verkoos geen rang dan dien 'k met u kan deelen.

**BRANDT.**

'k Ben niet eierzuchtig - ik verlang niets meer;  
'k Wil slechts behouden wat ik heb.

**STRUENSEE.**

Behoud dat!  
En gij ontvangt nog vijftig duizend thaler!

**BRANDT.**

Behouden kan ik slechts zoo ik van hier ga.

**STRUENSEE.**

Toch niet de vijftig duizend thaler; deze  
Ontvangt ge alleen wanneer ge naast mij blijft.

**BRANDT.**

Is dat uw laatste woord?

**STRUENSEE.**

Mijn laatste woord!

**BRANDT.**

Bepaal een tijd wanneer mijn dienst zal enden.

**STRUENSEE.**

Gij kunt vertrekken - daadlijk als gij 't wilt.

**BRANDT.**

Maar zonder geld - dus zonder haar die 'k lief heb!

*(Struensee haalt de schouders op.)*

Beloof mij dan een andren toon te voeren;  
Uw woord klinkt luid genoeg, maar houde uw daad

Daarmeê gelijken tred. Laat het kanon  
Uw woord, wanneer 't bespot wordt, begeleiden.

**STRUENSEE.**

Meng u toch niet in zaken van den Staat!  
De Idee, die mij bezielt, plant ik niet voort  
Door krijgsgeweld. Wat deert mij 't volksgeschreeuw!  
Het volk begrijpt mij niet, maar zal dat eens  
En mij alsdan als zijn verlosser eeren. -  
Brandt, keer gerust! 'k Zit vast nog in den zadel!  
De plumpe hengst, die Denemarken heet,  
Erkent zijn meester...

**BRANDT.**

't Moet. - In Gods naam dan!  
Uw trots is niet te buigen - ik moet volgen,  
Gebonden aan het ros dat gij berijdt.

*(Afs.)*

## VIII.

*STRUENSEE, daarna Freule VON EYBEN, bleek, in donkere kleeding, uit het zijvertrek ter linkerzijde.*

**STRUENSEE.**

Gebonden niet door vriendschap, maar door geld!  
Wat is die man gedaald! Eens vriend, thands huurling!  
Een huurling is goedkooper dan een vriend;  
Hij vraagt geen dankbaarheid, en die is duur!

**V. EYBEN.**

Ik zocht u.

**STRUENSEE,**

*schrikt, maar herstelt zich spoedig.*

Weêr hersteld! Wat booze krankte  
Die 't blosjen wegjoeg van de albasten koon!  
Waagt gij u niet te vroeg uit 't ziekvertrek?



**V. EYBEN.**

Voor u misschien. Heb dank voor al de zorg,  
Waarvan gij t h a n d s mij blijk geeft.

**STRUENSEE.**

Wat verwijt!  
'k Liet iedren dag trouw aan uw huis vernemen.

**V. EYBEN.**

Wel zeker... te gelijk met al mijn erven.  
Misschien keerde ook uw bô gelijk de hunne:  
Teleurgesteld daar de ademtocht nog ging.

**STRUENSEE.**

Dat woord kan niet de tolk zijn van uw hart!

**V. EYBEN.**

Het is de tolk - en laffe huichlarij,  
Het eenig wapen der onmanlijkheid,  
Kan slechts den twijfel leggen op uw lippen.

**STRUENSEE.**

Die toon voegt niet der fijn beschaafde vrouw.

**V. EYBEN.**

Is dat het hoogst wat ge in een vrouw waardeert?  
Een zachten toon, een lieflijk beeld, een zin,  
Welks leêgheid door wat bloemen wordt gedekt,  
Zoudt gij verwachten van een diep verneerde  
Van een ter dood verwonde vrouw?

**STRUENSEE.**

Houd op!  
Verg van uw kracht niet wat zij niet kan geven  
Betoom uw drift - gevaarlijk wordt zij u.

**V. EYBEN.**

Verhaaste zij mijn dood, zoo slechts mijn woord

In de uiterste ure u 't trotsche hoofd doe buigen,  
 Van angst en vrees dien vinger doe verstijven,  
 Waaraan de schande een vorstlijk kleinnood stak...!  
 Ik, dwaze vrouw! want dat zoudt gij juist wenschen;  
 En naauw betoog de doodskleur mijn gelaat  
 Of gij, zoo fijn beschaafd, zoo fijn gevoelend,  
 Zoudt van mij scheiden met verruimd gemoed,  
 En mij vereeren met het woord: de onnoozle!  
 Neen, 'k wil bedaard zijn. - Fredrik Struensee,  
 Wat werd er van uw eed en van uw trouw?

**STRUENSEE.**

Daagt gij mij uit? 'k Had u de erinnering  
 Van 't gister willen sparen. Mindet ge ooit?  
 Bedaar, 'k geloof dat u mijn twijfel kwetst,  
 Dat gij u naauw weerhoudt het mij te zweeren,  
 Met al de kracht, die u de hartstocht geeft:  
 'Nooit heeft er eene op aard als ik bemind!'   
 Maar ware en heilge liefde weet te ontberen,  
 Houdt van de bloem de doorne slechts voor zich,  
 Wanneer 't de glorie geldt van wie zij mint.  
 Zij weet te lijden, zelv' zich te verloochnen,  
 Wanneer 't geluk van wie zij mint dat eischt.  
 En die ontbering is voor haar gewin;  
 Die zelfverloochning borg voor 't zalig leven,  
 Dat uit het graf, dat zij zich zelve dolf,  
 Onstoffijk, heerlijk, eeuwig zal verrijzen. -  
 Kost gij ontberen en u zelv' verloochnen?  
 Gij kendet en erkendet eens mijn roeping;  
 Gij wenschtet meê in 't moeilijk worstelperk  
 Te streven naar bereiking van het doel.

Zoo heette 't!... Maar naauw wendde ik u den rug  
 En zocht een wapen voor den strijd bekwaam,  
 Of gij verhieft u dreigend tegen mij!  
 Uw krankte, die u neerwierp op het rustbed,  
 Behoedde u voor de misdaad me aan te vallen.  
 Uw liefde... zij was ijdelheid en zelfzucht!  
 Wel gruwzaam is 't, dat 'k dus u kwetsen moet,  
 Maar 't is mijn plicht de waarheid u te onthullen.

**V. EYBEN.**

Ik hoor dit aan! 'k hoor dit ten eind toe aan!  
 Gij, ijskoud man, die ijdel woordenspel  
 Kunt stellen tegen de aanklacht van een hart.  
 'k Verscheur het niet, ik kan het niet verscheuren,  
 Het net van logen dat gij in uw woorden,  
 Zoo fraai gevormd, mij om te werpen poogt.  
 Ik weet slechts dit: ik heb u teêr bemind,  
 Ik zwoer u trouw te zijn en hield dien eed.  
 Ik weet slechts dit: gij zwoert mij liefde,  
 Gij zwoert mij trouw te zijn en braakt dien eed.  
 Gij hebt met mij gespeeld! Een gruwzaam spel!  
 En naauw hadt gij door mij uw doel bereikt,  
 Of 'k werd voor u alleen een ijdel werktuig.  
 Niet waar, het was zelfzuchtig, toen 't mij klaar werd  
 Dat 'k niet uw doel, maar slechts uw middel was,  
 Had 'k aan uw voet bewondrend moeten knielen,  
 En niet de tong een giftge pijl doen worden  
 En niet het woord 't gevleugeld zwaard mijns haats?  
 O dat de kracht mij toen begeben heeft!  
 Maar n o g is niets verloren: de oogst is schooner  
 Nu 'k wachtte tot de vruchten zijn gerijpt. -

Jarl Bergthor was de vader mijns geslachts  
En Thora was brunette zoo als ik!

**STRUENSEE.**

'k Herinner mij het sprookjen nog zeer goed.  
Maar om u zelfs wil staken wij een kamp,  
Die u verzwakt en mij niet deren kan.  
De ziektestof waart in uw leden rond,  
En stoort de funktiën van alle organen.  
Gij ziet en denkt verkeerd... gij scheidt u spoken,  
Daemonen, die u...

**V. EYBEN.**

Fredrik Struensee,  
De Koningin werd moeder eener dochter,  
Wie is de vader van die dochter? Gij!

**STRUENSEE.**

Betoom uw tong - uw waanzin wordt gevaarlijk!  
Freule Eyben, noop mij niet, in de enge cel  
U tot de rust die gij behoeft te dwingen.  
Zij 't waanzin of de wrok der jaloezy,  
Ik zal geen vlek op 't kleed der heilge dulden.  
Gewaarschuwde zijt ge - één woord nog als ge spraakt,  
En 'k zal dien mond voor jaren doen verstommen...  
De dokter niet, maar de minister spreekt.

*(Door de zijdeur rechts af.)*

## **IX.**

*V. EYBEN, daarna Koningin MATHILDE.*

**V. EYBEN.**

Hij dreigt! hij waagt te dreigen! Schim van Thora,  
Geleid mij! Furiën, licht met uw toortsen

Mij voor! Mij wenkt de wraakgodin! Ik kom,  
Ik kom!

**MATHILDE,**

*uit de zijdeur links.*

Gij hier... alleen? Wat deert u, Clara?  
Ik wist niet dat gij hier gekomen waart...  
Me dunkt, uw eerst bezoek had mij behoord!  
Maar ik verwijt u niets... neem rust, melieve!  
Gij hebt behoefte aan rust...

**V. EYBEN.**

Blondlokkige Inger,  
Treed mij niet in den weg! Ziet gij dien afgrond?  
Hoor, hoe de bergstroom in de diepte bruischt!  
Hij slijpt en scherpt de hoeken van den rotswand...  
Die afgrond wordt úw graf.

**MATHILDE,**

*met medelijden.*

Kom tot u zelve!  
Is geen van de uwen herwaards u gevolgd?  
Wees kalm... Staar niet zoo strak... Zie mij in 't oog.

**V. EYBEN.**

Gij wilt het?

**MATHILDE,**

*terugdeinzend.*

Welk een blik! Wat hebt ge, Clara?

**V. EYBEN.**

Ik droomde... is 't wel een droom?

**MATHILDE.**

Wat droomdet gij?

**V. EYBEN.**

Ik dacht me in England... in een trotsche burcht,  
Met dikken muur en hooge torentin.  
Ik zag de burchtvrouw en haar edelvrouwen

En een van deze in d' arm eens schoonen ridders -  
 't Was haar verloofde. Plotsling weggevoerd  
 Bevond ik me in de zaal, de ridderhal,  
 En 'k zag er, onder 't beeld van haar gemaal,  
 De burchtvrouw op de knie dienszelfden ridders.

**MATHILDE.**

Genoeg - 't verhaal ontroert u... 't Is een droom!

**V. EYBEN.**

Een dartel spel! een spel slechts, want die ridder  
 Zag meer op 't kleed dan op 't gelaat dier vrouw;  
 Zijn kus gold meer het diamanten halssnoer,  
 Dan wel de roode lippen zijner speelpop.

**MATHILDE.**

't Is wel... Gij moet vertrekken... heb 'k u noodig,  
 Ik zal u doen ontbieden... maar ga nu!

**V. EYBEN.**

Ik lachte en riep het burchtgezin te saâm,  
 Om 't schouwspel aan te zien - zij lachten allen!  
 Neen, a l l e n niet; des schoonen ridders bruid  
 Vlood heen en riep den burchtheer; toen die kwam,  
 Toen kromp ze ineen, de dartele overspeelster;  
 Toen werd ze bleek, bijna zoo bleek als gij!

**MATHILDE,**

*met majesteit.*

Freule Eyben, ik gebied u te vertrekken!

**V. EYBEN.**

'k Gehoorzaam... God bescherme Uw Majesteit!

*(onder het heengaan.)*

Bijna zoo bleek als thands Uw Majesteit!

*(Zij vertrekt.)*

**X.**

*MATHILDE, dan STRUENSEE.*

**MATHILDE.**

Ja, God bescherm me! Beschermen, Hij? De Alreine!

*(Zij waggelt naar Struensees kabinet en leunt tegen den deurpost.)*

O Fredrik, Fredrik! - help!

**STRUENSEE,**

*op den drempel.*

Mathilde! Gij!...

**MATHILDE.**

Een giftge pijn heeft mij het hart doorboord!

*(Zij zijgt in zijn armen neer.)*

**XI.**

*Een vertrek bij von Eichstedt, eenvoudig gemeubeld; hier en daar kisten en koffers. Een deur op den achtergrond en ter rechter zijde; deze laatste is met een laken portière voorzien; op den achtergrond een venster. Aan een tafel, waarop twee kaarsen branden, zitten RANTZAU, KOLLER en EICHSTEDT; deze met zorg gekapt en gekleed; Koller met een duitsche pijp in den mond.*

**KOLLER.**

Dus geeft ge werkelijk het bevel gehoor

En reist gij af naar Jutland?

**EICHSTEDT.**

Een soldaat

Kent de gehoorzaamheid als eersten plicht.

**KOLLER.**

'k Ben ook soldaat en ik gehoorzaam  
 De macht die ik erken als overheid,  
 Als w e t t i g e overheid; maar d' intrigant,  
 Die in het slaapvertrek zijn titel kreeg,  
 In 't ledikant zijn portefeuille vond,  
 En in een vrouwerok een heerschersstaf,  
 Noem 'k in der eeuwigheid geen overheid,  
 Geen wettige overheid.

**RANTZAU.**

't Is waar gesproken,  
 Maar even luid als waar, en dat 's onnoodig.

*(Hij staat op en schuift de gordijnen voor de rāmen.)*

Vriend Eichstedt, stel eens dat uw korporaal,  
 Misschien een flinke en daarbij mooie knaap,  
 In 't oog der Koningin genade vond,  
 Die hem minister maakte, zoudt ge ook h m  
 Beschouwen als uw chef en superieur?

**EICHSTEDT.**

Indien de Koning hem 's rijks zegel gaf,  
 Zoo als hij deed aan Struensee, dan zeker.  
 'k Begrijp uw redeneering niet te best:  
 Gij volgt alleen de wettige overheid;  
 Maar dat is rekbaar, en het heeft den schijn,  
 Of gij d i e macht slechts wettig noemen wilt,  
 Die, en zoo lang ze, u voordeel brengen kan.  
 Gij beiden, dunkt me, hebt de macht gediend,  
 Die thands voor u onwettig is geworden...  
 'k Heb nooit gehoord dat Koller heeft geweigerd,  
 't Brevet van kolonel van h m te ontvangen,



Die thands voor intrigant gescholden wordt.

**KOLLER**

*tot Rantzau.*

Laat ons vertrekken! Wij zijn hier verdwaald!  
 't Kan groot zijn nog de hand van hem te kussen  
 Die u kastijdt; 't is Christlijk naar men zegt!  
 Ik noem 't een zwakheid die mij walgen doet;  
 'k Verkie veeleer te trappen die mij trapt,  
 En geef voor een er liever twee terug.

**EICHSTEDT.**

Ik haat als gij den vreemden potentaat;  
 'k Veracht als gij den oorsprong zijner macht,  
 Wanneer zij is zoo als gij zegt te zijn;  
 Hij is de pest, de vloek van Denemarken,  
 Welks leger hij vernielt, maar... is minister.

**RANTZAU,**

*Koller terug houdende.*

Een oogenblik - von Eichstedt heeft gelijk.  
 Vermoeden we ook, dat Struensee den Koning  
 Gevangen houdt, wij kunnen 't niet bewijzen;  
 En naar den schijn is Struensee minister,  
 Is hij de macht die ons bevelen kan.  
 Maar allen zijn wij 't eens, dat Struensee  
 De pest, de vloek is van het koninkrijk.  
 Zijn val zou redding zijn voor heel een volk!  
 En, om den inhoud van een reglement  
 Met slaafschen zin te lezen en te volgen,  
 Zou men 't belang van allen doen te loor gaan?  
 Er is een wet, die boven alle gaat,  
 Niet op 't papier, maar in elks hart geschreven:  
 't Is de natuurwet, die 't behoud van 't rechts-  
 En zedlijkheids principie gebiedend voorschrijft.

**EICHSTEDT.**

Gij zijt dus kampioenen van het recht  
En van de zeedlijkheid? 't Is al te dwaas!  
Maar ik ben slechts soldaat en geen sofist,  
Die met begrippen als met woorden goochelt.  
Graaf Struensee heeft recht mij te bevelen:  
De Koning - aller Heer! - gaf hem dat recht.

**KOLLER,**

*tot Rantzau.*

Laat ons vertrekken.

*(Een bediende komt binnen en fluistert von Eichstedt iets in.)*

**EICHSTEDT.**

Noemde zij haar naam?

*(De bediende schudt het hoofd ontkennend en vertrekt.)*

**RANTZAU,**

*zacht tot Koller:*

Er is een vrouw in 't spel - nog niet gewanhoopt!

*(Luid tot Eichstedt.)*

Ik heb nog veel met u te spreken...

**EICHSTEDT.**

Later!

**RANTZAU.**

Wij wachten ginds tot ge ons weêr spreken kunt.  
Wij luistren niet en hebben veel geduld;  
Dus overhaast u niet, gelukkige!  
Tot zeven uur hebt gij een schoonen tijd;  
Maar dan ook hoort gij ons. Te zeven uur  
Heb 'k Koller een verschijning toegezegd:  
Een staaltjen van mijn zwarte kunst.

**EICHSTEDT,**

*ze heen wenkend.*

Goed, goed!

*(Koller en Rantzau verdwijnen door de zijdeur links.)*

**XII.**

*EICHSTEDT, Freule v. EYBEN, die op den drempel haar sluier opslaat.*

**EICHSTEDT.**

Freule Eyben!... Wat geeft mij de onschatbare eer  
U hier te zien?

**V. EYBEN.**

Geen hoftoon, Generaal!  
't Verbaast u dat Freule Eyben tot u komt,  
Het kwetst u zelfs...? Haar aanblik toch herinnert  
Een pijnlijk oogenblik; maar - zij 't een balsem  
Voor uw wellicht nog niet gesloten wonde -  
Dat oogenblik was pijnlijk ook voor mij.

**EICHSTEDT.**

Wat hoor 'k! Diana kent dus mededoogen?

**V. EYBEN.**

Het scherp verwijt, dat in die woorden trilt,  
Heb ik verdiend.

**EICHSTEDT.**

Niet dus - 'k verwijt u niets;  
'k Begreep het zelf dat 'k u niet waardig was.

**V. EYBEN.**

Uw ijdelheid of liever eergevoel -  
De man toch is niet ijdel! - werd beledigd;  
Het woord dat ge daar spreekt getuigt het mij.

**EICHSTEDT.**

O neen! Uw weigering was wel verdiend;  
Zij spoorde me aan tot meer bescheidenheid.  
'k Heb daarvoor u te danken! 'k Was een dwaas

Een oogenblik te hopen, dat mijn vader  
Mij met zijn naam ook nóg iets had geschonken.

**V. EYBEN.**

Uw vader was de schoonste man der hoofdstad  
En liet u werkelijk veel van 't zijne na.

*(Ter zijde.)*

Kleingeestig man!

*(Luid.)*

Von Eichstedt, laat mij hopen,  
Dat ik u kwetste, en 'k schenk u dan vergoeding,  
'k Stel u in staat tot weêrwraak.

**EICHSTEDT.**

Hoe, tot weêrwraak?  
Ik zou dat doen! 't Is waar, eerst wilde ik dat;  
Maar dra voelde ik te wel, dat uw kastijding  
Den hartstocht mijner liefde niet bedwongen,  
Maar daaraan nog vereering had gevoegd.

**V. EYBEN.**

*(In zich zelve.)*

Onmannelijke man!...

*(Luid.)*

'k Wil dat ge u wreekt,  
Door mij een dienst, een gunst zelfs te bewijzen!

**EICHSTEDT.**

Gij staat dat toe!... Maar wat toch is geschied...?

**V. EYBEN.**

Ik heb mij selv' beproefd en... andren ook.  
Niets meer daarvan! Ik vraag u voor den Koning,  
Voor 't gantsche rijk om hulp. Als Kommandant  
Der Hoofdstad...

**EICHSTEDT.**

'k Ben 't niet meer; 'k vertrek naar Jutland.

**V. EYBEN.**

Gij keert van daar aan 't hoofd van uw soldaten,  
Bevrijdt den Koning...

**EICHSTEDT.**

Zou 't dus waarheid zijn  
Dat hem de hofnar, die minister is,  
Gevangen houdt?

**V. EYBEN.**

De leeuw, hoewel gestrikt,  
Blijft toch een leeuw. Gij boogt u voor dien man:  
Maakt gij hem klein - gij maakt u zelv' te kleiner!

**EICHSTEDT.**

Freule Eyben...! Ik heb nooit dien man vereerd,  
Maar slechts het ambt dat hem de Koning schonk.  
Trouw aan den plicht, die mij is voorgeschreven,  
Zal ik van hier gaan, daar die man 't beveelt.

**V. EYBEN.**

Dat zult ge niet. Ik wil den val diens mans.  
Gij biedt uw arm der Koninginne Moeder,  
En doet wat u Haar Majesteit beveelt.

**EICHSTEDT.**

Ik mag niet...

**V. EYBEN,**

*hem naderend, vleiend.*

Als ik 't wensch? Als 'k u beloof  
Erkentelijk te zijn..?

**EICHSTEDT.**

Belooft ge mij...?

**V. EYBEN.**

't Geluk.  
Ik a c h t t e u steeds; toon slechts te kunnen haten,  
En ik kan meer.

**EICHSTEDT.**

Dus is 't alleen de haat...?

**V. EYBEN.**

Zijt gij gewoon den naam des booms te vragen  
Eer gij zijn vruchten proeft? Is 't niet genoeg  
Dat 'k u 't geluk beloof waarnaar gij streefde?  
Ik heb mij zelv' beproefd, zeide ik u immers?  
Mijn vriend, mijn lieve vriend, ik deed u onrecht,  
En ook mij zelv' toen ik uw aanzoek afwees...

**EICHSTEDT,**

*haar hand kussend.*

'k Versta u thands...

**V. EYBEN,**

*zich afwendend.*

Gij moet mij nog verdienen!

**EICHSTEDT.**

En dan voor 't gantsche hof neemt gij mij aan?

**V. EYBEN.**

Voor 't gantsche hof... als gij mij hebt verdiend.

**EICHSTEDT.**

Het kost mij 't hoofd zoo ik de neerlaag lijd.

**V. EYBEN.**

Is 't loon zoo klein, dat u de zege biedt,  
Zóo klein, dat gij geen strijd er om wilt wagen?

**EICHSTEDT.**

O neen... ik wil... en toch...

**V. EYBEN,**

*hem de hand op den arm leggend en in het oog ziende.*

En toch...?

**EICHSTEDT,**

*haar omarmend in vervoering.*

Beveel!

**XIII.**

*De vorigen, KOLLER, uit de zijdeur stuivend, daarna RANTZAU; voor den toeschouwer verborgen, JULIANE MARIA.*

**KOLLER.**

Wat duivel, Eichstedt! hebt gij haast gedaan?

*(v. Eyben hult zich in haar sluijer en gaat heen; haar groetend, terwijl hij haar poogt te herkennen).*

Neem mij niet kwalijk...

*(v. Eyben af).*

Hoor, daar binnen spookt het.  
't Schijnt Rantzau met zijn kunst waarachtig ernst.

**RANTZAU**

*een der kaarsen uitblazend zoodat het schemerdonker wordt.*

't Loopt ook naar zeven.

**EICHSTEDT.**

Maar wat zaagt ge dan?

**KOLLER.**

Naast hem en mij een menschlijke gestalte.  
Nooit vreesde ik vleesch en bloed.....

**RANTZAU.**

Dat weten wij.

*(Het slaat zeven uur).*

**KOLLER,**

*tot Rantzau, op Eichstedt duidend.*

'k Heb haast... vertrekken wij! Hij weigert toch!

**EICHSTEDT.**

Ik weiger niet...

**RANTZAU.**

Welsprekend was die dame!  
Dus jong en schoon, mijn kuische Endymion?

**KOLLER.**

Maar ik heb nagedacht - 't is te onbekookt,  
Wij hebben plan noch hoofd!

**EEN STEM.**

Ik ben uw hoofd!

**KOLLER,**

*de hand aan het zwaard.*

Verrader! Rantzau...

**RANTZAU**

*lachend.*

Vrees niet, kloeke ridder!

**EICHSTEDT.**

't Is vreemd toch...!

*(hij wil met uitgetrokken zwaard het vertrek binnen ijlen).*

**RANTZAU**

*hem terughoudend.*

Zijt ge dwaas?

*(Een zwarte gedaante verschijnt op den drempel).*

**EEN STEM.**

Ik ben uw hoofd.  
Gij moogt mij hooren, maar niet zien.

**KOLLER.**

Die stem...!

**EICHSTEDT.**

Ze is die der Koninginne-moeder.

**RANTZAU.**

Juist.

*(Hij neemt zijn hoed af: de beide anderen volgen zijn voorbeeld).*



Haar Majesteit heeft nog wellicht te zweeren,  
 Dat zij geen vijand van den hofnar zal g  
 Of zien zal... 't H o o r e n dus is niet verboden.

**EEN STEM.**

Heer Generaal von Eichstedt, gij vertrekt  
 Zoo als u is bevolen; maar gij keert  
 Als ik het u bevelen zal. Heer Koller,  
 Zoodra 'k u noodig heb zij gij gereed!  
 Reis af naar Seeland - morgen reeds, bij tijds;  
 Maar vraag Graaf Struensee verlof, een deel  
 Uws regiments naar hier te mogen voeren.  
 Weest needrig en uw vijand wiegt ge in slaap.  
 Men buige 't hoofd om 't later fier te heffen.

**KOLLER.**

Wat neemt Uw Majesteit zich voor?

**EEN STEM.**

't Zal blijken  
 Als 't daarvoor tijd zal zijn. - Gehoorzaamheid  
 Is 't eerst gebod; stilzwijgendheid het tweede.  
 Von Eichstedt, 't zal Zijn Majesteit behagen,  
 Aan de orde van den Dannebrog een gift  
 Van twintig duizend thaler toe te voegen!  
 Heer Koller, 't zal Zijn Majesteit behagen,  
 Den rang van Generaal u toe te kennen,  
 U op te nemen in den adelstand.  
 Volgt thands, Graaf Rantzau! Dezen avond  
 Voert hij u nog tot andre bondgenoten.  
 Gesloten mond en open oor...! Vaartwel!

*(terwijl zij allen in eerbiedig gebogen houding staan, valt de gordijn).*

## Vierde bedrijf.

### I.

*Antichambre der Koningin: op den achtergrond een glazen vleugel deur, die een balkon afsluit: ter rechter- en linkerzijde deuren; door deze treden PRINS FREDRIK en EEN KAMERHEER op.*

**DE KAMERHEER.**

Haar Majesteit houdt, sinds Zijne Excellentie  
Minister is, verblijf in dezen vleugel.

**FREDRIK.**

Goed, dien mij aan.

**DE KAMERHEER.**

Het is ons streng verboden,  
Zoodra Zijne Excellentie konfereert  
Met Hare Majesteit.

**FREDRIK.**

Dus is h i j binnen?

**DE KAMERHEER.**

Haar Majesteit ontbood Zijne Excellentie.

**FREDRIK.**

Dan zal ik wachten.

*(De Kamerheer buigt, maar blijft.)*

'k Wensch alleen te zijn.

*(De Kamerheer af.)*

Dus t' allen tijd en overal die man!  
 Waar schuilt zijn kracht, waar schuilt zijn waarde,  
 Dat zij hem zelfs van allen onderscheidt?  
 Met haar in konferentie! O Mathilde,  
 Hadde ik u nooit gezien of ware ik de oudste  
 En de erfgenaam der Deensche kroon geweest!  
 Men zegt: ze is zeer genadig voor dien man,  
 Zij acht hem hoog, ontvangt hem te ieder uur...!  
 Afschuwlijk...! wat gedachte! 't Kan niet zijn!

## II.

*De vorige, STRUENSEE uit de deur ter rechterzijde binnentredende, in het kostuum als in het vorige bedrijf, maar voorzien van het grootkruis der Mathilda-orde: rose lint met zilveren randen, waaraan een ronde medaillon met de letters C.M. in brillanten, prijkende met een koningskroon en omgeven van een lauwerkrans.*

**STRUENSEE.**

Prins Fredrik, 'k dacht reeds lang u aan den arbeid!

**FREDRIK.**

Het dacht mij goed van daag eens niet te werken!

**STRUENSEE.**

Ik wil 't gelooven; maar een slechte neiging,  
 Dient onderdrukt eer zij meesteres wordt.

**FREDRIK.**

Is dat uw leer? Een schoone leer voorwaar!  
 Ik ken een fabel even fraai misschien.  
 Er was eenmaal een vos, de schrik der hoenders,  
 Een vos alzoo, die eer deed aan zijn naam!  
 Hij had een aap tot vriend; op zoekren tijd

Trok deze aan 't koord der klok, en in de kerk  
 Stond waarlijk Rein de vos gereed, de passie  
 Aan hoen en duif, aan gans en eend te preeken.  
 Wat Rein welsprekend was! Het einde raadt gij,  
 Ook de moraal misschien.

**STRUENSEE.**

Hoe meer 'k u hoor,  
 Hoe meer 't mij leed zou doen, dat zóo veel aanleg  
 Verloren ging door traag- en ledigheid.  
 Geest hebt ge, maar, helaas! te rijke fantasie;  
 En deze, zoo zij de andere geesteskrachten  
 Beheerscht, ja overheerscht, schaadt alle ontwikkeling,  
 Die zij eenzijdig maakt. 't Is dus mijn plan,  
 In plaats der fabelleer die gij verstaat,  
 U algebra te laten onderwijzen.  
 Is 't hier te druk, dan zou een stiller plaats,  
 Misschien een vesting, heilzaam voor u zijn!

**FREDRIK.**

Een vesting!

*(Zich voor hem plaatsend.)*

Denkt ge ook mij een simplen knaap,  
 Dien gij laat dansen naar uw straatmuziek?  
 Een vesting! Gij waagt mij te dreigen, Dokter!  
 Behoore ik ook tot 't Deensche vorstenhuis,  
 Toch laat ik mij niet drijven als scholier  
 Door een, wiens plaats alhier geen kamerdienaar  
 Geen schildwacht aan de poort benijden moest!

**STRUENSEE.**

Uw taal bewijst dat gij geen zachte hand,  
 Maar wel de roê des meesters noodig hebt.

**FREDRIK.**

De roê des meesters! Onbeschaamde dorper!

**STRUENSEE.**

Wien van ons beiden zou die schimpnaam voegen?  
Geboorte is slechts een toeval, wilde knaap!  
Slechts de arbeid, dien de kennis vruchtbaar maakt,  
Geeft d' adelbrief. Wie is van ons dus dorper?  
'k Wil needrig zijn en dus niet verder gaan.

**FREDRIK.**

Leg af dien toon, die mij tot dolheid sart!  
Pedante schoolvos, needrig noemt gij u?  
Dan is ook de ezel 't, die een leeuwenhuid  
Zich omhangt en een leeuw zich denkt te zijn.

**STRUENSEE.**

'k Ben nederig, want ik verdraag de grofheid,  
Die ik tot nu slechts bij 't gepeupel vond.  
'k Ben needrig, want ik poog nog te overreden,  
Terwijl 'k als meester u bevelen kan.

**FREDRIK.**

Dat kunt ge niet!

**STRUENSEE,**

*hem naderend en hem de muts van 't hoofd slaande.*

'k Eisch eerbied voor den Koning,  
Wiens plaats ik inneem in deez' oogenblik.  
'k Gewaag niet van den lastbrief uwer Moeder;  
Van haar toch wil ik geen gezach ontleenen -  
Het bleek mij niet, dat zij haar eersten plicht:  
Het hart haars Zoons te kneeden, ooit begreep.

**FREDRIK.**

Rand haar niet aan, of - God is mijn getuige! -

Ik dood u...

*(Hij slaat de hand aan zijn degen; Struensee blijft hem onbewegelijk aanstaren.)*

Is 't geen schimp alreê genoeg,  
 Dat gij den Koning, bij de gratie Gods,  
 De vrijheid rooft, en hij is aller Heer!  
 Rand háar niet aan! Mijn Moeder, ze is mij zelve!  
 Vernederd hebt ge haar en heen gejaagd...  
 Maar weldra zal zij u dien smaad doen boeten...!  
 Waarom die glimlach...? Neen, ik vrees u niet,  
 Al stort uw blik me ook ijskoude in het bloed!  
 'k Begrijp nu veel van wat mij was verborgen;  
 Maar 'k vrees u niet; ik zal u wederstaan,  
 Mijns broeders Zoon beschermen en voorkomen,  
 Dat hem het lot zijns Vaders word' bereid!

**STRUENSEE.**

Wilt gij 't voorkomen, bid alsdan uw Moeder,  
 Dat zij vertrek'... Neem ik me ook voor te waken,  
 Toch kan de list het scherpstziend oog verschalken.  
 De voedster van den Koning waakte óók trouw  
 En toch werd in de spijze van het kind  
 Een poeder neergestrooid, dat veel verklaart  
 Wat anders d' arts een raadsel waar gebleven.

**FREDRIK.**

Gij meent...? gij durft...!

*(Het zwaard trekkend.)*

Die lastring zij uw laatste.

**STRUENSEE.**

Steek op dat zwaard! 't is speelgoed in uw hand.

**FREDRIK.**

Mijn God, ik vrees! ik waag niet toe te stooten!  
Wat basilisken-blik!

**STRUENSEE.**

In Kopenhagen  
Woont nog de vrouw, die voedster was des Konings;  
Ook de oude kamenier, die slechts een oogwenk  
Het wiegjen van het kind verlaten had.  
Zij beiden zullen staven wat ik zeide.  
Geen lastring dus, maar vreeselijke waarheid  
Vernaamt gij uit mijn mond; gij zijt leergierig,  
Welnu, ik heb uw kennis thands verrijkt.

**FREDRIK.**

Mijn God! Mijn God!... Neen, ik geloof u niet!

**STRUENSEE.**

Professor Berger weet zoo veel als ik.  
Vraag hem; hij zal u melden wat ik meldde:  
De Koning werd vergiftigd door uw Moeder.

**FREDRIK.**

Zwijg! Fluisteren moest ge en 't is mij of gij schreeuwt!  
O ware ik niet geboren!

**STRUENSEE.**

Dan ware ook 't vergif  
Niet in de spijs des stiefzoons neergestrooid!

**FREDRIK.**

Niet meer... niet meer! Zij deed het dus voor mij!  
O Moeder, die ik liefhad en vereerde,  
Een monster zoudt ge zijn...! vergeving...! 't Is me  
Als wordt het hart mij uit de borst gescheurd!  
Een moeder toch is 't hart des kinds, een moeder

Is toch het beeld, waarnaar de zoon het reïnst  
 Van wat het leven geven kan zich maalt!  
 En als dat beeld afzichtlijk is geworden...!  
 Vergeving, Moeder, voor dat woord...! en toch...  
 Is 't woord verdiend...

**STRUENSEE,**

*hem de hand op den schouder leggende.*

Er zijn soms wonden, die  
 Geen zalf, maar slechts het gloeiend ijzer heelt.  
 De pijn is heftig, maar zij brengt genezing.

**FREDRIK,**

*huiverend.*

Ik vrees u... laat mij gaan... heb 'k u beleedigd,  
 Vergifnis!

**STRUENSEE.**

'k Wil uw vriend, uw leidsman zijn.

**FREDRIK.**

Mijn vriend, mijn leidsman, gij...? Graaf Struensee,  
 Ik smeeke éen gunst Uwe Excellentie af.  
 Hebt ge andren óók bekend wat gij straks...?

**STRUENSEE.**

Neen.

**FREDRIK.**

Begraaf 't dan in uw hart als waar 't een doode.

**STRUENSEE.**

'k Beloof 't u. De arts alleen ontgroef het lijk,  
 En niet de rechter.

**FREDRIK.**

En Professor Berger?  
 Is hij geldzuchtig of misschien wel ijdel

**STRUENSEE.**

Hij is een edel man.



**FREDRIK.**

Toch was 't mij liever,  
Zoo hij een zwakheid had die ik kon vleien,  
Een ondeugd, die ik dienen kon.

**STRUENSEE,**

*streng.*

Prins Fredrik,  
'k Verwachtte een andere stemming des gemoeds!

**FREDRIK.**

Geef mij van daag geen tweede les, maar morgen;  
Ik zal alsdan gehoorzaam leerling zijn.  
Professor Berger zal dus zwijgen?

**STRUENSEE.**

Ja.  
Herstel u thands... De Koningin genaakt.

**FREDRIK.**

Ik durf haar nu niet zien... háar niet... vaarwel!

*(haastig af.)*

### III.

*STRUENSEE, MATHILDE, uit de deur ter rechter zijde.*

**MATHILDE.**

Zijt gij alleen? Wie twistte er straks met u?

**STRUENSEE.**

Bedaar, melieve! 't Was Prins Fredrik maar:  
Een wilde en ongebonden knaap, dien 'k toomde,  
Voor goed mij onderwierp. Een rijke geest,  
Die, naar mijn wil vervormd, ons dienen kan,  
En ons een waarborg is der toekomst.

**MATHILDE.**

Toekomst?  
Kunt gij aan meer nog denken dan het heden?  
Ik trilde toen u beider stem mij toeklonk.  
Wat bange tijd! Bij elk gerucht te siddren!

**STRUENSEE.**

De grofheid van 't gepeupel schokte u; nóg  
Gevoelt uw teêr gestel er d' invloed van.

**MATHILDE.**

Wat deert mij 't laag gemeen! Het handvol slijk,  
Dat bij mijn rid naar 't rijtuig werd geslingerd,  
't Bevlekte slechts 't paneel. Toch is 't mij nu,  
Alsof dat slijk uit de ongewasschen hand  
Ook mij bevlekte en mij het kleed bespatte.

**STRUENSEE.**

Den luitnant, die 't eskorte kommandeerde,  
Deed ik ontslaan. Bezoek niet weêr de stad  
Dan onder 't sterk geleide van dragonders,  
Wier karabijnen ik met scherp doe laden.  
Vrees dus niet meer.

**MATHILDE.**

Vrees? Fredrik, 't is geen vrees.

**STRUENSEE.**

Ze ware ook wel misplaatst. Nooit was ik sterker.  
Het corps diplomatiek, welks voelorgaan  
Dat van de slak in fijnheid evenaart,  
Bezoekt geheel voltallig mijn receptie;  
Het leger zwijgt en bukt voor mijn gezach;  
De boer, dien ik bevrijdde, en ook de burger,  
Dien ik onthief van 's adels tyrannij,

Ze vangen aan mijn weldaân te begrijpen.  
 Nog straks heb ik den weêrstand overwonnen  
 Van wie den troon het naast staat. 't Uur is daar,  
 Dat ik de kroon mag zetten op mijn werk;  
 Dat ik het volk, het vrij gemaakte volk,  
 Het recht geef, eigen tolken zich te kiezen  
 Met wie de Kroon zich steeds beraden zal.

**MATHILDE,**

*fluisterend.*

Is 't waarlijk goed ooit uit het kwaad geboren?  
 Kan 't werk bestaan, dat op een misdaad rust?

**STRUENSEE.**

Mathilde!...

**MATHILDE.**

Fredrik, zeg dat gij me liefhebt...  
 Zeg 't mij... herhaal het mij: gij hebt mij lief?

**STRUENSEE.**

Hoe kunt ge twijflen? Wandel in het licht  
 En vraag dan of de zon wel schijnt.

**MATHILDE.**

Niet waar,  
 Het grootsche werk, dat u is opgeladen,  
 Leidt uw gedachten af, maar doodt ze niet?  
 Gij mannen, hebt tot arbeidsveld een waereld,  
 Wij slechts een huis, en in dat huis een hart,  
 Het hart van wie ons lief is; maar die waereld  
 Doet u toch niet het kleine huis vergeten?  
 Hebt gij me lief?

**STRUENSEE.**

Als bij den eersten aanblik.  
 Maar hoe zoo droef? Wat leed beklemmt u toch?

**MATHILDE.**

Het zal de liefde zijn, die mij vervult,  
 Die me overheert, die hoop geeft, maar ook vreeze.  
 De liefde...? Toen ik 't wiegjen nader trad,  
 Waarin zij sliep, het lief aanvallig wicht,  
 Toen straalde 't oog mij niet van moederweelde,  
 Toen was 't mij niet, of zich geheel mijn ziel  
 Als uit zou aadmen in een kreet van liefde...  
 Toen huiverde ik... sloeg 't kleed van 't wiegjen dicht.  
 't Was wroeging... wroeging, die me ook thands verscheurt!

**STRUENSEE.**

Wanneer de mensch in strijd is met zich zelve,  
 Het ideaal, dat aan het oog zijns geestes  
 Verschenen is, verwoest; als hij, bestemd  
 Om naar zijn aanleg vrijlijk zich te ontwikkelen,  
 Zich-zelv' bedriegt, de wet slechts der konventie  
 Beschouwt als zede- en als natuurwet, dan,  
 Maar dán alleen kan hem de wroeging foltren.  
 Gij deedt dit niet. Hebt gij den band verbroken,  
 Dien ge u met vrijen wil hebt aangelegd?  
 Was 't niet veeleer de dwang der maatschappij,  
 Die u saâmkoppelde aan een lager wezen,  
 Dat u verneêrde, uw krachten ondermijnde,  
 Dat, droefst van al, u dwong tot huichlarij?

**MATHILDE.**

Het hoofd zegt ja, maar 't hart... dit hart zegt neen.

**STRUENSEE.**

Dat hart is krank. Verklaar het mij, Mathilde!  
 Toen 'k straks bij u de zaken van den Staat,  
 Den inhoud der dekreeten overwoog,

Verbaasdet gij me als altijd door uw oordeel,  
 Uw blik, die steeds zoo duidelijk onderscheidt.  
 'k Waardeerde in u de fiere Koningsdochter,  
 En ik hervind u thands een kind gelijk.

**MATHILDE.**

'k Bevond mij ook naast u en in de sfeer,  
 Waar ik mij vrij gelijk ik ben mag uiten;  
 Maar naauw omgeeft, beheerscht mij de eenzaamheid,  
 Of 'k hoor gestaâg een stem rondom mij fluistren:  
 'Is ook de macht, waarnaar gij hebt gestreefd,  
 De liefde, aan wie ge u juichend onderwierpt,  
 Niet al te duur gekocht?'

**STRUENSEE.**

Ik ben bereid  
 Terug te treden, zoo ik op uw pad  
 De steen mocht zijn waaraan uw voet zich stoot.

**MATHILDE.**

Gij, van mij gaan? Ik adem slechts in u!  
 Zoo lang gij om mij zijt ben 'k kloek en sterk.  
 Maar ach! die eenzaamheid, zoo lang gerekt,  
 Steeds langer, daar uw arbeid staâg vermeedert!  
 Verlaat mij niet - o laat mij niet alleen,  
 Nu de oogen van den felsten haat me omloeren.

**STRUENSEE.**

Wat meent ge? Wie van ons waar wel 't rampzaligst  
 Wanneer wij moesten scheiden van elkaâr?  
 Maar wat bedoelt ge toch? - Bleeft gij alleen  
 Nadat ik straks met u gearbeid had?

**MATHILDE.**

De Moeder van den Erfprins liet mij weder  
 Gehoor verzoeken...

**STRUENSEE.**

Ah... Ziedaar nu de angel  
 Die u gestoken heeft. Gij waagdet niet  
 Me een zwakheid te bekennen die 'k veroordeel.  
 Steeds hebt ge haar 't gevraagd gehoor geweigerd;  
 't Baart achterdocht; het maakt u zelve klein  
 En de andre groot, terwijl die klein moet blijven.

**MATHILDE.**

Ik vrees die vrouw; ik vrees haar addrentong.  
 Van d' eersten stap, dien 'k zette op dezen grond,  
 Was zij me een vijandin... laat haar vertrekken!

**STRUENSEE.**

En haar, de giftge spin, geheel in 't vrije  
 De webbe weven van intrigue en list?  
 Hier is ze in onze macht. Zie haar in 't oog  
 En 't hare slaat zij neêr.

**MATHILDE.**

Geen enkel oog  
 Slaat hier voor 't mijn zich neer, en zij zou 't doen?

**STRUENSEE.**

Moet ik de Zuster van Brittanjes Koning  
 Herinren wie zij is? Wil ze afstand doen  
 Als Koningin en wil zij voor haar zoon  
 Maria Juliane tot voogdesse?

**MATHILDE.**

Daarvoor behoed' mij God!

**STRUENSEE.**

Dan wilt gij ook  
 De Moeder van den Erfprins hier ontvangen,  
 De hand aan 't zwaard, indien uw wrok dat eischt,  
 Maar ook een lach, een glimlach op de lippen!

**MATHILDE.**

En naast die Vrouw ontmoet ik ook haar Zoon!

**STRUENSEE.**

Die is getoomd; geloof mij, goed gebreideld!

**MATHILDE.**

Steeds was ik hem het ideaal van reinheid!

**STRUENSEE.**

Gij bleeft het; ik begrijp nu 's jonkmans woorden,  
Zijn warmen toon zoo vaak het u betrof.  
Dat is een breidel meer hem aangelegd!

**MATHILDE.**

Hoe drijf 'k den blos, die mij zal purpren, weg...?

**STRUENSEE,**

*streng.*

Door sterk te zijn en door u steeds te erinren,  
Wat ge aan uw kroon en kindren zijt verplicht.  
Der vaste hand ontglipt nooit wat ze eens aangreep,  
De onvaste wil verliest zelfs 't zekerst goed.

**MATHILDE.**

'k Zal sterk zijn zoo als gij. Gij zijt zoo kalm...  
Waarom kan ik 't niet zijn als gij het zijt?  
'k Wil sterk zijn. Laat haar komen; 'k wilde zelfs  
Dat zij zich aan liet dienen... ze is mijn mindre.

**STRUENSEE.**

In allen deele: uw mindre en onderdaan.

## IV.

*De vorigen, een KAMERHEER.*

**DE KAMERHEER.**

Haar Majesteit de Koninginne-Moeder  
Met d' Erfprins vraagt Uw Majesteit gehoor.

**MATHILDE.**

Reeds nu... zoo vroeg?

*(Struensee aanzienste, die het oog strak op haar gevestigd houdt even als in het begin van het volgend tooneel; luid.)*

't Gehoor wordt toegestaan.

*(Zij heft het hoofd op en verandert van houding.)*

Ontbiê mijn Dames en mijn Kamerheeren!  
Voor 't gantsche hof verschijn Haar Majesteit.

**V.**

*De vorigen; de eeredames der Koningin, waaronder Mevr. VON GÄHLER en Freule VON EYBEN; de Kamerheeren, zich scharende op den achtergrond; JULIANE MARIA en Prins FREDRIK, bleek en bedrukt, voorafgegaan door den Hofmaarschalk met den staf in de hand.*

**MATHILDE,**

*een voetstap vooruittredende.*

Wees welkom!

**JULIANE MARIA,**

*nederknielend.*

Ik verdien nog niet die woorden.  
Voor 't gantsche hof bid 'k uw gastvrijheid af,  
Vergetelheid voor 't geen verleden is,  
Zachtmoedigheid voor 't heden en voor 't morgen.

**MATHILDE.**

Rijs op, Mevrouw!

**JULIANE MARIA.**

Bedoelt dat woord vergeving?



**MATHILDE.**  
Gewis, gewis!

**FREDRIK.**  
Voor mij geen enkel woord?

**MATHILDE,**

*hem de hand reikende.*

Mijn Broeder!

*(Tot Freule von Eyben.)*

Doe mij 't kistjen geven, Freule!  
Dat 'k dezen morgen opende in uw bijzijn.

**V. EYBEN,**

*diep buigende.*

Moet ik het zoeken op dezelfde plaats,  
Of wel in 't kabinet van den Minister?

**MATHILDE.**  
Nog... op dezelfde... plaats.

**STRUENSEE,**

*fluijstrend.*

Ontsla haar straks.

**MATHILDE,**

*tot Fredrik.*

De buitenlucht was ú ten minste nuttig.  
Mij dunkt: gij zijt veel Forscher dan voorheen,  
Ofschoon....

**JULIANE MARIA.**

Hij bleek ziet op dit oogenblik.  
Ik weet niet wat hem deert - de vreugd wellicht  
Van ú terug te zien, die hij zoo hoog vereert.  
Wist ik niet dat het ú gold, 'k waar jaloersch!  
Schier iedren dag heeft hij me uw naam genoemd.  
Zag hij iets schoons, het droeg gestaâg uw beeld;  
Zag hij iets goeds, 't herinnerde hem u,  
Zag hij iets stouts, het was aan u gelijk!

**FREDRIK.**

Genoeg... genoeg. - Ik was een knaap.

**JULIANE MARIA.**

Gij schaamt het u?

*(Tot Mathilde.)*

Mijn ballingschap had vele droeve dagen;  
 Hij was mijn troost en, onbewust misschien,  
 Mijn gids; want zijn bewondering voor u,  
 Zij opende ook mij 't oog. 'Wel goed en edel  
 Moet zij zijn, die mijn Fredrik dús vereert,'  
 Klonk 't in mijn binnenst, en het zelfverwijt  
 Baarde eerst wel ergernis, maar dra berouw.

**MATHILDE.**

Te dichte wierookwalm kan doen verstikken!  
 En waarlijk, dat zal toch het doel niet zijn.

*(Freule v. Eyben biedt haar het kistjen).*

Heer Struensee, reik gij Haar Majesteit  
 Wat wij haar bieden als bewijs van... gunst.

**JULIANE MARIA.**

't Zal kostbaar zijn, ik ben daar zeker van.  
 'k Aanvaard het in den geest, waarmee gij 't schenkt.  
 't Is me een bewijs, dat gij mijn beê verhoort  
 Om hier te mogen toeven; dát gij 't doet  
 Heb 'k zeker ook Graaf Struensee te danken,  
 Wiens invloed zoo te recht gehuldigd wordt.

**STRUENSEE,**

*haar de orde omhangend.*

Haar Majesteit schenkt u door mijne hand  
 Het Grootkruis harer Orde.

**JULIANE MARIA.**

Waarlijk! Waarlijk!

*(Tot Mathilde.)*

Dus neemt gij me in de rij van uw getrouwen op!

*(Met een zijdelingschen blik op Struensee.)*

'k Zie toch de liefsten uitgedoscht als ik.

**MATHILDE.**

Heer Graaf, wilt gij Haar Majesteit geleiden?  
Zij zal gewis de rijen willen naderen,  
Waarin zij oude en nieuwe vrienden telt.

**JULIANE MARIA.**

En mag ik straks de jonggeboorne zien?  
Gelijkt zij op haar Vader of op u?

**MATHILDE.**

Op mij... zoo als men zegt.

**FREDRIK.**

Gun mij nu ook  
Een oogenblik te spreken met... mijn zuster.

**JULIANE MARIA.**

Uw arm, Heer Graaf!

*(Langzaam voortwandelend.)*

'k Moet ongehoorzaam zijn,  
Maar tot uw heil. Ik waarschuw u voor Koller:  
Naar Jutland zondt ge hem en hij is hier...!  
Ook Eichstedt.

**STRUENSEE.**

Ik vergunde 't hun, Mevrouw!  
Of meent ge, dat zij 't waagden hier te zijn,  
Stond ik 't niet toe?... Gij waarschuwdet mij ook  
Voor Rantzau... De intrigant kwam straks bij mij;  
Hij meende 't wel met mij, bood mij de hand:  
'k Nam haar niet aan, want ik behoef geen steun.  
Dat Koller hier gezien wordt is natuurlijk:

Zijn regiment ligt hier in garnizoen.  
 'k Had medelijden met den armen man,  
 Die niet meer Officier kan zijn der Garde,  
 En tranen schreide, alleen bij de gedachte:  
 Zijn hoofdkwartier in Seeland op te slaan.

**JULIANE MARIA.**

En wat zei Rantzau wel van mij, Heer Graaf?

**STRUENSEE.**

Och, dat gij heuldet met de onvergenoegden.  
 Hij zei mij nog veel meer te kunnen zeggen,  
 Indien ik hem weêr deel gaf aan 't bewind.

**JULIANE MARIA.**

En gij gelooft dat?

**STRUENSEE.**

Zeker; maar ik weet  
 Dat gij onschadlijk zijt zoodra ik 't wil.

*(Men hoort in de verte een gejoel van stemmen, en ziet het Hof op den achtergrond onrustige blikken slaan naar het balkon.)*

Voor 't oogenblik wil 'k slechts uw leidsman wezen.

*(Beiden gaan langzaam de rijen langs.)*

**MATHILDE,**

*Prins Fredrik het grootkruis harer orde omhangende.*

Ik geef 't u niet zoo als aan de andren, Fredrik!  
 Want ditmaal is 't geen hofgunst slechts die 't biedt.

**FREDRIK.**

Ik dank u.

**MATHILDE.**

Toen ik 't laatst u zag zoo lustig,  
 En thands zoo mat...!

**FREDRIK.**

'k Was toen nog maar een knaap.

**MATHILDE.**

En thands?

**FREDRIK.**

Een man.

**MATHILDE.**

En sinds wanneer die groei?

**FREDRIK.**

Sinds straks; een uur geleden mag het zijn  
Toen werd ik man. Nog gistren ving ik vlinders,  
Klapwiekende over 't geurig bloemenperk;  
Sinds straks werd 'k afgericht op grootscher jacht,  
De jacht op spin en wesp; werd mij geleerd,  
Dat zich de rups in 't schoonst en geurigst ooft  
Bij voorkeur nestelt.

**MATHILDE.**

En wie leerde u dat?

*(Het gejoel komt nader; verschillende verwarde stemmen worden gehoord.)*

**FREDRIK,**

*op Struensee wijzend.*

Die man, dien gij hebt uitgedoscht als mij,  
Vóór mij. Dat lint staat goed bij 't rijke kleed,  
Gebiedt nog meer ontzach; gij hebt gelijk,  
Dat gij dien man verkiest tot hovenier:  
Een meester in het snoeien van de loten  
Die hem belemren; ook een meester wis  
In 't koesteren van bloemen - mids de zijne!

**MATHILDE.**

Stil, broeder! leder woord is bits en kwetst.  
Herdenken wij 't verleden...

**FREDRIK.**

Is 't u lief...?

**MATHILDE.**

O zeker!

**FREDRIK.**

Is 't u lief om u te erinren  
Wat niet meer is? Een afgemaaiden akker,  
Waarop alleen wat stugge stoppels staan?

**MATHILDE.**

Is dat het gister?

**FREDRIK.**

Is 't dat niet? Zie me aan!  
Zie me aan als vroeger!... Maar al deedt gij 't ook,  
'k Zou toch u niet gelooven, daar ik weet -  
Een schoone wetenschap! - dat ieder liegt.

*(Verscheidene hofbeambten ijlen naar binnen: het gejoel komt steeds nader en nader.)*

**DE HOFMAARSCHALK.**

Een oproer! Naar de Hofburcht dringt een hoop  
Van 't vuilst gemeen.

**STRUENSEE.**

De wacht kome in 't geweer!  
En veeg het voorplein schoon!

## VI.

*De vorigen; EEN OFFICIER; buiten, matrozen.*

**DE OFFICIER.**

Te groot, Heer Graaf!  
Is de overmacht van woedende matrozen;  
Hetmes ter hand, de mouw van 't roode hemd

Tot d' elboog opgestroopt, zoo rennen zij  
In razernij ons tegen.

*(Geweersalvoos; daarna luide kreten.)*

**STRUENSEE.**

Daadlijk dan  
Een bô naar 't Arsenaal!

**DE OFFICIER.**

Wij zijn omsingeld!

**STRUENSEE,**

*in zich zelven.*

De domme kracht bukt slechts voor haar gelijke -  
De rede is machtloos waar de waanzin spreekt.  
Wat nu te doen?

**DE OFFICIER.**

Zal ik de alarmklok luiden?

**STRUENSEE.**

Dat niet; dan zou 't kanon van 't Arsenaal.  
Losbranden op de menigt': 't gaf een bloedbad!

**DE OFFICIER.**

Dat moet er zijn...

**MATHILDE,**

*voortredende.*

Heer Luitnant, ga ons voor;  
Ik richt' tot hen het woord.

**DE OFFICIER.**

Uw Majesteit...  
Bedenk...

**MATHILDE,**

*bevelend.*

Heer Luitnant, ga ons voor!

**DE OFFICIER.**

Ik mag niet!  
'k Bezweer Uw Majesteit terug te treden!

*(Eenige steenen vliegen door de glazen van de balkondeuren.)*

**JULIANE MARIA,**

*tot Struensee.*

Hoe jammer dat gij niet de volkstaal kent,  
E e n woord van u en 't oproer zou bedaren!

*(Struensee verwijdert zich snel door de deur ter rechterzijde.)*

**MATHILDE.**

Men opene ons 't balkon!

*(De deuren worden geopend; een drietal matrozen met rood baaitjen en wollen muts zijn tegen het balkon opgeklommen en klemmen zich aan de buitenste balustrade, zoodat borst en hoofd alleen zichtbaar zijn; Mathilde treedt niettemin langzaam voort; de Officier en de Hofmaarschalk treden voor haar; het gantsche Hof dringt in angst naar den voorgrond.)*

**EEN MATROOS.**

Daar staat het wijf!  
Verdoemd! wie durft haar aan?

**EEN TWEEDE MATROOS,**

*die de balustrade dreigt over te klimmen.*

Ik wel!

**STRUENSEE,**

*door de zijdeur optredende.*

De Koning!

## **VII.**

*De vorigen; CHRISTIAAN.*

**EEN STEM BUITEN.**

Weg met de Koningin en Struensee!



**JULIANE MARIA,**

*tot den Koning, die niemand schijnt op te merken en strak voor zich ziet.*

Een enkel woord!

**STRUENSEE.**

Uw Majesteit vertoone  
Zich aan haar volk!

*(Hem de hand biedend.)*

Is 't mij vergund...? Uw hand...!

**FREDRIK,**

*toeschietend.*

Ik heb daarop het meeste recht, Heer Graaf!  
Kom, Broeder, kom!

*(De Koning blijft onbewegelijk.)*

**STEMMEN BUITEN.**

Dood, dood aan Struensee!

*(Geroffel van trommen in de verte.)*

**STRUENSEE.**

Uw Majesteit gelief den Prins te volgen!

*(Christiaan en Fredrik treden naar den achtergrond.)*

*(Tot de Koningin.)*

Daar naakt de hulp!

*(Tot den hofmaarschalk.)*

Strooi onder 't volk wat geld,  
En 't gaat uiteen nog voor de troepen naadren.

*(Christiaan en Fredrik zijn op het balkon aangekomen, waarop middelerwijl verscheidene matrozen geklommen zijn; een luid gejuich van: Leve de Koning, Leve Prins Fredrik, stijgt uit de menigte beneden op; de Matro-*

*zen reiken den Koning de hand; Christiaan knikt rechts en links.)*

**EEN STEM VAN BENEDEEN.**

Voort, jongens! de soldaten! bergt je huid!

*(De een voor, de ander na laat zich van het balkon nederzakken.)*

**CHRISTIAAN,**

*terugkeerend en allen toeknikkend.*

Goê dag!

**JULIANE MARIA,**

*met aandoening.*

Mijn Zoon!

**CHRISTIAAN,**

*haar aanziende.*

Bah... oud en leelijk! weg!

**JULIANE MARIA,**

*tot Fredrik.*

Hebt gij den Vader van de jonggeborene  
Alreê geluk gewenscht?

**FREDRIK,**

*gesmoord.*

Ik bid u, zwijg!

**CHRISTIAAN,**

*is langzaam voortgetreden en houdt bij Mathilda stil.*

Goê dag!

*(De hand aan 't hoofd brengend en haar scherp aanziende.)*

Dat is zij... ja waarachtig, 't is zoo!  
Goê dag, Mathilde!... ik heb van nacht gedroomd  
Dat 'k dood was en de wormen voelde knagen...  
Het deed zoo'n pijn! - Hoe maakje 't? altijd wel?

**MATHILDE.**

Ja... Sire!

**CHRISTIAAN.**  
Nergens pijn?

**STRUENSEE.**

Uw Majesteit  
 Gelief den tocht te doen waartoe 'k haar noodde.  
 Het rijtuig staat gereed; in de open lucht  
 Zal zij verkwikking vinden.

*(Tot Graaf Brandt, die op den drempel der zijdeur verschijnt.)*

Door de stad  
 Een rid gedaan! 't Volk moet den Koning zien!

**CHRISTIAAN.**

Ja rijden wil ik! rijden! maar dan hard,  
 Zóo hard, dat 'k niets meer hooren kan of zien.

*(Af met Brandt.)*

## VII.

*De vorigen, Generaal VON GÄHLER.*

**STRUENSEE,**

*streng.*

Gewis komt gij ons melden dat het volk  
 Zich heeft verstrooid en 't oproer is gedempt.  
 't Is laat genoeg! Gij dwingt me er bijna toe,  
 Een Officier aan Pruisen te gaan vragen,  
 Om les te geven aan het leger hier.

*(Naar de Koningin tredende, die met moeite zich staande houdt.)*

Zou 't ook Uw Majesteit behagen, 't Hof  
 Te nooden tot het voorgenomen feest?

**MATHILDE,**

*fluisterend.*

Nu niet!

**STRUENSEE,**

*evenzoo.*

Juist nú!

**MATHILDE,**

*zich herstellende.*

*(Tot het Hof.)*

Wij hopen dat de schrik  
U noch in hoofd noch voet zal zijn gevaren!  
Wij nemen ons toch voor, op overmorgen  
Ter eere van de Moeder van den Erfprins  
Een gala-bal ten Hove te doen geven.  
De Hof-maarschalk is met Graaf Struensee  
Met de ordening van 't noodige belast.

*(De krijgsmuziek doet zich onder het balkon hooren.)*

**STRUENSEE.**

Heer Opperstalmeester!

*(Een der hofbeambten treedt voor.)*

De Koningin  
Verlangt een rid te doen! Alzoo te paard!

*(Tot Mathilde die hij bij de hand neemt.)*

*(Fluisterend.)*

Mathilde, moed!

*(Luid.)*

Alzoo te paard, Mijnheeren!

*(De gordijn valt.)*

## **VIII.**

*Kamer des Konings; het is half donker; slechts een enkele waskaars staat op de tafel, waaraan Brandt zit te lezen; in een hoek zitten de beide knapen des Konings met elkander te stoeien. Ter linkerzijde op den voorgrond ligt CHRISTIAAN op kussens in een grooten*

*leunstoel. Hij slaapt. Een zijdeur ter rechterzijde voert naar het slaapvertrek des Konings; op den achtergrond een vleugel deur; ter linkerzijde achter den leunstoel des Konings een tweede zijdeur die gesloten is. Bij het opgaan der gordijn ziet BRANDT uit zijn boek op; spiedt naar den slapende, dan naar de stoeiende knapen.*

**BRANDT.**

Stil daar! of gij maakt kennis met de zweep!

*(De knapen worden stil en sluipen een oogenblik later door de zijdeur rechts weg.)*

*(Naar den Koning ziende.)*

Hij slaapt in 't eind! Hoe lang moet dat nog duren!  
Nú nacht, dán dag, en dan weêr nacht en dag!  
Slechts een machine houdt dat uit.

*(Opstaande en tot den Koning tredende.)*

Hij slaapt!  
E e n druppel slechts en 't werd een eeuwge slaap!  
Hij waar verlost... en ik... ik zou de keten  
Verbreken die mij knelt; want Struensee  
Gaf aan mijn geest en lichaam weêr de vrijheid;  
Nu zijn zij beide als aan hem vastgesmeed.  
Helène! uw beeld verzelle mij ook thands  
En stuur mijn hand! En ben ik vrij geworden,  
Dan vlieden wij uit deez' vervloekte sfeer!

## **IX.**

*De vorigen; STRUENSEE, in een langen mantel gewikkeld, treedt door de vleugel deur op den achtergrond onbemerkt binnen.*

**STRUENSEE,**

*hem op den schouder kloppend.*

Maak hem niet wakker als hij slaapt, mijn vriend!  
't Heeft werks genoeg gekost hem rust te geven.

*(Hij buigt zich over Christiaan heen, voelt hem den pols en luistert naar zijn ademhaling.)*

Een plant, die wegdroogt maar 't nog jaren houdt,  
Mids met de meeste zorg gepleegd!

**BRANDT.**

Dat zij  
De grofste logen die gij immer spraakt!

**STRUENSEE,**

*na hem een oogenblik scherp aangestaard te hebben.*

Is weêr de lever ongesteld?... Naar 'k hoor  
Hebt gij in 't spel van morgen grof verloren.

**BRANDT.**

't Vervloekte spel! 'k Wil geen berisping hooren.  
Gij zette er mij toe aan.

**STRUENSEE.**

Tot uw verstrooiing;  
Gij hadt die noodig; mijn recept was goed.  
't Gebruik werd echter misbruik; dat was dom.

**BRANDT.**

Ik ben ook dom - een slaaf moet dat ook zijn.

**STRUENSEE.**

Mijn Enevol, waarom mij steeds miskend?...  
Uw speelschuld, hoe aanzienlijk, neem ik over...  
Kom morgen bij mij en wij reeglen dat.  
Maar, vriend! van nacht de grootste waakzaamheid!  
De slaap des Konings worde niet verstoord;  
Wijk dus niet van uw plaats.

*(Hij wil gaan.)*

**BRANDT.**

Gij gaat reeds heen?

**STRUENSEE.**

Het bal begint en 'k moet mij nog doen kleeden.  
Sluit iedre deur; laat niemant toe. Hoor, niemant!

**BRANDT,**

*op de deur wijzende achter den leunstoel des Konings.*

'k Heb van die deur geen sleutel.

**STRUENSEE.**

Ook onnoodig.  
De toegang van dien kant blijft ongebruikt.

**BRANDT,**

*fluisterend.*

Toch heb ik gisteren nacht juist van die zijde  
Gerucht gehoord.

**STRUENSEE.**

Onmooglijk. Nu, adieu!

**X.**

*De vorige behalve Struensee, dan Freule V. EYBEN.*

**BRANDT.**

Hadde ik zijn ijdelheid!... Dus hij betaalt!  
Goddank!... Maar elke thaler, die hij schenkt,  
Vertienvoudt ook de zwaarte van mijn keten.

*(Heen en weêr loopend en de woorden van Struensee herhalend).*

‘Maar vriend! van nacht de grootste waakzaamheid!’  
De jager spreekt niet anders tot zijn hond!

*(Een zwarte gedaante verschijnt in de deur op den achtergrond.)*



Wie daar?

*(Haar te gemoet gaande.)*

Terug! - zie 'k wel, gij hier, Freule Eyben?

**V. EYBEN.**  
Stil, luister!

**BRANDT.**  
Liet de wacht u door?

**V. EYBEN.**  
Waarschijnlijk,  
Daar 'k hier ben.

**BRANDT.**  
Dat verdient gestrenge straf.

**V. EYBEN,**

*hem terughoudend.*

Gij kunt uw tijd veel nuttiger besteden  
Door hier te blijven en naar mij te luistren.  
De wacht heeft ook geen schuld en wist nog niet,  
Dat mij de gunst weervoer van afgedankt,  
Van weggejaagd te zijn.

**BRANDT.**  
Gij werdt ontslagen!

**V. EYBEN.**  
Neen, weggejaagd! Dat is het juiste woord!  
't Is soms een gunst om weggejaagd te worden.  
Bij voorbeeld: bij melaatschheid of bij pest,  
En 't plicht waar om den lijder bij te staan,  
Dan is 't een gunst om weggejaagd te worden!

**BRANDT.**  
Freule Eyben, kan mijn invloed...?

**V. EYBEN.**  
Liefdrijk aanbod,

Maar wees gedankt! Denk aan u zelv' veeleer!  
 Helène zendt mij hier... kom dichterbij...  
 Ik ben haar bô... Ga daadlijk haar bezoeken;  
 Want zij behoeft uw steun...

**BRANDT.**

Wat viel er voor?

**V. EYBEN.**

Een zenuwtoeval; 't ergst is wel voorbij,  
 Maar zij is zwak en vraagt gestaâg naar u.

**BRANDT.**

Mijn God! en 'k ben belet tot haar te gaan!

**V. EYBEN.**

Belet? Zijt gij niet vrij?

**BRANDT.**

Noem niet dat woord,  
 Uit vrees dat alles hier begint te schaatren.  
 Maar wat is de oorzaak? Is haar echtgenoot  
 Weêr tegen haar in wrevel opgestaan?  
 Heeft hij haar weêr gedreigd, de grimmige ijsbeer?

**V. EYBEN.**

Waarschijnlijk; maar 't is zeker dat zij vreest,  
 Dat zij uw hulp behoeft en daarom bidt.

**BRANDT.**

Blijf gij hier in mijn plaats...

**V. EYBEN.**

Dat wil ik doen.

**BRANDT.**

Tot ik terug kom.

**V. EYBEN.**

Dat beloof ik niet,

Want dat kan lang, wie weet hoe lang wel duren.

**BRANDT,**

*hoed en mantel zoekend.*

Een uur slechts...

**V. EYBEN.**

Och, gij, mannen, kent geen tijd,  
Waar 't geldt te troosten die gij waarlijk lief hebt!  
Gij, mannen, zijt zoo teêr!

**BRANDT.**

Tot straks.

**V. EYBEN.**

Vaarwel.

*(Brandt af.)*

Die is gestrikt! maar de ander, zal die volgen?  
Stil, bonzend hart! versteendet gij nog niet?

*(Zij klapt tweemaal in de handen.)*

## **XI.**

*De vorige. JULIANE MARIA, VON RANTZAU, VON EICHSTEDT en KOLLER, in mantels gewikkeld, treden behoedzaam door de deur, achter den leunstoel des Konings verborgen, binnen.*

**JULIANE MARIA.**

Goed op uw tijd gepast! Gij zijt het waard  
Grootmeesteres van 't nieuwe hof te zijn!

**V. EYBEN.**

Wat 'k deed geschiedde niet uit hoop op gunst.  
Ik dien u, maar verlang geen loon, Mevrouw!

**EICHSTEDT,**

*fluisterend tot haar.*

Ik zeg dat niet: ik dien u, maar voor loon.

**V. EYBEN.**

Door mij te dienen moet gij me ook verdienen.  
Voort, ijlings voort! speel nu den minnaar niet!

**KOLLER.**

Niet meer gedraald! Hij slaapt en dient gewekt.

**V. EYBEN.**

'k Ben hier niet langer noodig; kan ik elders  
Uw Majesteit van dienst zijn? Zij bevele.

**JULIANE MARIA.**

In mijn vertrek bescheidde ik de Officieren  
Van Kollers regiment; ga gij ze ontvangen!

**RANTZAU.**

Het nieuw Goevernement beveelt zich aan,  
Wanneer zijn eerst gezant de schoonheid is.

*(von Eyben af.)*

**KOLLER.**

Hoe ik ook schud, de slaap wordt niet verjaagd.

**JULIANE MARIA.**

Hem meêgevoerd!

**RANTZAU.**

En zoo hij niet ontwaakt  
Voor morgen...?

**EICHSTEDT.**

Zonder teekning doen wij niets  
Geen enkel officier verroert de hand  
Dan op 't beveldschrift van den Koning zelven.

**JULIANE MARIA,**

*vleiend.*

Mijn zoon!

**RANTZAU,**

*ironiesch.*

Zelfs op dien naam geeft hij geen antwoord.

**JULIANE MARIA,**

*een fleschjen den slapende voorhoudende.*

Ontwaak...

**CHRISTIAAN,**

*opschrikkend.*

Wat is 't?

*(Dof voor zich heen ziende.)*

Goê dag!

*(Hij dreigt weder in te slapen.)*

**JULIANE MARIA.**

Ontwaak, mijn zoon!

Er is verraad; men smeedde een samenzweering,  
Red u, red ons!

**EICHSTEDT.**

Hij kan niet meer verstaan!

**RANTZAU.**

't Is tijd, ja meer dan tijd dat hij het doe.  
Nóg zijn wij zonder lastbrief! Struensee  
Heeft over dood en leven nog de macht!

*(Juliane Maria houdt Christiaan nogmaals het reukfleschjen voor.)*

**EICHSTEDT,**

*haar terug houdende.*

Het kan zijn dood zijn...!

**KOLLER,**

*hem wegduwend.*

Als hij eerst maar teekent!

**CHRISTIAAN.**

O God!

*(Hij springt eensklaps op; allen deinzen van schrik.)*

Welnu? Wie zijt ge? Spreekt ge niet?

**JULIANE MARIA,**

*hem bij hand vattend.*

Hoor ons met aandacht aan: een samenzweering  
Is tegen u en uw geslacht gericht.  
Men wil uw kroon... verstaat ge mij? uw kroon!  
Men wil u op doen sluiten als krankzinnig.

**CHRISTIAAN.**  
Krankzinnig? Zegt men dat? Ben ik 't of niet?  
Ik ben... krankzinnig.

*(Hij buigt weder het hoofd.)*

**JULIANE MARIA.**  
Teeken dit geschrift  
En allen zijn gered.

**CHRISTIAAN,**

*het fleschjen weg stootend dat hem wordt voorgehouden.*

Wat staat daarin?

**JULIANE MARIA.**  
't Bevel om Brandt gevangen te doen nemen.

**CHRISTIAAN.**  
Goed... goed! Geef hier!

**EICHSTEDT.**  
Ook Struensee!

**RANTZAU.**  
Zwijg, domkop!

**CHRISTIAAN.**  
Dien niet!

**JULIANE MARIA,**

*tot Eichstedt.*

Ik spreek en als ik spreek, zwijg gij!

*(Tot Koller.)*

Maakt krijgsggerucht!

*(Koller en Eichstedt treden door de zijdeur naar buiten; wapengekletter!)*

Om Gods wil, Sire, teeken!

*(Voor hem knielend.)*

Red allen, Christiaan! Wilt gij uw moeder  
Zien sterven...?

*(Hem naar de tafel geleidend.)*

Teeken!

*(Een pistoolschot valt.)*

Hoor, de vijand nadert!

**CHRISTIAAN,**

*mat.*

Mathilde... roep haar...!

**JULIANE MARIA,**

*met verheffing van stem, bevelend.*

Teeken... 'k wil het, teeken!

*(Christiaan ziet angstig tot haar op, teekent, en valt neder in den leunstoel; Koller en Eichstedt zijn teruggekeerd; verscheidene Officieren stormen door de geheime zijdeur binnen.)*

**EEN OFFICIER.**

Er viel een schot! Zijn Majesteit beveelt...?

**JULIANE MARIA.**

Dat gij mijn orders volgt. Bij dit dekreet  
Is mij 't gezach vertrouwd... Gaat thands mij voor  
En voert Zijn Majesteit naar mijn vertrek!

*(Allen buigen ten teeken van onderwerping.)*

## **XII.**

*De groote zaal in Christiansburcht. Gothische stijl. Bloemen, piramidaal gerangschikt en te midden waarvan waskaarsen zijn ontstoken, versieren hier en daar de zaal. Op den achtergrond eene verhevenheid, afgesloten door een*



*gordijn. Ter linkerzijde op den voorgrond een troonstoel, aan weerszijden iets lager een leunstoel; daarachter eenige plaatsen voor de hofdames. Sofaas tegen den wand ter rechterzijde. Luchters met kaarsen op den schoorsteenmantel links en aan den wand. Bij het opgaan van de gordijn speelt het onzichtbare orkest de Dessauer en komen verscheidene gasten door de deur ter rechterzijde op; DE HOFMAARSCHALK ontvangt ze. GRAAF STRUENSEE verschijnt in prachtig kostuum, voorzien van het grootkruis der Mathilde-Orde en gevolgd door adjudanten en paadjes, die zich achter den zetel rechts van den troonstoel scharen. Al de aanwezigen buigen zich diep; de Hofmaarschalk leidt hem naar de eereplaats. Verscheidene eeredames, waaronder Mevr. VON GÄHLER, komen op; de Hofmaarschalk dient luide aan: Haar Majesteit! De Koningin MATHILDE. Fanfaren vervangen den marsch. Het kostuum der jonge Koningin is prachtig, schitterend, zelfs dartel; het rijke blonde hair moet goed uitkomen. Al de aanwezigen blijven in gebogen houding tot dat zij heeft plaats genomen. Struensee is haar te gemoet getreden en voert haar naar den troonstoel; later JULIANE MARIA, Prins FREDRIK, Freule V. EYBEN.*

**STRUENSEE.**

't Is of Afrodité d' Olymp verliet  
Om onder ons in 't barre Noord te wonen.

**MATHILDE.**

Zijt gij tevreden?

**STRUENSEE.**

Meer nog: 'k ben verrukt!  
De vuurblik is in 't oog teruggekeerd,

't Blokje' op de wang, de schalksheid op de lippen.  
 Dat gij zoo lang die schatten hebt verborgen!  
 'k Bewonder u, maar ik berisp u ook.

**MATHILDE.**

Mijn vriend, het is me ook thands als waar de last,  
 Die me immer drukte op 't hart, als weggevaagd,  
 Als waar mijn voet met vleugelen geschoeid!  
 't Is hier zoo licht, zoo zonnig, zoo vol liefde...!  
 Had 'k eer uw raad gevolgd, en in het rijk  
 Van dans en van muziek mijn fee gezocht!

**DE HOFMAARSCHALK.**

Haar Majesteit de Koninginne-Moeder,  
 Zijn Hoogheid de Erfprins!

*(Beiden gevolgd door eenige dames, waaronder Freule v. Eyben, komen binnen door de deur ter rechterzijde.)*

**MATHILDE.**

't Is mij of een wolk  
 Zich plotsling over 't zonnig landschap spreidt.  
 Zie, Eyben volgt haar.

**STRUENSEE.**

Welk een onbeschaamdheid!

*(De Hofmaarschalk voert Juliane Maria naar den leunstoel ter linkerzijde der Koningin; Prins Fredrik blijft achter haar staan.)*

**JULIANE MARIA,**

*tot de Koningin.*

Weldadige' invloed oefent hier de warmte  
 Bij zulk een felle koude als buiten heerscht.  
 Een toovertuin!.. 't Lokt alles uit tot vreugd,  
 Tenzij geheim verdriet het hart vervult.

Ruim hebt ge uw deel daarvan, niet waar, melieve?  
Zoo eens de heer en meester van ons allen  
M e t ons genieten kon, eerst dan, niet waar?  
Zou uw geluk volmaakt zijn!

**STRUENSEE,**

*tot den Hofmaarschalk.*

Heer von Bunsen!

*(Deze nadert.)*

't Behaagt Haar Majesteit u iets te vragen.

*(Zacht tot Mathilde.)*

Wees fier en scherp!

**MATHILDE.**

Wij zien hier ongenooden.  
Wat deed u verder gaan dan onze last?

**JULIANE MARIA.**

Ik ben de schuldige - maar zonder opzet!  
Freule Eyben meldde mij uw ongenade -  
't Gevolg gewis van misverstand alleen;  
'k Beloofde haar mijn voorspraak en bemiddling.

**STRUENSEE.**

Die ongenade is meer dan misverstand;  
Zij is gerechtigheid. -

**JULIANE MARIA.**

Heer Graaf, vergeef mij,  
Dat ik mij niet tot u om antwoord wendde!

**MATHILDE.**

't Is wel, Mevrouw!

**STRUENSEE,**

*half luid.*

Dat woord betaalt ze mij!

*(Paadjes brengen op zilveren bladen ververschingen; zij, die de Koningin en Struensee be-*

*dienen, bieden het blad met gebogen knie aan; Juliane Maria en Prins Fredrik worden even als de anderen staande door hen bediend.)*

**JULIANE MARIA,**

*tot Fredrik.*

Bemerkt gij 't hoe ons de eerbied wordt ontzegd,  
Dien men ons schuldig is?

**FREDRIK.**

Ziet gij 't eerst nu?  
Dat 's vreemd!

**JULIANE MARIA.**

Het kwetst u niet?

**FREDRIK.**

't Verrast mij niet.

**JULIANE MARIA.**

Wat deert u toch? weleer zoo prikkelbaar...!

*(De muziek begint zacht de menuet te spelen.)*

**FREDRIK.**

De menuet!

*(Hij ijlt naar Mathilde, die Struensee de hand wil bieden en dringt zich tusschen beiden in.)*

Gunt gij mij de eer, Mevrouw?

*(Beiden verwijderen zich; Struensee gaat Juliane Maria langzaam voorbij, treedt op Mevr. v. Gähler toe en begeeft zich met haar in de rij. Verschillende groepen vormen zich.)*

**JULIANE MARIA,**

*tot v. Eyben, op Struensee duidende.*

Niet waar, 't stemt wel tot weemoed, de gedachte:  
Die man, thands zoo verheven en zoo dartzel,  
En binnen kort wellicht... zelfs zonder hoofd!

**V. EYBEN,**

*huiverend.*

Mevrouw!... Nog is 't zóo ver niet..!

**JULIANE MARIA.**

't Komt zoo ver,  
Zoodra de Kommandant der stad verschijnt  
En hier zich-zelv' in 's vijands handen speelt.  
En hij zál komen... 'k weet dat van nabij.

*(Het vol orkest valt in; een korte dans: Prins Fredrik met de Koningin, Struensee met Mevr. von Gähler en de overigen allen gepaard. De Hofmaarschalk met zijne Adjudanten aan de eene, de Kamerheeren aan de andere zijde geposteerd; de Dansmeester op den achtergrond. Bij het eindigen brengt ieder Kavalier zijne Dame naar hare plaats.)*

**MATHILDE,**

*schertsend.*

Gij hadt mij bijna daar doen struiklen, Fredrik!

**FREDRIK,**

*droog.*

Uw eigen kleed bracht u in dat gevaar.

**MATHILDE.**

Hoe onbeleefd gezegd!

**FREDRIK.**

't Kan zijn, toch waar!

**MATHILDE,**

*tot Struensee.*

Uw arm, Heer Graaf!

*(In de nabijheid van Juliane Maria aangekomen.)*

Bereidt ge ons een verrassing?  
't Gordijn daar ginds...

**STRUENSEE.**

Onthult straks mijn geheim.

*(Mathilde zet zich weder naast Juliane Maria, met wie zij een gesprek aanknoopt.)*

**V. EYBEN,**

*in 't voorbijgaan tot Struensee.*

Vlucht daadlijk!

**STRUENSEE,**

*ironiesch.*

Wilt ge vrede, schoone Freule?

*(Haar nastarend.)*

Bevallig is ze... maar te kinderlijk hartstochtlijk!

**V. EYBEN,**

*terugkeerend.*

Verstaat ge niet?

**STRUENSEE,**

*glimlachend.*

Te goed misschien, mijn schoone!

*(Zij blijft hem een oogenblik scherp aanstaren en keert zich dan haastig af.)*

*(De muziek doet zich zacht hooren; het gordijn op den achtergrond wordt weggeschoven.*

*Tableau vivant, voorstellende een pastorale uit de 18<sup>de</sup> eeuw: bergères aan een blaauw lint een wit lam vasthoudende; bergers met mandoline, en een loerende satyr.)*

**JULIANE MARIA,**

*na het vallen van het gordijn.*

Hoe jammer dat die satyr 't rein geluk  
Dier pastorale te verstoren dreigt.  
Is dat uw vinding, Graaf? Ze is schoon.

*(De Generaal von Gähler treedt binnen.)*

**STRUENSEE,**

*hem wenkend.*

Von Gähler!

*(Met hem ter zijde tredend.)*

Is alles rustig?

*(Gähler buigt.)*

Ook de wachten zijn verdubbeld?

**V. GÄHLER.**

Ik kom van mijn inspektie; Koller waakt.

*(De klok van de hofburcht slaat 12 uur.)*

**STRUENSEE.**

Heer Hofmaarschalk, de tweede groep verschijne!

*(Een kanonschot in de verte; de muziek doet zich weder hooren, het gordijn wordt weggeschoven; de estrade is gevuld met soldaten; aan de eene zijdeur vertoont zich Koller; aan de andere Eichstedt met Rantzau, gevolgd door officieren en soldaten; de achtergrond is met gewapenden bezet.)*

**STRUENSEE,**

*opspringend.*

Wie waagt die grap?...

**JULIANE MARIA,**

*oprijzend.*

Die grap heb ik gewaagd.  
Zijn Majesteit de Koning spreekt door mij.

*(Tot Koller, Rantzau en Eichstedt.)*

Mijnheeren, doet uw plicht!

*(Koller, op Struensee wijzende.)*

Grijp dezen aan!

*(Tot Rantzau en Eichstedt.)*

En gij die vrouw!

*(Tot de gasten.)*

Blijft rustig en vrees niet!

*(Tot de Officieren.)*

Boeit hem! ook háar indien zij weêrstand biedt!

*(De gordijn valt.)*



## Vijfde bedrijf.

### I.

*Een gewelf in de citadel; rechts een ijzeren deur, die tot een gevangenis leidt; op den achtergrond mede een deur. Langs de muren staan banken. De deur op den achtergrond wordt bij het opgaan der gordijn door den cipier geopend, die Freule V. EYBEN met een papier in de hand binnen laat.*

**DE CIPIER.**

Wie ben je toch, dat onze Kommandant  
Permissie geeft den dikke te bezoeken?  
Een liefjen, he? De dikke had er wat!  
Voorname, naar ik hoor, ja heel voorname!

**V. EYBEN.**

't Is wel - vertrek!

**DE CIPIER.**

Ben je ook... de Koningin?  
Maar neen die zit... 'k geloof toch niet voor lang.

**V. EYBEN.**

Wat meent ge, man?

**DE CIPIER.**

Wel, dat zij vrij zal worden  
Zoo als de dikke.

**V. EYBEN.**

Vrij?

**DE CIPIER.**

Maar zonder kop!

**V. EYBEN.**

Ga heen!

**DE CIPIER.**

Wel als ik heen ging bleef je alleen.  
Je krabt die deur niet open met je nagels  
Al zijn die nog zoo scherp... dáar zit je schat.

*(Hij ontsluit de zijdeur en roept naar binnen.)*

Daar is vizite voor je, nummer elf!

*(Tot Eyben.)*

Schrik niet; je lief draagt hier maar klein tenue.

*(Hij gaat heen.)*

## **II.**

*De vorige, STRUENSEE, aan handen en voeten geketend, schamel gekleed; hij is doodsbleek; zijn houding en toon nochtans fier.*

**V. EYBEN,**

*ontzet.*

Mijn God!

**STRUENSEE.**

Ik kan u niet een stoel doen geven...

**V. EYBEN.**

Vergeet bij zoo veel weê die nietigheên!  
Vergeving, Struensee! Ik ben geen Thora,  
Zoo als 'k mij dacht - de dochter van het Noorden  
Voor wie de wraak de hoogste wellust was!

**STRUENSEE.**

Waarvan beschuldigt ge u?

**V. EYBEN.**

Van uw ellende;  
 Want ik bracht u ten val. 'k Gruw van mij zelf!  
 'k Heb u bemind, ja ik bemin u nog,  
 En ik deed u, nog straks, zoo hoog gestegen,  
 Neêrzinken, lager dan de laagste zelfs!

**STRUENSEE.**

De hartstocht, zoo als steeds, verblindt u 't oog.  
 Stel u gerust; g i j deedt den man van Staat,  
 Des Konings Vriend en 's Koninkrijks Hervormer  
 Niet zinken van zijn zetel... 't Schijnt mij toe,  
 Dat juist geen needrigheid, de kroon der vrouw,  
 De moeder is dier smart.

**V. EYBEN.**

Deed dan de smaad  
 U nog de schel niet vallen van uw oog?  
 In 't uiterste uur bood ik nog redding aan;  
 Gij wildet niet - dat was mijn wreedste straf,  
 Uw wraak; want over mij komt thands uw bloed.

**STRUENSEE.**

De Staatsman en Hervormer van een volk,  
 Hij valt niet door een vrouw, maar door het volk,  
 Waarvoor hij heeft gewerkt; en de edelste onzer,  
 Zij waren steeds getuigen van de waarheid,  
 Dat elke idee, vóór ze ingrijpt op de massaas,  
 Door 't martlaarschap haar wijding eerst ontvangt.

**V. EYBEN.**

'k Begrijp u niet; ik heb u nooit begrepen;  
 Licht juist daarom hartstochtlijk u bemind.  
 Gij spreekt mij vrij van schuld! Uit mededoogen?

Opdat me uw laatst vaarwel geen eeuwge wroeging,  
 Uw laatste handdruk geen onwischbre smet,  
 Een vlek van bloed, tot erfnis laten zou?  
 Maar zulk een mededoogen waar me een foltring!  
 Vernietig mij - doe 't schuldig hoofd mij buigen,  
 't Stof kussen van uw voet! Uit mededoogen,  
 Vertreed me en 'k juich nog uw genade toe!

**STRUENSEE.**

Niet dus, Freule Eyben! Hebt ge ook voor mijn rechters.  
 Zoo heet men ze immers? - tegen mij getuigd...!

**V. EYBEN.**

Nog meer: ik deed die moordnaars samenkomen,  
 Toen gij mij 't hart doorboordet door uw ontrouw...!  
 O God! ik heb geleden als geene andre,  
 En zij, die me u ontnam, was Koningin,  
 Bezat zoo veel en maakte mij zoo arm...!

**STRUENSEE.**

Zwijg! zwijg!

**V. EYBEN.**

Ik moet u alles zeggen: hoor mij!  
 Toen gij mij 't hart doorboordet wilde ik wraak.  
 Ik had gezien wat niemand had ontwaard.  
 Ik meldde 't aan de moeder van den Erfprins,  
 Ik meldde 't Ove Guldberg, haar vertrouwde,  
 Een echten Deen, die zwijgt, maar zwijgend werkt,  
 En zwijgend draden spint die nimmer breken.  
 Ik bracht haar Eichstedt aan; ik kocht hem om:  
 'k Beloofde hem mij zelv'... en ik veracht hem!  
 Ziet gij nu in, dat ik uw toorn verdien,  
 Dat ik u slingerde in den donkren afgrond  
 Waar u de redding niet genaken kan?

**STRUENSEE.**

Zoo hooploos, Freule! staat mijn zaak nog niet.  
Ik ben ter dood veroordeeld, maar het vonnis  
Waagt men niet uit te voeren.

**V. EYBEN.**

Ove Guldberg

Treedt nooit terug; hij had u niet bedreigd  
Als hij niet toe wou slaan; vlei u dus niet!

**STRUENSEE.**

Daarover niet getwist! Gij zijt dus hier gekomen  
Om mij te melden dat gij me altijd lief hadt;  
Maar ook om mij vergifnis af te bidden,  
Dat gij me in uw omhelzing hebt verstikt...  
Gij zult me een studie zijn, zoodra ik weêr  
Terug mag keeren tot mijn boekvertrek.

**V. EYBEN.**

Mijn God, zoo koud terwijl 't me in 't binnenst gloeit!  
Zijt gij een mensch...? Hebt ge ooit mij lief gehad,  
Vloek dan of zegen dan of doe het beide.

**STRUENSEE.**

Genoeg! Dit onderhoud pijnt u en mij.  
'k Vergeef u gaarne al wat gij hebt gedaan,  
Want wat gij deedt het lag in uw natuur;  
Gij handeldet zoo als gij handlen moest.  
Ga nu! Geen woord!... Mij vallen deedt ge niet.  
Dat zij uw troost! en nu, vaarwel! vaarwel!...

*(Bewogen; met doffe stem.)*

Denkt gij mijn kracht dan werkelijk bovenaardsch?

**V. EYBEN.**

Thands zijt ge een mensch dien 'k lief heb, ja aanbid!  
Zwaar als mijn misdrijf zal mijn boete zijn.

**STRUENSEE.**

Sta op, men komt! Men knielt niet meer voor mij!

### **III.**

*De vorigen, VON EICHSTEDT in groot tenue met gewapenden en toortsdragers.*

**EICHSTEDT.**

Neemt hem de ketens af!

**V. EYBEN.**

Dus begenadigd!

**EICHSTEDT,**

*tot Struensee.*

Uw vonnis is bekrachtigd door den Koning.  
E e n uur nog hebt ge op aard! Gebruik dat uur  
Tot boete uit waar berouw.

**STRUENSEE.**

Ik dank u, Eichstedt!  
't Verheugt me, dat gij beide noodig acht  
En ze aanprijst, zij 't ook slechts in de uiterste ure!

**EICHSTEDT,**

*tot v. Eyben.*

Kom tot u zelv'! Het leven schuw den dood!  
'k Stond dit bezoek u toe 't was ridderlijk.  
Ik heb u thands verdiend!

*(Hij vat hare hand en leidt haar heen.)*

**V. EYBEN.**

O God, mijn boete

Is zwaarder dan mijn misdrijf, neen, ik kan niet!

*(Zich losrukkend en naar Struensee ijlend.)*

Vaarwel!

**STRUENSEE,**

*koud.*

Freule Eyben, volg uw bruidegom!

*(Zij staat een oogenblik als wezenloos en volgt dan Eichstedt.)*

#### **IV.**

**STRUENSEE,**

*alleen.*

Zij hebben 't dan gewaagd! Zij dooden mij,  
 Als waar 'k niet meer of minder nog dan zij!  
 E e n uur nog levens, en dan sterven!... Sterven!  
 Dat is: niet-zijn; dat is: als nietig stofdeel  
 Weêr opgaan in de stoffen der natuur!  
 Armzalig menschenkind, dat woelt en wroet,  
 Dat door uw wil het eindeloze omvaamt,  
 Gedachten schept, die 't stofgewemel tarten,  
 U vrij voelt bij de onvrijheid van de stof,  
 E e n snede in spier of vezel, en gij sterft,  
 En wordt het spel derzelfde domme kracht,  
 Die rotsen vest en gassen vormt...  
 Maar neen,  
 Dat kan niet zijn; niet a l l e s kan vergaan...  
 Is 't sterkte of zwakheid die 't mij hopen doet?  
 't Is sterkte; ware ik zwak dan zou ik wis  
 Den eeuwgen slaap als welkom vriend begroeten.  
 Ik kan dat niet, niet van het leven scheiden!  
 'k Wil leven - leven! 'k Wil mijn werk volenden;  
 'k Wil m e e r doen dan ik deed en... 't a n d e r s doen!

## V.

*De vorige; ADAM STRUENSEE; een grijsaart in het zwart gekleed.*

**ADAM,**

*naar hem toeijlend.*

Kind! Fredrik!

**STRUENSEE.**

Vader!... Heeft men u ontboden?  
 'k Begrijp 't: Graaf Struensee wil men herinren,  
 Dat hij de zoon is van een burger. Goed zoo!  
 Zijn neef de winkelier in Altona  
 En moei de groente-vrouw in Kiel gezond?

**ADAM.**

Zwijg! Veins niet meer! Verberg uw wanhoop  
 Niet langer onder 't masker van den spot!  
 Dunkt u 't zoo vreemd, dat zich alleen uit liefde  
 Een vader heenspoedt tot zijn lijdend kind?  
 Zoo lang dat kind den vader niet behoefde,  
 Hem zelfs een kluister achtte voor zijn voet,  
 Zoo lang kon ook de vader verre blijven;  
 Maar 't kind behoeft hem thands... Gij zwijgt?... 'k Weet alles.  
 'k Weet, dat gij als misdadiger zult sterven,  
 Dat reeds 't schavot het schuldig offer wacht.

**STRUENSEE.**

Misdadiger? Ik weet wat naam 'k verdien.  
 In de oogen van 't gemeen geeft de uitkomst slechts  
 Gehalte aan woord en daad... Ook in uw sfeer  
 Neemt men een maat ter hand die mij niet past.

**ADAM.**

Zoon, er is slechts één maat voor 't kleine en groote,



En de el, die 't purper van de Vorsten meet,  
Duidt ook de lengte aan van het kleed des armsten.

**STRUENSEE.**

Ik wil niet twisten... scheiden wij in vrede!  
In 't kleed des armsten huist de kleinheid meest,  
Die slechts één prikkel kent, dat is: de honger,  
't Voldoen aan eigen lust; er is een hooger sfeer,  
Waarin de mensch zich oplost in de menschheid,  
En hij, der alledaagsche zorg ontheven,  
Zich aan 't belang van allen wijden kan...

**ADAM.**

Deedt g i j dat?

**STRUENSEE.**

Ja: met dat bewustzijn sterf ik;  
En dat bewustzijn tart den hoon en laster,  
Die 't hoog en laag gemeen mij hoopt op 't hoofd.  
Ik heb hérvormd, gévormd; ik heb ontwikkeld  
Wat in de voor als kiem verholen lag;  
En wat ik niet voltooide wordt voltooid:  
De idee, die ik het leven gaf, blijft leven  
En zweeft bevruchtend rond, zij ook het brein,  
Dat haar het aanzijn gaf, tot stof vergaan.  
Dat is mijn trots, mijn troost, ook de uwe.  
Hij, die uw naam draagt en 't schavot beklimt,  
Blijft eeuwig leven op 't historieblad.

**ADAM.**

Die eer weêrvoer ook Nero; de euveldaad  
Heeft als het goede op eeuwig leven recht.  
Maar gij wenscht u een andere onsterfelijkheid...  
Een dankbre hulde, een blijde Erinnerung

Is niet te rijk een loon voor wie zich zelf'  
Verloochende en ten offer bood voor andren.  
Gij deedt dat, en daarvan zijt ge u bewust...!

Gij kwaamt aan 't hof... ter wille van den Koning.  
Hij vorderde verpleging, leiding, raad;  
Gij gaaft die nacht en dag - in spel en dans,  
In Bacchanaliën, in wulpsch gedartel,  
Waarvan gij zelf gewis een afschuw hadt,  
Maar die gij noodig keurde als medicijn.  
Niet waar, dat was 't begin der zelfverloochning.

Gij hadt een vriend - een losse ruwe knaap;  
Hij was verdwaald, maar zocht den rechten weg,  
Vermoeid van 't tasten op het donker zijpad.  
Gij werdt zijn gids, zijn redder, en dien vriend  
Verhieft gij tot een wachter van uw erf,  
Tot bloeddog, maar aan ketens vastgelegd.  
Gij hadt hem lief - toch hebt gij hem vernield,  
Tot heil gewis der menschheid die ge weldeedt;  
Gij braakt hem 't hart, niet waar, dat was uw plicht.  
Niet waar, in hem bracht gij u zelf' ten offer!

**STRUENSEE.**

Stil, vader, hoor! wat echo...!

**ADAM**

In uw binnenst? -  
In menig maagdelijk hart hebt gij geheerscht...  
Naauw was de band geknoopt, de band der liefde,  
Of gij verscheurdet dien - gij moest dat doen:  
De grootsche idee, die in u leefde en werkte,

Gebood u 't heir van wilge dienaressen  
 Steeds uit te breiden; zij gebood te spelen  
 Met wat de mensch het heiligst heeft in 't hart.  
 't Geluk van meenge vrouw hebt gij verwoest;  
 Gij moest dat doen: het was uw hoogre plicht;  
 Niet waar, in haar bracht gij u zelv' ten offer!

**STRUENSEE.**

't Is valsch... 't is valsch... gij martelt mij... uw zoon!

**ADAM.**

Maar op den troon zocht gij een bondgenote,  
 Die 't krachtigst u kon steunen, en gij vondt haar.  
 Gij vondt haar; haar bereiken kost gij niet,  
 Dan over 't puin van een geschonden eed,  
 Van een vertrapte trouw...

**STRUENSEE,**

*gesmoord.*

Zij had mij lief!  
 Geketend aan een lijk... zij, jong en schoon...!

**ADAM.**

En gij, hadt gij haar lief? Rampzaalge, neen!  
 Gij hebt haar niet bemind! Hadt gij 't gedaan,  
 Gij waart gevluht bij d' eersten dartlen blik;  
 Gij hadt aan háar gedacht, en aan haar schande;  
 Gij deedt dat niet - gij dacht slechts aan u zelv'!

**STRUENSEE,**

*zich verheffend.*

't Geluk dat zij ontbeerde gaf ik haar.  
 Zij was vernederd, ik heb haar verheven  
 Als vrouw, als Koningin...

**ADAM.**

Gij gaaft haar m a c h t ;

Maar zij vroeg l i e f d e - 't brood des zielelevens,  
En gij, gij wierpt haar paarden in den schoot!

**STRUENSEE.**

Toch maakte ik haar gelukkig, en de macht  
Die zij ontving was duizenden weldadig.  
Mijn doel was grootsch, hoezeer gij 't ook verkleint.

**ADAM.**

Uw doel was grootsch! Wat deedt gij? Met geweld  
Uw eigen wil opdringen aan een volk;  
En, onbekend met d' aard van 's volks natuur,  
In naam der vrijheid, alle vrijheid dooden.  
Kleingeestig hovenier, die d' eiken stek  
Gepleegd hebt in een broeikas, en in dagen  
Volbrengen woudt, waartoe de groote macht,  
Die gij natuur noemt, jaren, eeuwen eischt.  
Uw doel was grootsch...? Uw doel was: z e l f v e r h e f f i n g ,  
Uw middel: t y r a n n i j e n o v e r s p e l !

**STRUENSEE,**

*aan zijn voeten zinkend.*

Gij, vreeslijk rechter, gij verplettert...!

**ADAM,**

*in zich zelven.*

Eindelijk!

**STRUENSEE,**

*gebroken.*

Waarom mij dat gedaan? mijn kracht gebroken?  
Niets rest mij meer...!

**ADAM.**

U rest oneindig veel!  
Mijn kind, mijn kind! gij moest u zelven kennen:  
Uw kracht was zwakheid, worde uw zwakheid kracht!  
Kind, zoo waarachtig als er in dat brein  
Een kracht leeft, die bewust is van zich selv',

Ook zoo waarachtig heerscht er in 't Heelal  
 Een kracht, die geen natuurwet ons verklaart,  
 Maar waarvan de uwe een flauwe weerschijn is.  
 Die kracht hebt gij weêrstaan; haar thands verzoend!  
 Gelijkt het zeedlijk reine d' edelsteen,  
 't Berouw is dan gelijk aan de kristallen,  
 Waar de natuur den edelsteen uit vormt.  
 Mijn lieve zoon, gij, leven van mijn leven,  
 Ik wondde u diep - mijn strijd was zwaar en bang!

*(Omhoog blikkend.)*

Zoo ik voor hem mijn lichaam prijs mocht geven,  
 Barmhartig God, ik leefde reeds zoo lang!

**STRUENSEE.**

Mijn Vader!... in mijn borst weerklinkt uw stem!

*(Voor zich.)*

Mijn werk was ijdel en mijn pogen klein!

**ADAM.**

Kleen waart ge toen ge u groot dacht, maar thands groot!

*(De deur op den achtergrond wordt geopend.)*

Rijs op, mijn zoon! 't Uur van uw grootheid slaat.

## VI.

*De vorigen; KOLLER, BRANDT in het midden van gewapenden.*

**KOLLER.**

Zijt gij gereed?

**STRUENSEE.**

Ik ben 't.

*(Zacht tot Adam.)*

Bezoek... Mathilde!

Mijn laatste bede is dat zij mij vergete...  
 Neen... niet vergete! - Maar dat is weêr zelfzucht:  
 'k Verdien het niet, dat zij zich mijns erinner.

**BRANDT.**

Godlof! de dag der vrijheid is verschenen!  
 Wees vrolijk, Fredrik! - Zend dien zwartrok weg!

**STRUENSEE.**

Vergeving, Brandt, voor wat ik u misdeed!  
 Ik meende uw vriend te zijn - ik was uw vijand.

**BRANDT.**

Maak mij niet week! Kom, naar ons laatste spel!

**KOLLER,**

*tot de soldaten.*

Neemt beiden in uw midden - voorwaards... marsch!

**ADAM.**

Mijn kind, uw hand! Uw handdruk tot aan 't laatst!

*(Omhoog blikkende.)*

Hem leerde ik s t e r v e n , leer mij l e v e n , Heer!

*(Allen af.)*

## VII.

*Het tooneel verandert met open gordijn. Een paviljoen in het kommandantshuis van de citadel. Op den achtergrond bogen, door pijlers gesteund en door een ijzeren hek afgesloten, waardoor men het uitzicht heeft op het binnenplein. Aan weerszijden deuren. Op den achtergrond verschijnt een peloton soldaten met een officier aan 't hoofd; tusschen de soldaten Koningin MATHILDE. De officier sluit het hek open en treedt met de Koningin binnen.*

**MATHILDE.**

Wat is uw last? Zult ge eindelijk tot mij spreken?

**DE OFFICIER.**

Mijn last is niet te spreken, maar te handlen.

**MATHILDE.**

Was dus uw last...?

**DE OFFICIER.**

Hij is volvoerd, Mevrouw!

*(Af met zijn soldaten.)*

**MATHILDE,**

*op een sofa neerglijdend.*

'k Voel mij zoo mat, als waar de dood nabij.  
Dat dit zoo ware!

## VIII.

*De vorige, Prins FREDRIK, in reiskostuum.*

**FREDRIK.**

Ik vind u eindelijk dan!

**MATHILDE.**

Gij hier... gij hier! Bereidt zij mij die vreugd?  
Maar neen, gij zijt háar zoon... uw komst brengt onheil.

**FREDRIK.**

Wend u niet van mij af...! 'k Heb weken lang,  
Maar te vergeefs gedwaald om Kronenburg;  
Want aan geen raam bespeurde ik uw gedaante.  
Slechts eens zag ik in een der bastions  
Een witten doek voor 't kleine schietgat fladdren,  
Een blanke hand - en die was zeker de uwe -  
Die haar aan de oogen bracht.

**MATHILDE.**

Ja, 'k schreide veel.

**FREDRIK.**

Gij, in dat hol!

**MATHILDE.**

Het was mijn wandelplaats.  
 Maar toen men niets mij meer te ontwringen had,  
 Toen werd het beter, ja toen werd het goed;  
 Toen kreeg ik rust, ten minste geen bezoek,  
 Tot heden... vroeg; toen wekte me een soldaat.  
 'k Moest volgen. Weet ook gij mij iets te zeggen?  
 't Is of ik dood was, maar weêr ben herleefd..  
 't Is me alles vreemd. Wat werd er van... mijn vrienden?

**FREDRIK.**

Ik weet het niet; ja toch, dat weet ik wel.  
 Maar spreken wij van u, niet van uw vrienden!  
 Wat u betreft is me alles een geheim;  
 'k Heb al dien tijd, schier levend, niet geleefd:  
 Ik dwaalde om Kronenburg en zag van morgen,  
 Een wagen, een eskorte van dragonders.  
 Dat was voor u bestemd; ik rende u na;  
 Ik moest u zien, voor 't laatst misschien u spreken.

**MATHILDE.**

Voor 't laatst! men waagde 't ergst... dan is hij dood!

**FREDRIK.**

't Kan zijn, 't kan zijn... maar spreken wij van u!  
 Niet van dien man, want dat maakt mij krankzinnig!  
 Heb toch ook medelij met mij, Mathilde!  
 'k Ben naauwlijks achttien jaar en wat ik lijd  
 Heeft soms geen man van tachtig ondervonden.

**MATHILDE.**

Mijn broeder!



**FREDRIK.**

In dat woord ligt juist de vloek,  
 Die me als een kole vuurs op 't harte brandt.  
 Mathilde! ik was een wilde en domme knaap,  
 Toen voor het eerst uw minlijk lichtblaauw oog  
 Zich op mij vestte, en bij dien eersten blik  
 Gevoelde ik dat ik 't was. Aan d' arm mijns broeders  
 Zag 'k u ten tweeden maal, en 't werd mij klaar,  
 Dat ik niet dom genoeg was - minder dom,  
 Dan hij die 't recht had u te kussen....

**MATHILDE.**

Broeder!

**FREDRIK.**

Noem mij niet zoo! Ik kan dien naam niet dulden.  
 Vergeef mijn drift... 'k verdroeg zoo lang, zoo veel!  
 Ik sloeg van verre u ga. Als ge in den wals  
 Rondzwierdet en de rijke blonde lokken  
 U 't hoofd omzweefden als de gouden krans  
 Het heilgenbeeld, dan spiedde ik in het donker,  
 Het binnenst overvuld van 't giftigst gift,  
 Het gift der jaloezy; als ge in het groen,  
 Ontdaan van 't pleeggewaad en de etiquette,  
 Rondfladderdet als goudgewiekte vlinder,  
 Dan ziedde ik in mijn schuilhoek als van toorn,  
 En naakte 't denkbeeld mij, dat slechts het leven  
 Eens simplen mij van u gescheiden hield,  
 En ik dat leven kon verkorten...!

**MATHILDE.**

Stil,  
 Rampzaalge! stil!

**FREDRIK.**

Ik doodde die gedachte:  
 'k Dacht aan mijn Moeder, maar nog meer aan u.  
 Gij beiden waart mij 't beeld van deugd en reinheid;  
 Dat was een waan, de waan eens dommen knaaps.  
 Ik werd een man... en 'k vind mij thands náast u!  
 Het heiligenbeeld was schoon, maar scheen van marmer;  
 Het hield mij op een afstand om te aanbidden;  
 't Is in een vrouw verkeerd, een schoone vrouw,  
 Wie 't bloed als mij in de aadren bruischt en kookt,  
 En die mij lokt te naadren tot omhelzen.  
 Gij traadt van 't voetstuk af - thands juich ik 't toe!  
 Kom tot mij en vergeten wij 't verleden!  
 Niet hier is meer uw plaats - ook niet de mijne!  
 De lucht is hier verpest - gaan wij van hier!  
 Wees gij de mijne en ik zal de uwe zijn.

**MATHILDE.**

Waarom mag ik niet sterven...? Wat ik leed  
 Was zaligheid bij 't geen ik thands gevoele!  
 O Moeder! toen ik aan uw voeten speelde  
 In 't prachtig Windsor en de bloem des adels  
 Me omgaf, om bij den schijn slechts van gevaar  
 Den tengren voet, het teder hoofd te steunen,  
 Ware u 't gordijn der toekomst opgeheven,  
 Hadt gij het woord, het vloekbre woord gehoord,  
 Dat deze, nog de beste zijns geslachts,  
 Mij toe te voegen waagt - uit medelijden  
 Uit liefde hadt ge uw kind gedood!

**FREDRIK.**

Mijn God!

Hartstochtlijk min ik u, en gij wordt vrij. -  
Mijn leven wijd ik u....

**MATHILDE.**

'k Begreep u wel.

Als eens de voet de grenslijn overschrijdt,  
Die deugd van ondeugd scheidt, dan vliedt onze Engel,  
En treedt een Daemon in zijn plaats, niet waar?  
Dan spreekt geen wet van goed- en reinheid meer,  
Dan klaagt er geen geweten... leeft geen God!  
Zoo meent gij en zulk eene ziet ge in mij!  
O gruwel, zelfs de schaamte wordt me ontzegd,  
Door een die mij geëerd heeft en geliefd!  
Maar ik verdien dat niet: al wast het heir  
Dat me aanklaagt ook tot duizendmaal tienduizend,  
Ik blijf getuigen: ik verdien dat niet!

**FREDRIK.**

Kom tot u selv', Mathilde!

**MATHILDE.**

Ga, 'k veracht u!

**FREDRIK.**

Niet dus, niet dus! Vergeving zoo 'k u wondde!  
'k Begrijp nu dat ik 't deed en vreeslijk ook!  
Veracht mij niet - heb liever mededoogen!  
Voor mij bestaat het goed en 't kwaad niet meer;  
Voor mij zijn beiden één! Niet waar, afschuwlijk?  
't Afschuwlijkst nog, dat ik 't mijn Moeder dank.

**MATHILDE.**

Wat hoor 'k!

**FREDRIK.**

Vergeving dus - veracht mij niet!

Ik zie u voor het laatst - veracht mij niet!  
 Gij stoot mij van u, maar gij redt mij toch.  
 Om u geloof ik weêr aan 't Goede en Reine,  
 Zelfs in 't bezoedeld kleet! Heb dank daarvoor;  
 Veracht mij niet; neem toch dat woord terug!

*(Neerknielend.)*

E e n kus - als Zuster!

**MATHILDE.**

Wees gezegend, Broeder!

## **IX.**

*De vorigen, JULIANE MARIA, door de zijdeur links binnentredende.*

**JULIANE MARIA.**

Gij knielt voor haar!

*(Fredrik springt op.)*

*Hem naderend; week.*

Waar bleeft ge toch zoo lang?  
 Weet gij dan niet wat leed me uw afzijn baart?  
 Al wat ik werk, is 't alles niet voor u?  
 Mijn kind, zie mij eens aan!

**FREDRIK.**

Ik kan niet... moeder!

*(Hij snelt heen.)*

## **X.**

*MATHILDE en JULIANE MARIA.*

**JULIANE MARIA,**

*in zich zelve.*

Mij weêr ontvlucht...! Dat is háar werk, de slang!

(Luid.)

Ik heb u hier doen komen... 'k Liet u wachten...  
 Toch niet zoo lang als gij 't mij eenmaal deedt,  
 Toen Gods lankmoedigheid de heerschappij  
 Der huichlarij en zedeloosheid toeliet.  
 Ik liet u wachten, maar ik vreesde niet  
 Dat u de tijd zoo kruipend schijnen zou  
 Als hij 't mij was; waar ge een *moustache* ziet  
 Valt juist de tijd niet lang.

**MATHILDE.**

Gij hebt gelijk -  
 Gij kunt vertreden; en de macht daartoe  
 Is wis voor u het liefelijkst geschenk.  
 Gij hebt mij hier doen komen - met wat doel?

**JULIANE MARIA.**

De toon van martelaresse voegt u wel.  
 Wellicht dat gij in de eenzaamheid leert inzien,  
 Dat die van zondares nog beter voegt.  
 Dat woord zal wis u blijde doen ontroeren;  
 Nu 'k spreek van de eenzaamheid die op u wacht,  
 Zeg 'k u met-een 't behoud uws levens toe.  
 't Is meer dan gij kost wachten; maar ik eer  
 Een kroon, al is zij ook door 't slijk gesleurd!

**MATHILDE.**

Gij eert een kroon...? 'k Vernam, Mevrouw! de tijding,  
 Die de afgezant van Englands Koning bracht.  
 Het Britsch kanon beschermde alleen dit hoofd;  
 Wie me ook verliet, mijn Broeder steunde mij;  
 Dat was een lichtstraal in mijn duisternis.

**JULIANE MARIA.**

Ja, duister zal 't wel om en in u zijn -  
Maar soms is 't duister beter dan het licht.

**MATHILDE.**

Wees mij genadig: staak dit onderhoud.  
Meld mij waarom gij herwaards mij deedt komen.

**JULIANE MARIA.**

Om 't vonnis, dat de vierschaar heeft geveld,  
U aan te zeggen: 't Recht verklaart u schuldig,  
Uw huwelijk ontbonden, en verbiedt u,  
Mathilde van Hanover, 't Deensche rijk.  
't Eskorte, dat u herwaards heeft gebracht,  
Zal u tot aan de grenzen begeleiden,  
Terstond indien gij 't wilt; maar 'k raad u aan,  
Om liever tot de scheemring valt te wachten;  
Men ziet in 't donker niet noch wordt gezien.

**MATHILDE.**

't Is wel, Mevrouw! Maar... dan... mijn kindren -

**JULIANE MARIA.**

Wat niet  
Des Konings is begeert de Koning niet.

**MATHILDE.**

Gij meent... Mevrouw...?

**JULIANE MARIA.**

Is u de zin niet klaar?  
Uw kindren blijven bij u als gij 't wilt.

**MATHILDE.**

Als ik het wil?

*(Men hoort eerst in de verte, maar, steeds dichterbij, den doffen slag van trommen.)*

Maar wat geluid...? 'k Vermoed...  
Laat mij van hier gaan!

**JULIANE MARIA.**

Blijf; 'k wil dat ge ziet -  
'k Wil, hoort ge, dat ge ziet.

*(Op den achtergrond een officier en een peloton soldaten; vervolgens een zwijgend muziekkorps en eenige trommelslagers; dan Graaf Brandt en Struensee, wiens hand in die zijns vaders rust; Koller, v. Eichstedt, officieren en soldaten; de klok vangt aan zacht te kleppen; de stoet trekt langzaam voorbij.)*

**MATHILDE.**

Vaarwel, vaarwel!  
Hij ziet mij niet - o God, een wonder, red hem!

*(De stoet is voorbij gegaan.)*

Schenk hem genade!..

**JULIANE MARIA,**

*op den achtergrond getreden.*

Een wenk slechts dezer hand  
En hij is vrij; en deze hand zál wenken  
Indien gij 't wilt... Belijd, dat u die man  
Reeds lief was voor uw oudste werd geboren.

**MATHILDE.**

En dan... en dan?

**JULIANE MARIA.**

Dan zal die oudste u volgen  
U en zijn Vader...

**MATHILDE.**

Dus mijn kind onttroonen?  
Nooit... nooit...

**JULIANE MARIA.**

Dan sterft die man.

**MATHILDE.**

Ik wil... ik wil...

**JULIANE MARIA.**

Gij wilt verklaren, in het bijzijn van getuigen...?  
Haast u... nog één minuut en 't is te laat.

**MATHILDE.**

Ik wil... ik kan niet... neen, de Moeder kan niet...

*(De klok houdt op te kleppen.)*

**JULIANE MARIA,**

*stampvoetend.*

Te laat!... Gij kunt vertrekken met uw Dochter;  
Uw Zoon blijft hier.

**MATHILDE,**

*zich oprichtend.*

Gij doodt in mij de vrouw,  
En ook 't gevoel van wroeging en van schande.  
De wraak aan mij geoefend is onmenselijk;  
'k Werp al de zwakheên van de menschheid weg.  
Ja, 'k heb dien man bemind - meer dan mij zelve...  
Zoo dat een misdaad is dan draag gij die.  
Uw haat omringde mij van d' aanvang af  
En dreef mij voort, dreef mij de zonde in de armen;  
Want elke vrouw heeft toch behoefte aan liefde,  
Voor 't minst aan vriendschap en een minlijk woord.  
Ik stond alleen - alléén... en ik was jong;  
'k Zocht heul bij u, maar iedre handdruk kwetste  
En elke blik wondde als een scherpe dolk.  
Wat vrouw waar niet gewankeld, niet gestruikeld,  
Liep geen gevaar zich in den arm te storten  
Zelfs van den laagsten man, en 't tuigt voor mij



Dat 'k d' edelsten van 't gantsche rijk verkoor.  
 Gij werpt den steen op mij! Maar wie zijt gij  
 Die mij vertrap? Gij waart nooit jong, nooit schoon,  
 Gij voelde u nooit alleen: de gantsche garde -  
 De jongste 't eerst - diende u als priesterschaar.

**JULIANE MARIA.**

Ellendige! - houd op! gij hebt een zoon;  
 Die zal uw rechter zijn, als... hij blijft leven.

**MATHILDE.**

Wat deed ik! Ik ben moeder en vergat dit!  
 'k Herroep het - 'k vraag vergeving - 'k herroep het...

*(Zij zinkt in onmacht op de sofa neer.)*

## **XI.**

*Het hof treedt binnen; RANTZAU, KOLLER en EICHSTEDT; Eeredames der Koningin-moeder.*

**KOLLER.**

De misdaad is gestraft.

**RANTZAU.**

Gants Kopenhagen  
 Is op de been en is van vreugd aan 't plundren,  
 Roept luid: hoerah! en dankt Uw Majesteit.

**JULIANE MARIA.**

't Is wel... Waar is mijn zoon? Waar is Prins Fredrik?

**RANTZAU.**

Te midden van zijn o n d e r d a n e n zeker -

*(Vertrouwlijk.)*

't Zou goed zijn de belasting op het bier  
 Geheellijk af te schaffen; op het zout

Kan men haar dubbel leggen. 't Goede volk  
Verdient een gunst.

**JULIANE MARIA.**

Ik dank u voor dien raad.  
Gij, Rantzau, voert die vrouw de grenzen over,  
Doet dan een reis naar 't Zuiden van Europa.  
Daar is het weêr standvastiger dan hier:  
Dat 's goed voor uw gezondheid en... karakter.  
Geen woord!

*(Tot Koller.)*

U, Generaal! geef ik verlof  
Voor eengen tijd. De lucht van Kopenhagen  
Zal u het eerste jaar wat drukkend zijn.  
Vrees niet, mijn vriend! úw plaats blijft onvervuld.  
Von Eichstedt, hebt ge d' Erfprins ook gezien?

**V. EICHSTEDT.**

Zijn Hoogheid nadert.

## **XII.**

*De vorigen, Prins FREDRIK met den Kroonprins op den arm. Verschillende volksgroepen met  
vaandels en kransen op den achtergrond; luide geroep van leve Prins Fredrik!*

**JULIANE MARIA.**

Fredrik! - Maar wat zie ik?  
Uw vijand draagt ge op d' arm?

**FREDRIK.**

Thands nog mijn neef,  
Maar eens, naar 'k hoop, mijn Koning en mijn Heer;

**DE KROONPRINS,**

*naar Mathilde de armpjens strekkende.*

Mama!... 'k ben bang voor de oude vrouw... Mama!

**FREDRIK,**

*hem op den grond zettend.*

Ga naar Mama, mijn jongen!

**JULIANE MARIA.**

Zijt gij dwaas?  
Begrijpt gij niet dat i k meestresse ben...?

*(Tot Eichstedt.)*

Geleid den Kroonprins heen.

**FREDRIK,**

*hem terugwenkend.*

Een oogenblik.

*(Tot Juliane Maria zacht.)*

Mijn neef is mijn pupil, zal met mij wonen;  
De spijs en drank, dien i k neem, zal h i j nemen,  
Begrijpt gij, moeder? Dwing mij niet het woord,  
Mij bevende op de lippen, zelfs te fluistren.  
Het is een vreeslijk woord - en is 't gesproken:  
Gij hadt geen zoon en i k geen moeder meer. -  
Herstel zoo veel gij kunt en richt haar op.

**JULIANE MARIA.**

Mijn God!... Voor... 't gantsche hof...?

**FREDRIK.**

Voor 't gantsche hof.

*(Rantzau neemt den Kroonprins uit den arm zijner moeder en voert hem naar den achtergrond.)*

**JULIANE MARIA.**

Ontaarde!

**FREDRIK.**

Spaar u zelve en mij! - Mathilde,  
Mijn moeder spreekt tot u een woord van liefde,  
Zij vraagt een handdruk ter verzoening...

**JULIANE MARIA,**

*treedt waggelend nader, tot zij voor Mathilde staat.*

Nooit!

*(Zij zinkt in een aan de voeten van Mathilde.)*

**FREDRIK,**

*tot Mathilde.*

Vergeef haar!

**MATHILDE,**

*zich tot Juliane Maria overbuigende.*

M a c h t ontvingt ge, toch geen l i e f d e .  
Vaarwel. 'k Benijd u niets; ik scheid in vrede:  
Gij bloosde als ik voor de oogen van uw kind.

*(Het volk op den achtergrond ziet den Kroonprins aan Rantzaus hand en wuift hem toe onder het geroep van: leve de Kroonprins! Het muziekcors der bezetting wordt ondersteld te naderen, spelende den Dessauer-marsch.)*